

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1926.

Andra kammaren.

Nr 38.

Torsdagen den 20 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 14 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogs herr *Månssons* i Erlandsro vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa spörsmål angående beredande under det löpande året av statsunderstöd åt frivillig försäkring mot smittosamma husdjursjukdomar m. m., och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 3.

Härpå föredrogs och lades till handlingarna konstitutionsutskottets memorial, nr 30, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 26 i anledning av väckt motion om avskaffande av censusbestämmelserna i fråga om valbarhet till riksdagens första kammare.

§ 4.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets memorial:

nr 137, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till utrikesdepartementet;

nr 138, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående återbäring av inkomst- och förmögenhetsskatt för nobelstiftelsen; och

nr 139, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om beredande av medel för uppförande av ny malmvagnsverkstad vid Notviken.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 5.

Statsutskottets utlåtanden nr 140—146 och sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 10, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 6.

Vidare föredrogs vart för sig:

sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial, nr 11, angående ersättning åt sammansatta stats- och andra lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning; och

Andra kammarens protokoll 1926. Nr 38.

sammansatta andra lag och jordbruksutskottets memorial, nr 4, angående ersättning åt utskottets sekreterare och vaktbetjäning.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial hemställt.

§ 7.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda jordbruksutskottets utlåtanden nr 63—65, andra särskilda utskottets utlåtanden nr 1—5 och andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9.

§ 8.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 4, angående regleringen för budgetåret 1926—1927 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Törnkvist** i Karlskrona, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att statsutskottets förevarande utlåtande, nr 4, måtte på det sättet föredragas, att endast nummer och kantrubrik vid de olika punkterna uppläsas, allt i den mån icke annat föredragningsätt särskilt påkallas.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. arméförvaltningen. Härpå föredrogs *punkten 3*, angående arméförvaltningen; och yttrade därvid:

Herr **Järte**: Herr talman! Liksom i fjol hava herr Bernström och jag även i år väckt en motion beträffande den ekonomiska krigsberedskapen.

Det är nämligen högst anmärkningsvärt, med vilken långsamhet detta viktiga ärende blivit berett. Under åren 1916, 1917 och 1918 satt en kommission, som utarbetade ett vidlyftigt — och jag vågar påstå — värdefullt betänkande, som sedan överlämnades till Kungl. Maj:t. Men det dröjde många år — och jag vet verkligen icke, om det hänt ännu — att detta betänkande blivit remiterat till vederbörande myndigheter. Först under fjolåret framlade försvarsministern i försvarspropositionen ett förslag i överensstämmelse med kommissionens projekt, ett förslag, som i allt väsentligt följde dess linje åtminstone för organisationen. Jag erkänner, att försvarsutskottet gav förslaget ett ganska ogynnsamt mottagande. Men man skulle kunnat hoppas, att försvarsministern kommit igen vid årets riksdag med samma förslag. Så har emellertid icke skett. I stället har en ny utredning för en tid sedan igångsatts.

Jag vill härmed, utan att yrka bifall till motionen, uttrycka den förhoppningen, att denna nya utredningskommitté måtte bedriva detta riksviktiga ärende med den skyndsamhet, som dess betydelse onekligen kräver, därför att all erfarenhet från det sista kriget liksom från utlandet efter 1918 visar, vilken utomordentlig vikt, som ligger därpå, att nationerna äro fullt beredda

jämväl på de ekonomiska och socialpolitiska områdena, om en katastrof skulle inträffa.

*Ang. armé-
förvaltning n.*

(Forts.)

Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Det torde böra observeras, att på denna punkt står ett enhälligt utskott för utlåtandet. Och de motiv, som utskottet har haft för sitt avstyrkande av motionen, återfinnas i utskottets utlåtande på sidan 2.

Jag skall icke upptaga kammarens tid utan ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 5, angående avlöning till personal vid staber och truppförband

m. m.

*Ang. avlöning
till personal
vid staber och
truppförband
m. m.*

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 5 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att

dels godkänna de vid statsrådsprotokollet över förvarsärenden för den 7 januari 1926 fogade förslag till stater för generalitetet, arméfördelningsstaberna, militärbefäl och inspektioner, generalstaben, artilleristaben, kommandantskapen, rullföringsbefälhavare med biträden, bataljonsläkare vid fältläkarkåren samt fältläkarstipendiater, remonteringsstyrelsen, krigsskolan, krigshögskolan, artilleri- och ingenjörhögskolan, ridskolan, skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, artilleriets skjutskola, underofficersskolan m. m., truppförband av infanteriet, kavalleriet och artilleriet, överstelöjtnanter och majorer vid de sex fördelningskavalleriregementena, artilleriets fabriker och tyganstalter, fortifikationen, ingenjörkåren och fälttelegrafkåren, officerare och underofficerare med vederlikar vid trängen, trängkåren, intendenturkåren, garnisonssjukhusen i Stockholm, å Karlsborg och i Boden, arméns sjuksköterskekår samt polispersonalen i Boden och å Karlsborg, att gälla under budgetåret 1926—1927 från den tidpunkt, Kungl. Maj:t ägde att bestämma,

dels medgiva, att intill nyssnämnda tidpunkt nu gällande stater under avlöningsanslaget finge äga tillämpning,

dels godkänna de i en vid statsrådsprotokollet fogad »Förteckning över i stat icke uppförda arvoden m. m.» under rubriken »A. Arvoden till ordinarie befattningshavare med avlöning från anslag under fjärde huvudtiteln, lantförsvaret, m. fl.» upptagna arvoden,

dels minska ordinarie förslagsanslaget till avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl., nu 36,400,000 kronor, med 4,250,000 kronor till 32,150,000 kronor,

dels medgiva, att vid garnisonssjukhuset i Boden finge tillsvidare anställas högst 20 sjuksköterskeelever mot åtnjutande av fri bostad med möbler, bränsle och lyse samt kost och tvätt i likhet med övrig sköterskepersonal, ävensom att härav föranledda kostnader finge bestridas av vederbörliga ordinarie underhållsanslag,

dels medgiva, att åt sjuksköterskeelever vid arméns sjukhus finge, därest bostad med bränsle och lyse icke kunde beredas å vederbörande sjukhus eller eljest i kronans byggnad, utgå ersättning härför med i ett för allt 30 kronor för månad,

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. m.
(Forts.)

dels ock medgiva, att under budgetåret 1926—1927 finge, efter Kungl. Maj:ts beprövande, beredas fyllnad till furirs av första klassen löneförmåner åt därav förtjänta, vid truppförbanden anställda beställningsmän med avlöning såsom furirer av andra klassen, vilka genomgått vederbörliga utbildningskurser och som eljest icke kunde komma i åtnjutande av sådan avlöning i följd därav, att endast beställningar av lägre grad av den kategori beställningsmän, de tillhörde, funnes i vederbörliga stater uppförda, allt under förutsättning att genom vakanser i manskapsbeställningarna å vederbörligt truppförbands stat inbesparades erforderliga medel för beredande av berörda avlöningsfyllnad.

Härjämte hade till utskottet remitterats följande motioner, som berörde under detta anslag upptagna utgifter, nämligen:

inom första kammaren

nr 7 av herrar greve *Wachtmeister* och *Clemedtson*, vilka hemställt, att riksdagen ville besluta sådan ändring i den blivande försvarsorganisationen,

att det för Karlskrona fästning avsedda detachementet ur Kronobergs regemente organiserades som en självständig infanterikår, ävensom

att tjänstgöringen i vad rörde kåren tilldelade värnpliktiga ordnades i omgångar med hänsyn till behovet av fästningsinfanteri i stort sett under hela året;

nr 8, av *desamma*, vilka hemställt, att den enligt år 1925 antagen nyorganisation av försvaret för Vaxholms fästning avsedda kontingenten av stam- och värnpliktiga m. fl. skulle såsom en självständig kår, tillhörande en arméfördelning, och benämnd Vaxholms grenadjärkår förläggas till Vaxholms fästning och ingå i fästningsbesättningen, samt

att, förutom värnpliktiga, kåren skulle utgöras av:

- 1 major, kårchef,
- 4 kaptener,
- 5 löjtnanter,
- 2 underlöjtnanter och fänrikar,
- 3 fanjunkare,
- 5 sergeanter,
- 6 furirer av 1. klassen,
- 12 furirer av 2. klassen,
- 12 korpraler,
- 12 vicekorpraler,
- 18 volontärer,
- 1 vapenhantverkarfurir av 2. klassen,
- 1 vapenhantverkarvicekorpral,
- 1 hovslagarvicekorpral,
- 1 regementsintendent,
- 1 biträde åt regementsintendenten,
- 1 vapenunderofficer,
- 1 expeditionsunderofficer samt
- 1 förrådsförvaltare;

nr 21 av herr *Leander*, vilken hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och på vad sätt det enligt 1925 års riksdags beslut för Karlskrona fästning avsedda detachementet ur Kronobergs regemente skulle kunna, eventuellt efter någon minskning av kadrerna vid annat regemente, organiseras såsom en självständig infanterikår, samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen gäve anledning;

nr 71 av herr *Bergqvist*, vilken hemställt, att riksdagen ville besluta, att utöver den i årets statsverksproposition vid Bodens artilleriregemente upptagna befälspersonal skulle vid regementet vara anställda 1 major, 3 kaptener, 1 styckjunkare och 6 sergeanter samt att riksdagen ville på 1926—1927 års stat anvisa för nämnda utökning erforderliga medel, 79,788 kronor;

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. m.

(Forts.)

nr 72 av *densamme*, vilken hemställt, att riksdagen ville besluta, att utöver den i statsverkspropositionen vid Norrbottens regemente upptagna befälspersonal skulle vid regementet vara anställda 1 kapten, 1 fanjunkare, 1 sergeant, 2 furirer 1. klass, 4 furirer 2. klass, 4 korpraler, 4 vicekorpraler och 36 meniga volontärer, samt att riksdagen ville på 1926—1927 års stat anvisa för nämnda utökning erforderliga medel, 59,933 kronor; och

nr 166 av herr *Nils Anton Nilsson*, vilken hemställt, att riksdagen ville besluta att, förutom 4 fördelningskavalleriregementen enligt 1925 års riksdagsbeslut, måtte ytterligare organiseras utav nu befintliga regementen ett armékavalleri till styrkan av en brigad om två bataljoner; samt

inom andra kammaren

nr 15 av herr *Holmgren m. fl.*, vilka gjort enahanda hemställan som i motionen nr 7 i första kammaren;

nr 16 av herrar *Holmgren* och *Bernström*, vilka gjort enahanda hemställan som i motionen nr 8 i första kammaren;

nr 54 av herrar *Laurin* och *Pettersson* i Broaryd, vilka hemställt, att riksdagen ville besluta att Vaxholms grenadjärregemente skulle bibehållas såsom kår av den storlek, som vore fastställd för Gotlands infanterikår, samt att fästningsingenjörkompaniet vid Vaxholms fästning skulle föreläggas till grenadjärkårens etablissemang med gemensam administration i största möjliga utsträckning;

nr 86 av herr *Svedman*, vilken hemställt, att antalet beställningar inom musikkåren vid Gotlands infanterikår måtte fastställas till 26, så fördelade som i bilaga till motionen funnes angivet, varjämte musikelevernas antal måtte bestämmas till 5, vadan alltså personalen inom nämnda musikkår skulle komma att uppgå till ett antal av 31;

nr 102 av herr *Alströmer m. fl.*, vilka hemställt, att riksdagen måtte besluta att utöver i riksdagens skrivelse nr 310/1925 skulle bibehållas även Västgöta regemente med normal sammansättning och med förläggning i Vänersborg;

nr 143 av herr *Fjellman*, vilken gjort enahanda hemställan som i motionen 166 i första kammaren;

nr 145 av herr *Wallerius*, vilken hemställt, att riksdagen ville besluta, att nuvarande militärpastorsinstitution skulle bibehållas under budgetåret 1926—1927 samt ställa härför erforderliga medel till förfogande; samt

nr 214 av herr *Holmström* i Gävle, vilken hemställt, att riksdagen måtte besluta, att löjtnant, underlöjtnant eller sergeant, som vunnit befordran till kapten respektive löjtnant eller fanjunkare i regemente (kår o. s. v.), och därjämte uppnått en tjänsteålder av 15 respektive 5 år såsom officer eller 17 år såsom sergeant och furir, skulle, om han frivilligt överginge till övergångsstat, erhålla löneförmåner efter samma grunder som motsvarande personal av samma tjänstegrad vid regemente (kår o. s. v.) från och med den tidpunkt, då han — där est de för budgetåret 1925—1926 fastställda staterna fortfarande varit gällande — kunde beräknas hava kommit i åtnjutande av lön på stat i sådan beställning.

Ang. avlöning
till personal
vid staber och
trupperförband
m. m.
(Forts.)

Utskottet hemställde,

- 1) att motionerna I: 7 och II: 15 ävensom motionen I: 21 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;
- 2) att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 8 och II: 16 ävensom motionen II: 54 anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förutsättningar de för Vaxholms fästning avsedda infanterikompanierna kunde permanent förläggas till fästningen samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;
- 3) att motionen II: 102 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;
- 4) att motionerna I: 166 och II: 143 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;
- 5) att motionen I: 71 icke måtte av riksdagen bifallas;
- 6) att motionen I: 72 icke måtte av riksdagen bifallas;
- 7) att motionen II: 86 måtte anses besvarad genom vad utskottet anfört;
- 8) att motionen II: 145 ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;
- 9) att riksdagen måtte
 - a) godkänna de vid statsrådsprotokollet — — — — — lika med Kungl. Maj:t — — — — — ägde att bestämma;
 - b) medgiva, att intill — — — — — äga tillämpning;
 - c) godkänna de i en vid statsrådsprotokollet — — — — — upptagna arvoden;
 - d) minska — — — — — till 32,150,000 kronor;
 - e) medgiva, att vid garnisonssjukhuset — — — — — ordinarie underhållsanslag;
 - f) medgiva, att åt sjuksköterskelev — — — — — 30 kronor för månad; och
 - g) medgiva, att under budgetåret 1926—1927 — — — — — berörda avlöningsfyllnad; samt
- 10) att motionen II: 214 icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid denna punkt voro fogade reservationer:

av herrar *Widell, Bergqvist, Hallin, Hammarskjöld, Alexander Nilsson, Wiklund, Olsson* i Blädinge, *Olsson* i Kullenbergstorp och *Holmgren*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 7 och II: 15 ävensom med bifall till motionen I: 21 anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt det enligt 1925 års riksdags beslut för Karlskrona fästning avsedda detachementet ur Kronobergs regemente skulle kunna organiseras såsom en självständig infanterikår, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

2) — — — — —;

3) att motionen II: 102 angående bibehållande av Västgöta regemente med normal sammansättning samt med förläggning till Vänersborg måtte av riksdagen bifallas;

4)—10) — — — — —;

av herrar *Oscar Olsson, Johan Nilsson* i Malmö, *Wallen, P. Albert Bergström, Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Nilsson* i Örebro och *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1) — — — — —;

2) att motionerna I: 8 och II: 16 ävensom motionen II: 54 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3)—10) — — — — —; samt

av herr *Bergqvist* vid mom. 5 och 6 av utskottets hemställan.

Efter föredragning av *mom. 1)* yttrade:

Herr Holmgren: Herr talman! Under denna punkt har statsutskottet tagit under omprövning en av greve Wachtmeister och herr Clemedtson i första kammaren och en av mig m. fl. i andra kammaren väckt motion angående organiserande av de för Karlskrona fästning avsedda infanteritrupperna såsom en särskild kår, ävensom en motion av herr Leander i första kammaren om utredning i samma syfte. Nu har första kammaren redan fattat beslut på denna punkt liksom i fråga om huvudtiteln i övrigt, så att någon längre debatt kan ju icke erfordras här i denna kammare. Jag skall icke heller annat än på några få punkter under huvudtiteln tillåta mig taga kammarens tid i anspråk.

Behovet av infanteritruupper för Karlskrona fästning är ju redan av riksdagen erkänt genom fjolårrets beslut, då ju riksdagen som infanteriförsvar för Karlskrona fästning avsåg ett detachment ur Kronobergs regemente. Nu hava emellertid vederbörande militära myndigheter med styrka framhåvt de olägenheter, som äro förknippade med att dessa trupper icke äro organiserade som en självständig kår. Att lägga till rätta de svagheter, som finnas i den organisation, varom beslut i fjol fattades, borde ju vara ett intresse för vänsterpartierna, i all synnerhet när ett sådant tillrättaläggande kan äga rum utan några kostnader för statsverket. Myndigheterna hava visat, att en organisation av karlskronatrupperna såsom en självständig kår kan ske utan ökade kostnader för statsverket. Under sådana förhållanden borde denna fråga tagas under allvarlig omprövning och icke borteskamoterats av kammaren med ett *non possumus*.

Mot organiserandet av karlskronatrupperna såsom en särskild kår har statsutskottets majoritet gjort den invändningen, att det skulle komma att medföra en kostnadsökning; och utskottet håller före, »att därest ett självständigt truppförband skall avses för Karlskrona fästning, detsamma måste organiseras på ett sådant sätt, att från detsamma, liksom från övriga självständiga truppförband, erforderlig personal kan kommenderas för tjänstgöring utom truppförbandet». Ett visst antal av arméns personal måste alltid vara avsedd för kommendering utanför sitt eget regemente eller annat förband. Den personal, som sålunda erfordras för bortkommendering, är fördelad på alla de olika regementena, så att ett större förband har flera än ett mindre regemente eller annat mindre förband. Behovet för armén i dess helhet av personal för bortkommendering är emellertid lika stort, antingen armén är organiserad på ett fåtal stora regementen eller på ett flertal mindre enheter. Att det skulle komma att uppstå ett behov av personalökning på en självständig Karlskrona infanterikår är uppenbart, och att denna personalökning även skulle medföra kostnader är lika uppenbart. Men i samma ögonblick som karlskronadetachmentet av Kronobergs regemente blir en självständig kår, minskas ju Kronobergs regemente, och samtidigt uppstår en minskning i detta regementes behov av övertalig personal för kommendering utanför regementet, en minskning, som uppgår till exakt samma antal personer, som den ökning, karlskronakåren kräver. Några ökade kostnader för kronan uppstå sålunda i varje fall icke.

Jag kan väl förstå, att kammaren icke kan vara beredd att på en enskild motion besluta en omorganisation av den omfattning, som här är ifrågasatt. Men jag tycker, att den blygsamma begäran, som är framställd i herr Leanders motion, och som också omfattas av reservanterna i utskottet, ändå skulle kunna av kammaren tillmötesgå, att man sålunda finge utreda denna fråga. Befinnes det nämligen vid en sådan utredning, att man kan åstadkomma en förbättring i den i fjol beslutade försvarsorganisationen utan några ökade kostnader för kronan, så borde det ju vara ett intresse för den majoritet, som i fjol gav oss denna försvarsorganisation, att se till, att den blir så god som möjligt.

Ang. avlöning
till personal
vid staber och
truppförband
m. m.
(Forts.)

Ang. avlöning
till personal
vid staber och
truppförband
m. m.
(Forts.)

På dessa grunder, herr talman, tillåter jag mig, ehuru frågan fallit i första kammaren, i alla fall yrka bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan i detta moment.

Häruti instämde herrar *Jönsson* i Boa och *Jeppsson*.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Ja, herr talman, jag skall tillåta mig att helt kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan beträffande ifrågavarande motioner. Det kan väl anses också i detta fall, liksom i fråga om andra utredningskrav i anledning av fjolårets försvarsbeslut, knappast vara skäligt att nu omedelbart, innan ett år efter försvarsbeslutet förgått, börja på att tumma på det, såsom nu i dessa motioner har föreslagits.

Utskottet har motiverat sin ståndpunkt ganska utförligt; och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på bifall till den hemställan, som innefattades i mom. 1) av den utav herr *Widell* m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Vidare föredrogs *mom. 2)*. Därvid anförde:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: I fråga om andra momentet har avgivits en reservation utav herr *Oscar Olsson* m. fl., i vilken yrkas avslag på greve *Wachtmeisters* och herr *Clemedtsons* motioner samt herrar *Holmgrens* och *Bernströms* ävensom herrar *Laurins* och *Petterssons* i *Broaryd* motioner.

Det gäller här frågan om utredning, huruvida man skall förlägga till *Vaxholm* det detachement av *Svea livgarde*, som delvis är avsett för fästningen där ute. Också i detta stycke anse reservanterna den uppfattningen böra vara gällande, som jag framhöll här under mom. 1 av förevarande punkt, att det kan anses vara för tidigt att ge sig till att utreda ett spörsmål, som så ingående behandlats vid 1925 års riksdag och vars verkningar man väl dock får avvakta under en något längre tid än den som gått, sedan fjolårets försvarsbeslut fattades.

De trupper, det här är fråga om, förutsattes enligt fjolårets beslut icke allenast för *Vaxholms* utan också för *Stockholms* försvar. Följaktligen utgjorde detta senare förhållande tydligen ett motiv för att man inte i fråga om dessa trupper borde handla så som beträffande den del av *Kronobergs* regemente, som var avsedd för *Karlskrona* fästning, att man förlade dem dit. Reservanterna finna, att något fog för en utredning på denna punkt inte har presterats, och jag vill därför, herr talman, yrka bifall till mom. 2 av denna punkt, sådant det är avfattat i den reservation, som vid betänkandet har avgivits av herr *Oscar Olsson* m. fl. Men det innefattar också, att motiveringen på sidan 11 i utskottets utlåtande, andra stycket, som börjar »Vad därefter angår» t. o. m. fjärde stycket på samma sida, som slutar med »ej heller tillstyrka» utgår och i dess ställe införes den motivering, som återfinnes på sidorna 98 och 99 i reservationen och som börjar med »Vad därefter angår» och som slutar med »två bataljoner».

Jag ber att få göra detta yrkande.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Utöver utskottsmajoritetens skäl för bifall till förevarande motioner ber jag att få fästa uppmärksamheten på ett par små saker.

Vår fälthär är avsedd att uppträda var som helst i vårt land, där det kan

behövas trupper. Fästningsinfanteriet däremot har till huvudsaklig uppgift att uppträda inom det område, som är för fästningen avsett. Det förstår även lekmannen utan någon vidare information, att en trupp, som är inne i varje detalj i den terräng, där den skall uppträda, är betydligt värdefullare för försvaret än en trupp, som har en lokalkänedom, vilken knappast överstiger den fiendens trupper hava. Det är just denna lokalkänedom, som utgör truppens stora styrka och som möjliggör för en infanteribesättning i en fästning att kunna upptaga strid även mot överlägsna fientliga styrkor.

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. m.
(Forts.)

Man måste då fråga sig: Kan det vara rimligt och riktigt att förlägga de trupper, som äro avsedda till försvar av Vaxholms och Oscar Fredriksborgs fästningar till huvudstaden? Är det inte riktigare och rimligare att lägga dem på just den plats, där de skola få sin användning, så att de redan från början hinna lokalisera sig på den plats, där de i krig skulle uppträda.

Man har gjort den invändningen, att dessa trupper skulle vara nödvändiga för vakthållningen i Stockholm. Jag får säga det, att skulle de någon gång behövas för vaktparaden, så få de taga ångbåt till Stockholm. Det är ju i alla fall inte mer än en timmes väg.

Jag anser de skäl, som tala för en förläggning av trupperna till Vaxholm så pass starka, att jag inte tvekar att yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Med herr Holmgren förenade sig herrar *Petersson* i Broaryd, *Bernström* och *Christenson* i Södertälje.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på bifall till det av herr Törnkvist i Karlskrona under överläggningen framställda yrkandet, biföll kammaren utskottets hemställan.

Härpå föredrogs *mom. 3*); och yttrade därvid:

Herr Alströmer: Herr talman! Utskottet har avstyrkt den motion, nr 102, som jag och andra ledamöter av denna kammare tillätit oss väcka rörande bibehållande av Kungl. Västgöta regemente vid dess nuvarande förläggningsort i Vänersborg.

Utskottet hade här enligt vårt förmenande ett särdeles gott tillfälle att reparera det enligt vår uppfattning olyckliga beslut, som sistlidna år fattades, då riksdagen beslöt att sammanslå Kungl. Västgöta och Bohus regementen till ett, och jag måste säga, att när man den 18 januari i år uti första kammaren var i tillfälle att höra herr statsrådets och chefen för försvarsdepartementet yttrande vid besvarande utav landshövding von Sneiderns förfrågan angående förläggningsorten för detta nya regemente, fick man den uppfattningen, att herr statsrådet egentligen hade lika svårt som vi västgötar och bohuslänningar att skilja sig vid något av dessa regementen. Båda förläggningssorterna hade så stora företräden, att valet mellan dem var svårt. Då menar jag, att här gives ett synnerligen lyckligt tillfälle att lösa de svårigheterna. Behåll båda regementena vid deras nuvarande förläggningssorter så behöver man ju inte längre stå i valet. Och säkert är, att det nog egentligen inte är någon, som har någon särskilt stor längtan efter att detta västgötaregemente skall slås ned, då det däremot torde finnas många tiotusental som önska, att regementet må bevaras.

I den motion, som vi hava väckt, gäller det ju inte en sammanslagning utav dessa regementen till ett regemente. Det gäller inte, att detta regemente skall förläggas till *antingen* Uddevalla *eller* Vänersborg, utan det gäller ett *både* — *och*. Utskottet har avstyrkt denna motion, som jag nämnde, beroende på att

Ang. avlöning
till personal
vid staber och
truppförband
m. m.
(Forts.)

utskottet ansett sig inte kunna tillstyrka den, då härigenom en väsentlig rubbning i 1925 års härorganisations beslut skulle ske. Ja, herr talman, jag skulle med största glädje se, att en sådan rubbning kunde åstadkommas, d. v. s. under förutsättning att den skedde i den riktning, motionärerna tillåtit sig föreslå.

Då emellertid frågan är avgjord i första kammaren genom gårdagens beslut, skall jag inte upptaga kammarens tid med någon längre debatt utan tillåter mig endast, herr talman, att yrka bifall till motionen och avslag på utskottets förslag i denna punkt.

Häruti instämde herrar *Gustafsson* i Älvsered, *Bengtsson* i Kullen och *Andersson* i Storegården.

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman! Jag föreställer mig, att motionärerna vid framförandet av sin motion icke haft några större förhoppningar om att kammaren skulle bifalla densamma. Ty vad finns det egentligen för anledning att just beträffande ifrågavarande regemente göra ett undantag från den förra beslutade härordningen och att endast på den grund, att motionärerna tycka, att det i Vänersborgstrakten behövs ett regemente, besluta att Västgöta regemente fortfarande skall äga bestånd?

Vad jag emellertid speciellt reagerar emot är motionärernas tal om betydelsen av denna fråga i skattehänseende. Vad är det nämligen, som gör, att kommunerna få inkomster genom regementsförläggningar? Jo, det är den omständigheten, att staten utbetalar i löner åt vederbörande befattningshavare vissa belopp, som sedermera beskattas av kommunerna. Om man droge ut konsekvenserna av motionärernas resonemang, skulle man logiskt komma till det resultatet, att man överallt borde placera ut statsinstitutioner och statliga befattningshavare för att därigenom åstadkomma ett blomstrande tillstånd ute bland landets kommuner. Jag tycker verkligen, att för ett parti, som numera gör gällande, att det är antibyråkratiskt, är det något bakvänt att förfäktat, att staten icke bör draga in regementen och befattningshavare därför, att inbesparande av lönerna skulle åstadkomma förfång för kommunerna.

Om det verkligen förhåller sig så, som motionärerna säga, att indragningen av ifrågavarande regemente berövar staden Vänersborg en så väsentlig del av dess skatteintäkter, så är detta ett tråkigt förhållande för Vänersborg, men det kan omöjligen ha någon inverkan på vad kammaren nu beslutar i detta stycke. Ty vad staden lagt ut i direkta utgifter för att få dit regementet har den utsikt att återfå av staten. Det har redan tillsatts en kommission för att åstadkomma utredning om ersättning till förläggningsplatser, vilka mista sina förläggningar.

På dessa grunder kan jag, herr talman, icke finna, att det föreligger någon anledning att göra avsteg från fjolårets beslut beträffande det till Vänersborg förlagda regementet, och följaktligen ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Gustafson** i Kasenberg: Herr talman! Jag vill vända mig mot ett uttalande av herr Rosén i första kammaren, då föreliggande ärende där behandlades: yttrandet är återgivet i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning. »Herr Rosén framhöll, att svårigheten att lösa förläggningsfrågan vore det sista skälet för regementets bibehållande, men även det har bortfallit, sedan Vänersborg nu antagit förslaget om uppgörelse med staten vid regementets bortflyttande.» Detta uttalande är såsom det här står alldeles felaktigt; jag förmodar för övrigt, att det är tidningen, som missuppfattat detsamma. Uppgörelsen är nämligen sådan, att för den händelse icke staden får behålla regementet, skulle den antaga uppgörelsen rörande hospitalets förläggningsplats.

Gentemot herr Jönsson i Revinge vill jag framhålla, att det naturligtvis icke alls är motionärernas avsikt, att staten skall inrätta institutioner för att bereda kommunerna skatteintäkter, utan huvudpunkten är, att staden vill ha sitt regemente kvar, och att bygden är intresserad av att de värnpliktiga få sin utbildning på denna plats där regementet nu är förlagt.

Ang. arvlöning till personal vid staber och truppförband m. m.
(Forts.)

Jag ber att få instämna i herr Alströmers yrkande.

Herr *Petersson* i Lerbäcksbyn instämde häruti.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till herr Alströmers m. fl. ovanberörda motion; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Mom. 4) — 7).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid härfå skedd föredragning av *mom. 8)* begärdes ordet av

Herr **Wallerius**, som yttrade: Herr talman! Den utredning, som omtalas i detta utskottsutlåtande sid. 12—27 beträffande den andliga vården vid armén, lär ännu icke föreligga. Det är en utredning, som skulle ge vid handen, i vad mån den andliga vården vid truppförbanden skulle komma att tillgodoses genom militärpastorer. Att detta icke överallt kommer att ske, är klart, bland annat, av de beaktansvärda restriktioner, som utskottet här ger, då det står: »därest så finnes erforderligt» och »där andra anordningar icke böra eller hinna vidtagas».

Den 1 juli detta år skall vår gamla regementspastorsinstitution upphöra. Militärförsamlingarna mista därmed denna dag sin ansvariga ledning. Att förmedla övergången till de nya förhållandena lär nog icke falla sig så alldeles lätt. En militärförsamling torde väl icke rätt och slätt kunna påtvingas en territoriell församling, om prästerskapet, såsom ofta i städerna, allra helst i de större, är fallet, finner sig otillräckligt i förhållande till församlingens antal. Och hur skall kyrkobokföringen ordnas och ett nytt civilregistratur vara färdigt till den 1 juli innevarande år? Om detta icke medhinnes till nämnda dag, blir ju frågan, vem som skall sköta denna bokföring efter den dagen. Redan lära frågor framkommit från medlemmar i militärförsamlingar, vart de skola vända sig för att få sina ålders- och pensionsbetyg m. m. Då de nuvarande regementspastorerna från nämnda datum äro entledigade, eftersom hela institutionen i dess hittills varande form då skall vara avskaffad, kan man naturligtvis icke förutsätta, att de äro kvar. Vem stannar kvar för övrigt i en tjänst, från vilken han är avsatt och för vilken lönebestämmelserna, som sammanhånga med den kungl. utnämning man en gång fått, upphöra att gälla? Vad som härutinnan kan på frivillighetens väg åstadkommas, synes åtminstone i närvarande stund helt problematiskt. Fullständigt ovisst är likaså, om ett konsistorium blir i tillfälle att förordna någon annan prästman.

Om efter den 1 juli innevarande år de hittillsvarande militärförsamlingarnas medlemmar icke tillhöra någon församling, bliva de ju sämre ställda än andra. Och frågan om den skattefrihet, som de åtnjutit i förhållande till territoriella församlingars prästerskap, lär också vara en sak, som det kräver sin tid att utreda.

Om man därefter söker tänka sig in i den nya anordning, som avses, så synes den komma att uppställa viktiga problem beträffande de s. k. militärpastorernas ställning. De hittillsvarande regementspastorerna ha varit fast inorganise-

Ang. avlöning
till personal
vid staber och
truppförband
m. m.
(Forts.)

rade i armén med en given tjänsteställning och placeringsorder för mobiliseringsstillfällen. Denna gamla organisation har främst syftat till att vid krigstillfälle varje regemente eller motsvarande avdelning skulle vara försedd med sin präst.

Vilken ställning den nye militärpastorn skall få i förhållande till vederbörande chef eller exempelvis till de soldathem, som äro belägna inom kasernområdet och kanske äro överlämnade till kronan efter att genom församlingarnas offervillighet bragts till stånd, under förutsättning att regementspastorsinstitutionen skulle bli kvar, torde också tarva utredning.

Det som jag här anfört torde vara ägnat att visa befogenheten av det yrkande jag gjort i min motion, nämligen att med ikraftträdandet av 1925 års beslut borde anstå ännu något år, för att här berörda, för stora delar av vårt folk högst betydelsefulla ärenden skulle få den omständliga förberedelse, som deras vikt och beskaffenhet kräva.

Det låge helt visst nära till hands att yrka bifall till motionen, men då utskottet är enhälligt och efter den behandling motionen fått i utskottet, avstår jag, herr talman, från att göra något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 9) och 10).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 6—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
undervisnings-
anslaget till
lantförsvaret.

Sedan *punkten 19*, angående undervisningsanslaget för lantförsvaret, härpå föredragits, yttrade

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Jag hemställer, herr talman, att få göra ett yrkande med anledning av den motivering, som förekommer på sid. 25 i nu förevarande utlåtande. I andra stycket, tredje raden står det nu: »Enligt utskottets mening bör antalet av dessa fackutbildningskurser kunna inskränkas till två eller till samma antal, som tidigare hållits. Härigenom böra kostnaderna» o. s. v. Denna passus i motiveringen bör enligt det yrkande, jag nu ber att få framställa, ändras till: Enligt utskottets mening böra kostnaderna kunna minskas o. s. v.

Jag skall be att få tillägga, att den ändringen är verkställd i första kammaren, och detta mitt yrkande är gjort i anledning därav.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med den av herr Törnkvist i Karlskrona föredragna ändringen i motiveringen.

Punkterna 20 och 21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
den andliga
vården
vid armén.

Härefter föredrogs *punkten 22*, angående befrämjande av den andliga vården vid armén. Därvid anförde:

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Vid förra årets riksdag frambar jag en motion angående den andliga vården inom armén. Motionen bifölls av riksdagen, och en summa av 50,000 kr. anslogs för den andliga vårdens befrämjande, efter en närmare utredning av Kungl. Maj:t.

Emellertid har Kungl. Maj:t ännu icke utrett, hur saken skall ordnas. Men jag har i den kungl. propositionen sett, att till Kungl. Maj:t förra hösten inkommit en skrivelse från regementspastorernas arbetsutskott, där de begära, att av ovannämnda statsanslag ett belopp av 26,000 kr. måtte användas för beredande av arvoden å 1,000 kr. åt varje regementspastor vid 26 förläggningsplatser, och sedan skulle återstående 21,000 kr. delas lika mellan den kyrkliga frivilliga soldathemsverksamheten och centralstyrelsen för förbundet »Soldaternas vänner». Denna fördelning tillstyrktes också av förra årets kyrkomöte.

Emellertid kan jag icke underlåta att finna, om denna fördelning kommer att godkännas av Kungl. Maj:t, följden bliver, att av de 50,000 kr., som riksdagen nu anslår, förbundet »Soldaternas vänner» icke kommer att erhålla mer än 12,000 kr. Detta anser jag icke alls står i överensstämmelse med motionen eller riksdagens beslut förra året, ty där hade man tänkt sig, att en väsentligare del skulle tillfalla förbundet »Soldaternas vänner».

Jag har intet annat yrkande än att få rikta mig till vederbörande statsråd med en hemställan, att vid denna fördelning det måtte tillses, att förbundet »Soldaternas vänner» icke blir lidande, utan att riksdagens beslut i denna del måtte respekteras, så att minst hälften av detta anslag tilldelas förbundet »Soldaternas vänner». Regementspastorerna som hittills åtnjutit i arvode 1,000 kr., komma hädanefter att få ett betydligt mera nedsatt arbete än förr. Det kan därför icke sakligt försvaras att de skola få bibehålla sitt förra arvode.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens anförande skall också jag be att få foga några ord till protokollet, även om icke heller jag kommer att göra något yrkande.

Jag vill därvid erinra om, att denna verksamhet bedrives i ett flertal s. k. soldathem, av vilka en del äro upprättade av den förening, om vilken här talats, »Soldaternas vänner», en del andra återigen upprättade av andra organisationer. Främst bland dessa stå de kyrkliga soldathemmen.

Det är alldeles uppenbart, att skall denna verksamhet kunna fortgå, så måste nödvändigtvis hänsyn tagas till att även dessa senare soldathem få tillbörlig del av anslaget. Det förefaller mig, som skulle den överenskommelse, vilken man åberopar, ha skett inom utskottet, åtminstone att döma av de uppgifter, som lämnats mig, icke vara sådan, som det framgick av herr Bengtssons i Norup anförande, om jag fattade honom rätt, nämligen att den större delen av detta anslag skulle tillfalla förbundet »Soldaternas vänner».

Det var med anledning härav jag begärde ordet, ty en sådan överenskommelse finnes icke — att döma av den nekande rörelse, som den siste ärade talaren nu gör, torde han kanske icke menat det heller.

Såsom redan förut i ett anförande i dag påpekats, har man i detta hänseende att räkna med att all verksamhet, som vid soldathemmen övas, för närvarande har sitt stöd hos regementspastorerna och utan deras bistånd kommer att lida stort avbräck. Det har också från »Soldaternas vänners» sida uttalats, att det råder ett gott samarbete mellan regementspastorerna och ifrågakvarande organisationer och mellan dessa senare inbördes. Nu fördelas t. ex. de kyrkliga kollekterna lika mellan kyrkans och »Soldaternas vänners» soldathem. Jag hoppas, att icke på grund av den fördelning, som kan komma att genomföras, nämnda goda förhållande skall rubbas eller äventyras. Det gäller nämligen här en rätt grannliga sak, och jag är övertygad om, att förbundet »Soldaternas vänner» härvidlag är lika angeläget som regementspastorerna och de kyrkliga soldathemmen, att det goda förhållandet för framtiden kommer att fortsätta.

*Ang.
den andliga
vården
vid armén.
(Forts.)*

Ang.
den andliga
värden
vid armén.
(Forts.)

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Med instämmande i vad herr Pehrsson i Göteborg i slutet av sitt anförande yttrade om det goda förhållandet i allmänhet som är rådande mellan ifrågakvarande organisationer, måste jag säga, att det just med hänsyn därtill förvånar mig, att man begär $\frac{3}{4}$ av anslaget för regementspastorernas och de kyrkliga soldathemmens verksamhet och endast vill lämna knappast $\frac{1}{4}$ till »Soldaternas vänner». Jag tycker, att man såväl från regementspastorernas som kyrkomötets sida skulle kunnat föreslå en något så när lika fördelning härvidlag. Min rörelse, som herr Pehrsson åberopar, må tydas att jag icke begär högre belopp än lika fördelning. Den verksamhet, som bedrives och stödes av »Soldaternas vänner», är dock både i fråga om antalet hem och antalet föreståndare betydligt större än den kyrkliga verksamheten.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Ang.
det frivilliga
skytteväsendets
beframjande.

Punkten 23, angående det frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Under punkten 25 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1926 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

de likalydande motionerna nr 38 i första kammaren av herr *Johan Johansson m. fl.* och nr 47 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Hörby *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte för budgetåret 1926—1927 anvisa ett belopp av 500,000 kronor till det frivilliga skytteväsendets befrämjande att fördelas av Kungl. Maj:t efter inhämtat förslag från skytteförbundens överstyrelse; samt

de ävenledes likalydande motionerna nr 114 i första kammaren av herr *Trygger m. fl.* och nr 48 i andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att till frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1926—1927 bevilja ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till motionerna I: 38 och II: 47 samt motionerna I: 114 och II: 48 till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor att fördelas av Kungl. Maj:t efter inhämtat förslag från skytteförbundens överstyrelse; och

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1926 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Oscar Olsson*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Walle*, *P. Albert Bergström*, *Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kristensson* i Göteborg, *Nilsson* i Örebro, *Eriksson* i Stockholm och *Ward*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

- a) avslå förenämnda motioner om anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1926—1927; och
 b) med bifall till — — — — befattningshavare i statens tjänst.

*Ansökan
 om befrämjande
 av det frivilliga
 skytteväsendets
 befrämjande.*
 (Forts.)

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! På denna punkt har, som vi se, fjolärshistorien upprepats. Statsrådet har icke funnit någon anledning att upptaga anslag under huvudtiteln till den frivilliga skytterörelsen men har däremot hemställt, att till personalen på skytteförbundens överstyrelses expedition skulle utbetalas dyrtidstillägg efter vissa i propositionen angivna grunder.

I utskottet har liksom i fjol de motioner, som väckts med begäran om anslag till skytterörelsen, bifallits av en borgerlig majoritet, medan avslagslinjen hävdats endast av socialdemokraterna. Riksdagen har varje gång via det gemensamma voteringsinstitutet anslagit medel till den frivilliga skytterörelsen, därvid denna kammare under en följd av år avslagit yrkandet om beviljande av anslaget. Linjerna ligga sålunda ganska klara.

Det är alldeles onödigt att här taga upp en principdebatt, lika onödigt som det varit under de senare åren. Jag vill därför, herr talman, nöja mig med att yrka bifall till den reservation, som återfinnes på sida 99 i förevarande utlåtande och som avser yrkande om avslag å motionen och bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Jag kommer också att i denna punkt begära räkning av rösterna, då jag vill se, om kammaren intager samma ståndpunkt som de närmaste åren förut eller om majoriteten ändrat mening.

Jag kan sluta med att uttala den kätterska meningen, att det kanske kan vara överflödigt att år efter år strida på denna punkt, då den gemensamma voteringsmajoriteten är ganska given, och vad mig personligen beträffar, kommer utgången vid detta tillfälle att bli avgörande för min taktik härvidlag framdeles.

Herr **Holmgren**: Herr talman! När jag yrkat bifall till utskottets hemställan på förevarande punkt, vill jag begagna tillfället att framhålla, att den motivering, med vilken utskottet beledsagar sin kläm, är resultatet av en överenskommelse redan på ett tidigt stadium av frågans behandling, nämligen inom statsutskottets första avdelning. Denna motivering täcker sålunda icke min tankegång på denna punkt. Här riktas en icke så svag reprimand gentemot överstyrelsen; utskottet förutsätter »nämligen, att inga befogade anmärkningar skola kunna göras mot rörelsen». För några år sedan framställdes några dylika anmärkningar, av vilka kanske en och annan var befogad, men därefter vidtogs från ledningens sida en kraftig upprepning, så att förhållandena numera, såvitt jag har mig bekant, äro fullt uppklarade. Någon anledning till ett skarpare uttalande finnes därför icke numera.

Jag har emellertid icke skäl att yrka annat än bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olsson** i Blädinge instämde häruti.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Lithander, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Ang.
det frivilliga
skytteväsendets
befrämjande.

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid punkten 23 av statsutskottets förevarande utlåtande nr 4 fogade reservationen, röstar

Ja;

(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda punkt.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Jönsson i Revinge m. fl. av kammarens ledamöter, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 94 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 24—33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
anslaget till
remontering.

Punkten 34, angående anslaget till remontering.

Uti punkten 36 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i riksstaten för budgetåret 1926—1927 upptaga ordinarie reservationsanslaget till remontering utan angivet belopp.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Fjellman* väckt motion, nr 142, vari föreslagits, att medelpriset för remont måtte höjas från föreslagna 1,000 till 1,200 kronor, varigenom för inköp av 400 st. remonter skulle erfordras ett belopp av 480,000 kronor i stället för nu föreslagna 400,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) i riksstaten för budgetåret 1926—1927 upptaga ordinarie reservationsanslaget till remontering utan angivet belopp; och

b) i anledning av ovanberörda motion beräkna medelpriset för remont till 1,100 kronor.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Oscar Olsson*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Rosén*, *Wallés*, *P. Albert Bergström*, *Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kristensson* i Göteborg, *Nilsson* i Örebro, *Eriksson* i Stockholm och *Ward* förklarat sig anse att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i riksstaten för budgetåret 1926—1927 upptaga reservationsanslaget till remontering utan angivet belopp; och

b) avslå motionen II: 142.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr *Törnkvist* i Karlskrona: Herr talman! På denna punkt har av ett antal ledamöter av utskottet avgivits en reservation. Förhållandet är det, att vid beräkningen av anslaget för remontinköp har departementschefen för nästa budgetår, som hittills, beräknat ett medelinköpspris av 1,000 kronor per remont.

Utskottets majoritet har beslutat höja den siffran till 1,100 kronor per remont. Om utskottsförslaget bifalles, blir följden en ökning av anslaget på denna punkt med 40,000 kronor. Reservanterna ha icke kunnat finna det motiverat att skriva upp anslagssiffran från 400,000 kronor till 440,000 kronor, då de sakliga skälen för en sådan anordning förefalla att vara synnerligen svaga.

*Ang.
anslaget till
remontering.
(Forts.)*

En rubbning uppåt av marknadspriset behöver ju icke absolut medföra den konsekvensen, att man redan nu skriver upp siffran till 440,000 kronor. Det lär visserligen icke vara möjligt för de myndigheter, som uppköpa remonter, att förbigå de pris, som i den fria marknaden fastställas, men det är å andra sidan klart, att myndigheternas inköp av remonter i överensstämmelse med riksdagens beslut skall genomföras. Den risken föreligger sålunda, om riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förslag, att anslaget kommer att överskridas. Utan att direkt vilja rekommendera den vägen, så vill jag dock säga, att den ekonomiska risk, som föreligger härvidlag är mindre än den risk, man löper genom att ställa sig på utskottsmajoritetens ståndpunkt. Ty i och med att riksdagen på »mekanisk» väg höjer priserna, så stimulerar riksdagen samtidigt i sin anslagspolitik en prisökning, som måhända under andra förhållanden kunnat inträffa och som riksdagen i så fall givetvis måst böja sig för, men som också möjligen icke kommit att inträffa. Det betänkligaste härvidlag är, att man på konstlad väg söker driva upp priserna.

Berörda omständighet har föranlett reservanterna att gå fram med ett yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag att bibehålla medelinköpssiffran 1,000 kronor per remont för kommande budgetår. Skulle prisrörelsen under det kommande året verkligen visa en förskjutning av prisen uppåt, något som icke framgår av de handlingar, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, och beräkningarna följaktligen måste rubbas, då torde riksdagen ha tillfälle att vid nästa statsreglerings uppgörande upptaga den punkten till skärskådande, men jag anser mig i likhet med övriga reservanter absolut förhindrad att nu medverka till höjande av inköpspriset för remonterna.

Jag ber följaktligen, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkt 34 av herr Oscar Olsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! I motsats till den föregående talaren anser jag den prisförhöjning på remonter, som utskottet föreslagit, både befogad och nödvändig. Herr Törnkvist försökte göra gällande, att riksdagens beslut i frågan skulle komma att utöva inflytande på hästprisen i landet. Det visar bara, att han icke är vidare hemma i verkningarna av det ena eller andra. Det är ju alldeles givet, att det är skillnad på hästar och hästar. Det kan omöjligen betyda något för hästprisen i landet om de 400 remonter, det här är fråga om, betalas med 100 kronor mer eller mindre.

Orsaken varför vi föreslagit en höjning är, att det är självklart, att, om man nu här i landet uppföder t. ex. 1,500 hästar — det är väl det högsta, man kan räkna med — av det slag, som kan användas till remonter, och man sedan bland dessa 1,500 skall gallra ut ett relativt litet antal, de 400 sålunda utgallrade hästarna komma att vara av en så pass hög kvalitet, att man för dem måste betala någorlunda goda priser. Om jag gör det tankeexperimentet, att herr Törnkvist vore remonteringschef och skulle remontera med kallblodiga hästar, är det någon, som tror, att han, om han bland 1,500 västgötahästar av vilka han skulle utvälja 400 finge dem för 1,000 kronor stycket. Jag är alldeles övertygad om att han icke skulle kunna få dem så billigt. Vidare föreligger den skillnaden, att den som uppföder kallblodiga hästar har den fördelen framför den som uppföder varmlodiga, att en kallblodig häst alltid är användbar och alltid säljbar, medan en remont, som blir kasserad, icke kan användas

Ang.
anslaget till
remontering.

(Forts.)

eller avyttras, ty bilarna ha, kan man gott säga, helt och hållet trängt ut de varmblodiga hästarna som vagnshästar.

Till belysande av frågan kan tjäna, att de hästuppfödare, som vid hästutställningen i Malmö fingo sina hästar kasserade, nödgades sälja dem till hästlotteriet för 350 å 400 kronor stycket. Var och en, som har den minsta erfarenhet i dessa ting, vet, att det är fullkomligt ruinerande för en uppfödare att uppföda en treårig häst för 350 å 400 kronor. Om icke prisen för de remonter, uppfödarna av varmblodiga hästar lyckas sälja, hållas relativt höga, är det ju alldeles klart, att uppfödarna sluta upp med en så riskabel hantering som uppfödande av remonter. Herr Törnkvist kan vara övertygad om, att, om man pressar ned prisen så lågt som möjligt, så kommer det icke att dröja länge, innan man nödgas importera de 400 remonter, som armén enligt den nya härordningen årligen behöver, och efter detta tror jag verkligen icke att vare sig 1,100 eller 1,200 kronor räcker per remont, utan att man blir tvungen att betala vida högre pris.

Följaktligen anser jag för min del det vara en klok ekonomi att höja medelpriset för remont till 1,100 kronor. Det priset motsvarar i alla fall icke på långa vägar förkrigspriset, om man tar hänsyn till index' fall. Remonterna kostade före 1913 850 kronor stycket. Den allmänna prisförhöjningen har dock kommit till synes även på hästmarknaden, i det att hästpriserna under den sista tiden visat tendens att ganska avsevärt stiga.

Herr talman! Jag ber sålunda att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Jag vill bara uttala, att kärnpunkten i min framställning var, att jag vände mig mot att man på detta sätt söker få fram en prisförhöjning på remonter. Jag har icke gjort någon jämförelse mellan varmblodiga och kallblodiga hästar. Jag tycker framför allt om allt varmblodigt, även när det uppträder här i kammaren. Stimulans är alltid bra. Jag kan dock för min del icke vara med om ett tillvägagångssätt sådant som detta, ty det innebär, att man gör ett avsteg från den naturliga prisbildningens väg. Det är huvudsakligen detta, som är anledningen till att reservationen framkommit.

Jag vill emellertid ge tillkänna, att jag icke kommer att begära votering beträffande denna punkt, då jag mycket väl förstår det resonemang, som ligger till grund för utskottets förslag. Jag har dock för min del icke kunnat vara med att medverka till dess antagande.

Herr Fjellman: Herr talman, mina damer och herrar! I statsverkspropositionen föreslås att medelpriset per remont skall sättas till 1,000 kronor. Emellertid har arméförvaltningen liksom chefen för remonteringsstyrelsen haft avvikande mening och uppställt det önskemålet, att man borde höja medelpriset till 1,200 kronor. De ha därvid särskilt hänvisat till att hästpriserna för närvarande äro i stigande.

Det finns dock ett annat skäl, som de icke framlagt, som är så pass tungt vägande, att jag undrar, huruvida icke regeringen skulle ha tagit hänsyn till detsamma, om det framlagts, innan statsverkspropositionen författades. Antalet remonter som skola köpas, skall som bekant sänkas från 500 till 400 stycken. Samtidigt skall man, enligt Kungl. Maj:ts förslag, bibehålla medelpriset per remont. Men detta innebär faktiskt, att en reducering av remontprisen kommer att äga rum. Det kanske låter egendomligt, men så är i alla fall förhållandet, och jag skall strax söka förklara vad jag menar.

Den varmblodiga hästaveln har kommit i ett synnerligen prekärt läge på den senare tiden. Den enda avnämaren för remonter är staten. Exporten har

fullständigt stoppat efter kriget, och lantbrukarna ha i stället för varmblodiga skaffat sig kallblodiga hästar. Automobilerna ha trängt ut de varmblodiga vagnhästarna. Förr i tiden fördes till statens hingstar 6,000 varmblodiga ston. Denna siffra har gått ned, så att förra året var det endast 2,000 och i år lär siffran vara ännu lägre. Vilka ston är det som sålunda försvunnit? Jo, icke de importerade, premierade stona, som stå högt i blodet, utan de sämre, oädlare stona. De remonter, som nu framföras, äro av en högre kvalitet än förr, under det att kvantiteten avsevärt minskats.

När nu chefen för remonteringsstyrelsen skall göra sina inköp, finns det tvenne grupper remonter, som han måste välja ibland. Han tager naturligtvis först sådana remonter, som äro undan högförnäma, högt i blodet stående, av hushållningssällskap och hästavelsföreningar importerade ston. De remonter, som dylika ston lämna, betalas med 13-, 14- 1,500 kronor o. s. v. Maximiliksom minimipriset växlar olika år. För att emellertid få medelpriset att gå ihop får han välja resten bland den andra gruppen hästar, som icke står så högt i blodet, som hava exteriörfel, icke äro viktbärande o. s. v. Dessa betalar han med exempelvis 600, 700 kronor o. s. v. Därigenom kan han hålla medelpriset. Sänkes antalet remonter från 500 till 400, så tar chefen för remonteringsstyrelsen naturligtvis först ut de bättre hästarna, som äro uppfödda efter alla konstens regler, och sedan får han ju taga hästar av den sämre sorten. Men när nu antalet minskas, måste detta gå ut över de sämre hästarna, och därigenom måste det inträffa, att en hästuppfödare, som i år fått exempelvis 1,400 kronor för sin häst, nästa år får mindre betalt för en precis lika mycket värd häst. Detta just på grund av de skäl, jag nyss framlagt. Chefen för remonteringsstyrelsen, som fullkomligt vet, var de ston äro att söka, från vilka han får de förnämsta remonterna, har noga räknat ut, att för att staten skall kunna betala samma pris nästa år för dessa remonter som i år, måste medelpriset höjas till 1,200 kronor.

Emellertid har ju utskottet icke velat gå med härpå utan stannat vid 1,100 kronor och då det icke finns någon utsikt att få igenom det pris, som jag anser vara det rätta, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 35—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41—44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 45 och 46.

Lades till handlingarna.

Punkterna 47—65.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang.
anslaget till
remontering.
(Forts.)*

Herr **Holmgren**: Herr talman! Statsutskottet har icke velat vara med om någon förnyad utredning angående behovet av försvar för Göteborg. Jag kan väl förstå, att det icke kan vara särskilt tilltalande att behöva vidgå en del av de misstag, som begingos i fjol. Det är emellertid rikets andra stad, det här gäller, vår största import- och exporthamn!

Det förnämsta skälet, som i fjol anfördes mot ett bibehållande av Älvsborgs fästning, var ju, att majoriteten i kamrarna då ansåg, att fästningen icke kunde prestera ett effektivt försvar gentemot modernt långskjutande fartygsartilleri. Vi få emellertid tänka på att i framtiden krig kommer att föras även i luften; och, under förutsättning att Älvsborgs fästning kan förses med för sådant ändamål lämpligt artilleri, komme den att väl fylla sitt ändamål.

Jag skall emellertid icke ingå på de fackliga synpunkterna. Frågan gäller ju här endast utredning eller icke utredning, och jag hemställer i korthet om bifall till den av mig m. fl. vid utskottets betänkande i denna punkt fogade reservationen.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Ja, herr talman, jag undrar icke över att utskottsmajoritetens representant i så kortfattade ordalag har yrkat bifall till utskottets hemställan. Det föreligger verkligen talande skäl för denna försiktighet. Den utredning, som skulle ha förebragts i denna fråga, har jag i den motion, jag burit fram, tillåtit mig kalla *synnerligen bristfällig*, och jag vill icke till den ärade utskottsrepresentanten rikta någon förfrågan beträffande utredningens närmare innebörd. Hans nyss avgivna svar ger mig icke förhoppning, att jag skulle få något ytterligare svar.

Men jag tillåter mig, herr talman, att rikta samma hemställan i all vördsamhet till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet. Det förefaller mig, som om man hade rätt att göra en fråga här i kammaren, vad denna utredning har bragt i dagen. Jag vet icke om de initierade ledamöterna av statsutskottet fått närmare kännedom om saken, men jag tror mig med visshet kunna säga, att det finnes knappast någon annan här i kammaren, som kan ge svar på de frågor, jag nu tillåter mig ställa till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet: Vad har denna utredning bragt i dagen? Är det meningen att Göteborg skall försvaras, eller är det meningen att Göteborg skall lämnas utan försvar? Det är, synes det mig, den avgörande punkten i denna fråga.

Vidare skall jag bedja att få fråga: Är det meningen, att vid detta försvar Älvsborgs fästning skall ha någon som helst uppgift, eller skall försvaret av Göteborg överlämnas åt andra försvarsmedel? Är det meningen att lämna försvaret åt flottan, åt flygvapnet eller åt lanttrupperna. Skall då försvaret utföras i samverkan med Älvsborgs fästning eller icke?

Jag vågar säga, att den utredning, som framlagts för oss här i kammaren, icke ger något som helst svar på någon av dessa frågor. Allt sedan Folkungarnas dagar och ända fram till vår tid har av statsmän, med namn, som ha vikt i Sveriges historia, allt ifrån Engelbrekt och Carl Knutsson till Gustaf Wasa, Gustaf Adolf och Karl XII och fram till den allra sista tiden, denna befästning enstämmigt ansetts vara »nyckeln till Västersjön», som Gustaf Wasa sade. För oss, som tillhöra rikets andra stad, måste det förefalla minst sagt egendomligt, om nu denna stad icke skulle behöva skyddas! Ha vi kommit därhän, att den moderna statskonsten säger oss: Göteborg skall icke skyddas!

Ang.
marinens avlö-
ningsanslag.
(Forts.)

Ang.
marinens avlö-
ningsanslag.

(Forts.)

Jag tillåter mig göra denna fråga, och jag vill tillägga, att jag med största intresse motser det svar, som därpå kommer att eventuellt lämnas.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! Jag har ingenting emot att besvara den framställda frågan, fastän jag är på förhand övertygad om att svaret icke skall tillfredsställa frågeställaren.

När här klagas över att det icke gjorts någon utredning rörande Älvsborgs fästnings ställning i den nya försvarsorganisationen, så behöves det endast en hänvisning till de utredningar, som ägt rum inom försvarsrevisionen och de prövningar, som sedan skett inom försvarsutskottet. Frågan om Göteborgs ställning beröres ju av hela bedömandet av vårt allmänna läge, och jag tror, att man riktigt tolkar den uppfattning, som har varit bestämmande vid avvägandet av våra försvarskrafter, om man säger, att farorna västerut ha ansetts vara de mindre. Detta innefattar icke att de för den nya försvarsordningen ansvariga anse, att Göteborg icke skall försvaras; det innefattar endast att man icke ansett det föreliggande behov att uppehålla samma försvarsmedel som tidigare. Denna uppfattning kan ju icke på något sätt vederläggas till sin riktighet genom att man räknar upp kungalängderna. Vid bedömandet av möjligheterna till försvar är att taga hänsyn dels till försvarsmedlen i Göteborg med där förlagda krafter och dels till möjligheterna att dit föra andra stridskrafter. Älvsborgs fästning är icke nedlagd, den är lagd i materielreserv. Detta måste innebära att man räknar med att vid behov sätta fästningen i funktion. Örlogsdepån i Göteborg är kvar och alltså räknas det med att vid behov kunna dit samla sjöstridskrafter. Artilleriet är likaledes kvar och det infanteriregemente, dit Göteborg huvudsakligen sänder sina värnpliktige, skall icke indragas.

Det föreligger således ingen anledning att framställa en fråga, om meningen är att Göteborg icke skall försvaras. Men man har vid bedömandet av Älvsborgs fästnings betydelse för skyddet av Göteborg, funnit sig böra tillmäta fästningen en annan ställning inom försvarsorganisationen, än vad man förut gjort.

Som sagt, jag är fullkomligt medveten om att svaret icke tillfredsställer herr Pehrsson, men det innefattar den argumentation som varit bestämmande, och sedan kan ju herr Pehrsson fortsätta att fråga varje år, och jag skall lika beredvilligt lämna samma svar på vilken bänk jag än sitter.

Herr Almquist: Herr talman! Jag vill bara få till protokollet antecknat, att jag i denna fråga står på samma ståndpunkt som herr Holmgren och herr Pehrsson. Jag behöver icke utförligare utveckla denna ståndpunkt, då det ju under förhanden varande omständigheter icke kan tjäna mycket till. Men jag vill betona att jag står på denna ståndpunkt icke på grund av något lokalintresse, utan därför att jag betraktar Göteborgs försvar i effektiva former som ett riksintresse.

Jag vill också ha till protokollet antecknat, att jag icke känner mig övertygad av herr statsrådets nyss lämnade svar. Det förefaller mig bland annat, som om försvarsrevisionens utredningar, till vilka han hänvisade, så småningom kunna te sig litet föråldrade. Och det förefaller mig, för att uppehålla mig vid ett annat yttrande av honom, som om det icke vore mycket bevänt med en fästning, som förlägges i materielreserv. Och om herr statsrådet ansåg, att den vid stridstillfälle skall ånyo sättas i stridbart skick, så måste man i varje fall erinra sig, att ett plötsligt inträffande krigstillstånd kanske icke ger *tid* att sätta fästningen i stridbart skick.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Jag är ju herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet tacksam för att han bevärdigade mig med ett formellt svar. Ett reellt svar har jag icke fått i annan mening, än att det sålunda likväl icke är avsett att lämna Göteborg i händelse av krigstillfälle oskyddat. Det förefaller mig då så mycket underligare, att så litet hänsyn tagits till de bestämda uttalandena från sakkunnigt håll om sambandet mellan olika försvarsmedel, när det gäller att försvara en stad av Göteborgs natur. Här har vid hela detta stympande av Sveriges försvar framhållits, att det var flottan, på vilken det skulle läggas större vikt. Det ser också ut, som om en flottdepå skulle bibehållas i Göteborg, och att det likaså skulle vara meningen att där förlägga en flygstation, för vilket ändamål åtgärder även blivit från stadens sida förberedelsevis vidtagna. Är det någon reson i att anlägga en flottdepå, utan att denna har någon plats, där den kan få skydd och bevara sina förråd? Är det någon reson i att anlägga eller tänka anlägga en flygstation, utan att den skall ha en sådan fast punkt att falla tillbaka på? Ingen utredning torde ha givits vid handen, att man, utan att ha denna säkerhet bakom, kan tänka sig någon effektivitet i dessa andra försvarsmedel. Ty utan det stöd, som man där kan få av en sådan plats som Älvsborgs fästning, så är både flottdepåns och flygstationens förläggning dit att tyda som en vacker gest och ingenting annat — jag vet icke om jag icke skall taga tillbaka litet av vad jag sade — jag tar då tillbaka ordet »vacker».

Vidare tillåter jag mig betona, att det sagts från så kompetent håll som möjligt, att man knappast ser sig i stånd till att hålla fästningen i försvarligt skick med det fåtaliga manskap, som hädanefter där skall vara förlagt för dess underhåll, och det vore ju underligt, om man skall vara så snål, när det gäller att bevara sådana värden, som här är fallet!

Jag kan icke underlåta att peka på denna punkt. Det synes mig, som skulle det vara en av de mest vitala punkter, när det gäller att visa, på huru lösa boliner herr statsrådet har gått i fråga om så viktiga saker, sådana rikssaker som rikets försvar, här försvaret av rikets första hamnstad. Det svar jag fick gav vid handen, att någon utredning i verklig mening har icke här förelegat, som kunde ge klarhet över, hur man har tänkt sig detta, utan det är något som man antar skall ge sig eftersom förhållandena te sig.

Jag erinrar också om att, såsom statsrådet själv säger i sin proposition, frågan om flottan och dess organisation kommer att läggas fram för 1927 års riksdag, låt vara med begränsning till frågan om dess ersättningsbyggnader. Men innan man kan tala om flottans organisation, så förefaller det mig, som vore det naturligt att man först såge till, hur flottan komme att se ut. Har då inte frågan om fästningen och dess förhållande till flottan en sådan inre samhörighet, att man skulle ha kunnat låta även denna fråga vila och lagt fram det hela i ett sammanhang? Är det en sådan hjärtefråga för herr försvarsministern att få göra denna inskränkning i fråga om fästningen redan nu, då det t. o. m. här i utlåtandet säges — jag kan naturligtvis inte taga det annat än som det står, men jag känner ju icke motiveringen därför närmare, men om jag har läst rätt så står det så — att det *icke för nästa år skulle medföra någon ökad utgift alls*. Det skall under detta år ske en utredning om marinen, vartill fästningsförsvaret räknas. Hade man icke kunnat låta fästningen vara kvar tills denna utredning i sin helhet skett, då det ju icke varit förenat med någon kostnad för statsverket? Det förefaller att vara ett högst egendomligt sätt att tillgodose rikets intressen.

Att göra något yrkande, såsom saken nu ligger, tycker också jag är skäligen onödigt. Men jag skall likväl, då det gäller en allvarlig riksfråga, tillåta mig att yrka bifall till reservationen.

Ang.
marinens avlö-
ningsanslag.
(Forts.)

Ang.
marinens avlö-
ningsanslag.
(Forts.)

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Hansson**: När jag hör herr Pehrsson tala, så måste jag få ett allt bestämdare intryck av, att han icke intresserat sig för att taga del av försvarsrevisionens betänkande. Han har ju också framställt yrkande om en utredning, som redan blivit verkställd. Den första förutsättningen borde väl ändå vara, att man tar reda på vad som skett, innan man kommer och ber att något skall ske.

Det förefaller mig också vara en rätt upplyftande syn, när en av konstitutionsutskottets ledamöter förebrår en regeringsledamot, därför att denne fullföljer riksdagens beslut.

Det är vidare rätt egendomligt att höra, hur man från visst politiskt håll alltid är färdig att axla sakkunskapens kapp och anse sig skickad att representera denna sakkunskap vid alla tillfällen. Man kan ju emellertid hugga ganska mycket i sten ibland. Jag kom att tänka på den saken, när herr Pehrsson talade om bland annat den betydelse det skall ha för flygstationen där nere, att flygarna skola kunna ha fästningen att falla tillbaka på. Jag tror, att, om herr Pehrsson vill resonera med sakkunniga, så skall han få höra, att de allmänt äro av den uppfattningen att flygförläggningar vid krigstillfälle böra vara helt andra än fredsförläggningarna, att man bör akta sig mycket noga för att taga de fasta förläggningarna under fred såsom flygets verkliga förläggning under krigsoperationer.

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman! När herr Pehrsson talade om vad stormaktstidens kungar hade för uppfattning beträffande Göteborgs försvar, så ådagalade han att han dröjt sig kvar i den tidens betraktelsesätt. Det är väl dock ett helt annat militärpolitiskt läge vi ha i närvarande stund, än vad vi hade på stormaktstiden. Då hade vi ständiga krig med Norge och Danmark, och det är ju alldeles klart att under sådana förhållanden spelade det väpnade försvaret av Göteborg en betydande och dominerande roll i riksförsvaret. Men herr Pehrsson räknar väl icke numera med att vi skola behöva föra något krig med västmakterna, och under dessa omständigheter tycker jag verkligen för min del, att frågan om Göteborgs försvar kommit i ett helt annat läge, än den var tidigare.

Motionärerna erkänna för övrigt själva att gentemot ett flottangrepp, som verkställes av moderna slagskepp, kan den nuvarande fästningen vid Älvsborg icke försvara Göteborg, pansarjättarna öppna elden på så stort avstånd, att fästningen står maktlös mot dessa kolossalt kraftiga projektiler. Är det då icke snarare en risk för Göteborg, om vi nu invecklas i krig, ifall det med en relativt svag fästning till sitt skydd räknas till de befästade städerna. Och jag tror verkligen icke, att herrar göteborgare äro så ängsliga för ett anfall på sin stad, som man av motionen och anförandena i dag skulle kunna tro. Ty det är alldeles klart, synes det mig, att vårt försvarsproblem överhuvud taget är en fråga österut och alls icke västerut. Och om man nu skall tala om oskyddade städer, så är t. ex. Malmö också en högst betydande handelsstad och en oerhört viktig stad. Men icke ha Malmöborna kommit och begärt någon fästning till skydd för staden. Om jag gör det tankeexperimentet, att vi icke haft någon fästning Älvsborg redan liggande vid Göta älv; skulle då herr Pehrsson och herr Almqvist motionerat om att bygga en fästning för skyddandet av Göteborgs hamninlopp? Jag tror icke att så hade blivit förhållandet. Och fästningen bibehålles ju för övrigt i materielreserv, och kan ganska hastigt, om fara hotar, sättas i försvarstillstånd. I motsats till motionärerna tror jag nämligen, att den besättning, som är avsedd för att underhålla materielen på Älvsborg, är mer än tillräcklig för det ändamålet.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Jag kan icke underlåta att med anledning av den siste ärade talarens yttrande be att få påpeka, vad detta yttrande innebar. Det förefaller mig, som skulle den motivering han där framförde vara synnerligen signifikativ.

Bland de skäl som av honom anfördes var, att man icke var så värst ängslig i Göteborg. Ja, jag kunde just tänka mig att det var sådana skäl som legat bakom avrustningen vid Älvsborg!

Vidare frågades det, om jag skulle ha motionerat om fästningen, såvida den icke redan funnits. Sådana skäl tycker man sig kunna komma med, då man talar mot bibehållande av Göteborgs försvar!

Vidare säger man, att fästningen ganska hastigt skulle kunna sättas i försvarstillstånd. Sättas i försvarstillstånd! att det icke skulle finnas härför bestämda trupper inövade där är alldeles tillräckligt belysande. Nog har det talats om min oerfarenhet på detta område nyss här från statsrådsbänken. Men så oerfaren är jag icke, att jag icke vet, att detta tal är ett tal — förlåt jag säger det — i fåvitsko, och det torde väl icke vara svårt att få belägg för den meningen. Jag har förut utförligt nog från denna plats framlagt skäl för detta.

Vidare vill man göra gällande, att det kunde vara risk för Göteborg rent av att ha kvar Älvsborgs fästning bevärad. Ja, risken för Göteborg ökas just högst avsevärt genom det sätt på vilket man här går till väga. Att ha en fästning, som icke är användbar vid krigsutbrott, men som dock är en fästning, som bibehålles som sådan ställer staden formellt som en befäst stad, varigenom staden kommer i ett i allo ogynnsammare läge än icke befästa städer. En öppen stad skulle enligt folkrätten vara skyddad för bombardemang. Således mycket stor risk drages i stället i hög grad över staden genom det nuvarande förhållandet.

Med avseende på herr statsrådets yttrande, måste jag säga att jag icke vet vad det har med konstitutionsutskottet att göra som i dag förhaves! Det förefaller mig, som om de konstitutionella sakerna varit nog så grundligt före i går. Sådan kritik har jag icke anledning att taga upp här. Jag vill för övrigt endast påpeka, att då jag talade om risken — det sades ju att mina ord om flygstationen vittnade om en sådan okunnighet — så avsåg jag självklart den risk, som föreligger för denna station från fientliga *sjöstrids*krafter vilka kunna förstöra den flygstation, som eventuellt kan finnas där, då den saknar stödet av en verksam fästning.

Herr talman, jag finner ingen anledning att frångå mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och biföll kammarern utskottets hemställan.

Punkterna 71—94.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 95.

Lades till handlingarna.

Punkterna 96 och 97.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 98.

Lades till handlingarna.

Ang. flottans
ersättnings-
byggnad.

Punkten 99, angående flottans ersättningsbyggnad.

Uti punkten 107 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 7,100,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

nr 116 inom första kammaren av herr *Stendahl*, som föreslagit, att riksdagen måtte besluta byggande av två jagare och en torpedundervattensbåt av 1924 års typer för en sammanlagd kostnad av 18.3 miljoner kronor, att fördelas med 6.1 miljoner kronor på vart och ett av budgetåren 1926—1927, 1927—1928 och 1928—1929; och

nr 227 inom andra kammaren av herr *Bernström m. fl.*, vari föreslagits att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1926—1927 uppföra ett extra anslag av 10,000,000 kronor för avsättning till en fond att tagas i anspråk för täckning av den brist i ersättningsbyggnadsmedel, som uppkommit genom att, under hänvisning till svårigheten att framlägga en flottplan, medel allenast äskats för att nödortfigt vidmakthålla en del av det ständigt minskade fartygsbeståndet, samt möjliggöra, att den ersättningsbyggnad, som av en blivande flottplan betingades, icke onödigtvis fördröjdes.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 116 för flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 7,100,000 kronor; och

b) att det i motionen II: 227 framlagda förslaget om anvisande av medel för avsättning till en fond för flottans ersättningsbyggnad icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Holmgren*, vilken yrkat bifall till ovanberörda, av herr *Bernström m. fl.* i ämnet väckta motion.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr Holmgren: Herr talman! Kammaren har nu under en följd av år hört mig begagna de tillfällen, som bjudits, att framhålla flottans betydelse för vårt försvar och huru jag sökt stödja de krav, som från sjömilitärt håll framkommit, även när dessa krav icke varit av beskaffenhet att kunna påräkna denna kammares gillande.

Med den insikt jag hunnit förvärva mig under de 39 år jag tjänat kronan, och till följd av de intryck jag fått under de många tillfällen, då jag varit i kontakt med främmande mariner ävensom vid studiet av vårt lands försvarsproblem, är det förklarligt, att jag velat begagna varje tillfälle som bjudits, att framhålla de synpunkter jag har på dessa frågor, som enligt mitt förmenande alldeles för litet beaktats av statsmakterna.

Vad det föreliggande fallet beträffar veta vi ju, hurusom flottan sedan lång tid tillbaka praktiskt taget varit utan ersättningsbyggnad. Vi hörde ju i fjol, hurusom försvarsministern själv vidgick, att ett vida större belopp skulle erfordrats för vidmakthållandet av vår flotta än det som försvarsministern, huvudsakligen på grund av finansiella synpunkter, ansåg sig kunna beräkna för ändamålet.

När vi nu är efter år underlåta att förnya vår flottas materiel, tära vi i själva verket på det samlade försvarskapital, som vår flotta utgör, ty flottan undergår ju en jämn och stadig värdeminskning. Om jag av finansiella skäl

undanskjuter ett visst anslagskrav, så innebär ju det, att jag vill vidbliva de nuvarande förhållandena; jag vill alltså ha det som det är. Men underlåter jag att bevilja erforderliga medel för flottans vidmakthållande, då kommer ju flottan därigenom att försämras, och det blir således detsamma som om jag på ett annat område minskar ett anslag, som förut brukat utgå. Den värdeminskning i försvarshänseende, som marinen har undergått under en följd av år, är så pass betydlig, att den är vida större än den värdeminskning, som övriga försvarsgrenar fått vidkännas genom fjolårets beslut. Jag tror, att om man skulle omräkna denna värdeförlust i pengar, så skulle det visa sig, att den ligger närmare 100 miljoner än de 10 miljoner, som vi motionärer föreslagit för att möta den närmaste framtidens krav. För min del kan jag icke taga på mitt ansvar att undanskjuta frågan om beviljande av medel till flottans vidmakthållande, och jag vill betona, att här är det icke fråga om förnyelse av flottan, utan endast om dess vidmakthållande. Jag tvekar därför ingalunda att yrka bifall till motionen eller, vilket är detsamma, till reservationen på denna punkt, även om jag är fullt medveten om, att det kan föranleda vissa svårigheter i fråga om statsregleringen.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan på denna punkt.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Ja, herr talman, när jag vid en punkt för en stund sedan helt kort yrkade bifall till utskottets hemställan, så renderade mig detta ett stilla missnöje från en kammarledamot på göteborgsbänken, som därav drog den slutsatsen, att det icke fanns några motiv för ett sådant yrkande. Den omständigheten har dock icke kunnat rubba den mening jag har haft, nämligen att icke hålla alltför långa anföranden i dag vid behandlingen av ärendena under denna huvudtitel i vad det gäller frågor, som avse ändringar i fjolårets försvarsbeslut. Ty skuggan av den debatt, som lär komma att utspelas här i anledning av det statsutskottsutlåtande, som kommer att föredragas under nästa punkt på dagordningen, bör avhålla oss från sådant. Det är på *det* utlåtandet från statsutskottet, som meningarna angående hållbarheten av fjolårets försvarsbeslut komma att bryta sig. Det är alltså denna grundsats, som bestämt vår ståndpunkt att icke taga upp några långvariga debatter på fjärde huvudtiteln i dag.

Herrarnas Bernströms m. fl:s motion går ju ut på, »att riksdagen må i riksstaten för budgetåret 1926—1927 uppföra ett extra anslag av 10,000,000 kronor för avsättning till en fond att tagas i anspråk för täckning av bristen i ersättningsbyggnadsmedel för flottan».

Hela detta spörsmål ligger under utredning, och det väntas, att denna utredning skall bli klar nästkommande år. Under sådana omständigheter torde det vara skäl för kammaren att avvakta denna utredning, innan man ger sig in på en ur statsfinansiell synpunkt så allvarlig åtgärd, som att avsätta en fond på 10 miljoner kronor, som det säkerligen blir ganska svårt att uppbringa och foga in i den nuvarande budgeten. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i den nu föredragna punkt 99.

Herr **Bernström**: Herr talman! Den föregående ärade talaren sade, att anledningen till att man från utskottets sida ville undvika längre debatter i nu föreliggande frågor var, att man icke på något vis ville ge sig in på något som kunde betraktas såsom ett upprivande av föregående års försvarsbeslut; man borde överhuvud icke visa något intresse för den saken.

Den fråga, som jag framfört i min motion om avsättning av ett belopp om 10 miljoner kronor för flottans ersättningsbyggnad, har emellertid ingenting att göra med föregående års försvarsbeslut. Det beslutet, hur sorgligt det än

ng. flottans
ersättnings-
byggnad.
(Forts.)

var i många avseenden, har dock icke sträckt sig så långt, att man icke velat avsätta någonting för flottans nybyggnad; det ifrågasattes icke att denna ersättningsbyggnad skulle fullkomligt försummas.

När en företagare vid räkenskapsårets slut går att undersöka sin affärsställning och resultatet av sin näring och för det ändamålet uppgör en balansräkning, så har han utöver det löpande underhållet för de fastigheter, maskiner och verktyg, som han begagnar i sin rörelse, att se till, att en avskrivning sker i balansräkningen, motsvarande den värdeförsämring, som dessa föremål undergått dels på grund av ålder och dels på grund av förslitning. Försummar han detta, blir resultatet av balansräkningen falskt och hans ställning sådan den framgår av balansräkningen, också falsk. Han överflyttar nämligen en del av ett års löpande kostnader på ett annat år, i förhoppning att resultatet då skall vara så bra, att det kan lämna täckning även för det, som borde ha täckts ett föregående år. Fortgår detta tillräckligt länge, kommer man till en punkt, då dessa fastigheter, maskiner och verktyg äro värdelösa, fast de fortfarande i balansräkningen ingå med oförändrat belopp. Man har alltså blivit fattigare och alldeles icke gjort någon besparing, som kanske mången inbillar sig, genom att underlåta att räkna med den naturliga förslitningen och föråldrandet.

För flottans vidkommande är nu denna värdeminskning avsedd att täckas genom ersättningsbyggnad. Det är icke fråga om att man skall kunna göra några besparingar genom att man ett år underlåter att taga reda på hur mycket som erfordras för en normal ersättningsbyggnad för flottans fartyg. Detta är icke något som man kan säga, att det statsfinansiella läget kan tillåta eller icke tillåta, det är helt enkelt nödvändigt. Och om det statsfinansiella läget i dag är sådant, att icke dessa 10 miljoner kunna avsättas för ett redan befintligt behov, som vi ändå icke komma ifrån, är det då antagligt, att ett kommande år kanske 20 miljoner kronor kunna avsättas på grund av ett förbättrat statsfinansiellt läge eller att 30 miljoner kunna avsättas om tre år? Knappast.

De underskott, som på detta sätt under årens lopp uppkommit, äro betydande. 1914 och 1915 års riksdagar fattade principiella beslut om en ersättningsbyggnad för flottans räkning, som avsåg att bibehålla flottan vid dess dåvarande bestånd. För denna ersättningsbyggnad beräknade man inalles 168 miljoner kronor. Riksdagen har sedan dess, d. v. s. till och med 1924, för ändamålet anslagit 107 miljoner kronor; en brist på över 60 miljoner kronor förelåg redan vid 1924 års slut. I 1925 års försvarsproposition har försvarsministern nämnt en summa av i det närmaste 13.5 miljoner såsom ett nödvändigt anslag för flottans ersättningsbyggnad med bibehållande av det dåvarande fartygsbeståndet. Han gjorde dock icke denna siffra till föremål för äskande i statsverkspropositionen, ty han fann beloppet för högt, och med diverse omräkningar kom han ned till det belopp, som sedermera beviljades och som faktiskt betydde en nedsättning eller ett undanskjutande på framtiden av ytterligare omkring 6 miljoner kronor. Med det nuvarande anslaget till ersättningsbyggnad kommer detta underskott återigen att ökas, och jag beräknar, att underskottet i dag uppgår till minst 70 miljoner kronor. Detta är en siffra, som man icke genom några som helst räkneoperationer kan öva något inflytande på, den är ett faktum och ett farligt och betänkligt faktum, som visar, att den metod vi använt under de sista 12 åren, varit skadlig.

Avsikten med min motion har varit att fästa uppmärksamheten på denna punkt, så att liknande metoder icke för framtiden må komma till användning. De oundvikliga statsbehoven måste få sin plats i statsbudgeten.

Under tiden 1915—1924, har riksdagen icke mindre än fem gånger underlåtit att bevilja några nybyggnadsanslag. Följden är också, att då det för närvarande anses, att i kustflottan borde ingå åtta jagare, så disponera vi för närvarande endast fyra. Nästa år kommer genom pågående nybyggnad be-

ståndet att ökas till sex, men sedan kommer det succesivt att nedgå under de tre följande åren, så att vi åren 1928—1929 endast ha hälften så många jagare, som för närvarande. På samma sätt förhåller det sig med torpedbåtarna, vilka dock helt och hållet försvinna med 1928 års ingång. Man vill ju gärna försöka att hänvisa till pågående utredning angående en flottplan, som kanske icke kommer att upptaga alla de fartygstyper vi nu räkna med; pansarskeppen komma kanske icke med. Men även om man hänvisar till denna utredning, så är det dock ett faktum, att ett betydande deficit kommer att kvarstå, som måste fyllas. Är det då klokt att år efter år skjuta på denna uppgörelsens stund i stället för att göra ett överslag och se till vad som ovillkorligen måste avsättas för ändamålet?

Herr talman, jag skall icke förlänga diskussionen. Jag tror, att jag genom dessa ord har givit uttryck åt den tankegång, som föranlett min motion, på ett sådant sätt, att åtminstone de här närvarande kunnat följa mig. Jag tror icke, att någon i sitt innersta kan säga, att mitt resonemang är felaktigt. Jag tror mig icke kunna vinna något i motionens syfte i år, men har det jag sagt icke fallit alldeles på hälleberget, så är det ju möjligt att i framtiden en för vårt försvar och vår flotta mindre vansklig metod kommer till användning än den som nu praktiseras.

Jag ber att få yrka bifall till min motion, d. v. s. till herr Holmgrens reservation.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Av statsutskottets 24 ledamöter är det endast en, som ansett sig kunna gå med på herr Bernströms yrkande om ett extra anslag på riksstaten för nästa budgetår å 10 miljoner kronor, och detta utgör ett bevis för, att även högerpartiet ansett, att denna motion är omöjlig att biträda. Jag vill påpeka för den ärade motionären, att utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition om anvisande av 7,100,000 kronor på nästa års riksdag för flottans förnyelse. Och om det nu skulle avsättas 10 miljoner kronor utöver dessa 7,100,000, så tycker jag, motionären kunde åtminstone giva anvisning på vilka slags fartyg, som skulle byggas för dessa pengar. Från statsfinansiell synpunkt är i varje fall förslaget synnerligen äventyrligt. Ty varifrån vill herr Bernström egentligen taga pengarna, om vi nu skulle gå honom tillmötes och bevilja 10 miljoner kronor på nästa års stat? Det är ju alldeles klart, att i så fall måste bevillningsutskottet komma in med förslag till höjning av någon av de skatter, som nästa år skola utgå, ty i annat fall blir det klent med balansen i statsbudgeten.

Herr Bernström må ju ha rätt i att det icke nybyggets några fartyg under de senare åren, men vi ha ju faktiskt för närvarande satt i gång med fartygsbygge, och likaså ha vi satt i gång med en utredning angående de fartygstyper, som framdeles skola byggas. Under sådana förhållanden kan man väl giva sig till tåls åtminstone till nästa år och se vad utredningen kommer till för resultat och vad som kommer att föreslås i fråga om ersättningsbyggnad för flottan.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen till en början framställd proposition på bifall till utskottets i mom. a) gjorda hemställan fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

Vidare gav herr talmannen propositioner beträffande mom. b), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i detta moment, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets i nämnda moment gjorda hemställan jämväl av kammaren bifallen.

Punkten 100.

Lades till handlingarna.

Punkterna 101—104.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 105, angående befästningar, kustartilleriets kaserner m. m.

Ang.
befästningar,
kustartilleriets
kaserner m. m.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 113 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att öka ordinarie reservationsanslaget till befästningar, kustartilleriets kaserner m. m., nu 336,150 kronor, med 163,850 kronor till 500,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kam-maren av herr *Bernström m. fl.* väckt motion, nr 229, vari föreslagits,

att Hörningsholms fästning måtte bibehållas i materielreserv;

att ordinarie reservationsanslaget till befästningar, kustartilleriets kaserner m. m. måtte för budgetåret 1926—1927 ökas från 500,000 kronor med 1,200 kronor till 501,200 kronor; samt

att ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets materiel måtte för samma budgetår ökas från 700,000 kronor med 1,000 kronor till 701,000 kronor.

Utskottet hemställde,

a) att förevarande motion, i vad den avsåge bibehållande av Hörningsholms fästning, icke måtte av riksdagen bifallas; och

b) att riksdagen måtte i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 229, i vad den avsåge höjning av ordinarie reservationsanslaget till befästningar, kustartilleriets kaserner m. m., öka detta anslag, nu 336,150 kronor, med 163,850 kronor till 500,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Widell, Bergqvist, Hal-lin, Hammarskjöld, Wiklund, Olsson* i Blädinge och *Holmgren*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av förevarande motion besluta, att Hörningsholms fästning skulle bibehållas i materielreserv; och

b) med bifall till Kungl. Maj:ts — — — till 500,000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Holmgren**: Herr talman! Vid denna punkt ha statsutskottets samtliga högermän reserverat sig till förmån för bibehållande av Hörningsholms fästning i materielreserv. Vi anse, att när det finnes byggnader där, så kan det vara onödigt att riva dessa byggnader för att fullfölja i detalj fjolårets beslut. Det kommer icke att krävas några anslag från riksdagens sida för att dessa byggnader skola kunna bibehållas, ty de ringa kostnader, som det gäller, kunna bestridas av medel, som marinförvaltningen har till sitt förfogande.

Jag ber på den grund att få yrka bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan i denna punkt.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på de skäl, som återfinnas i utskottets motivering.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Ang.
befästningar,
kustartilleriets
kaserner m. m.
(Forts.)

Punkterna 106—108.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 109, angående luftvärnsbestyckning.

Uti en inom första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson* väckt motion, nr 19, hade föreslagits, att riksdagen ville för anskaffande av effektiv luftvärnsbestyckning till pansarbåtarna Sverige, Drottning Victoria och Gustaf V samt för utförande av härför erforderliga ändringsarbeten å dessa fartyg bevilja ett anslag av 720,000 kronor, att fördelas på tre år, och av detta anslag för budgetåret 1926—1927 anvisa 240,000 kronor.

Ang.
luftvärns-
bestyckning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke för närvarande måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Kvarnzelius, Widell, Bergqvist, Hallin, Hammar skjöld, Wiklund, Olsson* i Blädinge och *Holmgren*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion för ordnandet av uppställningsplatser för luftvärnsbestyckning m. m. å två pansarbåtar av Sverige-typ för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 120,000 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Holmgren: Herr talman! Våra pansarfartyg av Sverigetyp byggdes på en tid, när hela luftförsvaret låg i sin linda, och av den anledningen vidtoges naturligtvis inga anordningar ombord på dessa fartyg för att avslå luftanfall. Emellertid har utvecklingen på de senare åren pekats på nödvändigheten av att å våra pansarfartyg åvägabringa skydd gentemot luftanfall, och jag tror, att man kan beteckna sådana åtgärder såsom ofrånkomliga. Jag håller före, att även försvarsministern ställer sig på den ståndpunkten, att sådana åtgärder äro ofrånkomliga. Jag skulle för min del förmoda, att den huvudsakliga anledningen, varför han icke redan i år kommit med krav på anslag för sådana ändamål, nog ytterst berott på det finansiella läget. Två av våra pansarfartyg skola emellertid under den närmaste framtiden förläggas till stationerna. Det ena är förresten redan förlagt dit för att undergå en genomgripande förändring i samband med införandet av nya eldledningsmetoder, genom vilka man har tänkt sig att få ut den största möjliga effekt av fartygets artilleri. När nu fartygen i alla fall under denna tid komma att förläggas till stationerna, vore det väl praktiskt och på allt sätt ändamålsenligt, att samtidigt göra de förändringsarbeten, som erfordras för att förse fartygen med luftvärnsartilleri. Man kan ju sedermera i den mån som medel finnas tillgängliga anskaffa själva kanonerna. De arbeten, som äro erforderliga för luftförsvaret ombord omfatta icke blott anordningar för uppställningsplatser för artilleriet utan även borttagandet av de aktra masterna på samtliga av våra pansarfartyg. Det har nämligen visat sig, att förefintligheten av två master ombord på våra pansarfartyg gör det lättare för fientliga undervattensbåtar att bedöma kursen på fartygen och sålunda hjälpa dem att manövrera så, att de kunna påräkna träffar i fartygen. Genom att i samband med förestående arbeten på våra pansarfartyg igångsätta även de arbeten, som i en motion i första kammaren av

Ang.
luftvärns-
bestyckning.
(Forts.)

herr Johansson i Fredrikslund föreslagits, skulle man ju också vinna två bestämnda fördelar. Dels får man en avkortning av den tid, under vilken pansarfartygen behöva ligga ur stridbart skick vid stationerna och dels spar man in kostnaderna för en ut- och avrustning av fartygen, som beräknas gå till 68,000 kronor per fartyg. Det skulle således i alla fall bli 136,000 kronor billigare, om man skulle göra dessa arbeten på en gång. Man kan nog därjämte räkna med, att själva arbetskostnaderna bli något mindre, när arbetet utföres samtidigt med ett annat större arbete. Emellertid har jag icke något stöd för denna uppfattning.

Vi ha nog litet var erfarenhet från våra städer, om hur det brukar gå till där. Först komma vattenledningsverkets arbetare och lägga ned sina rör. Sedan fylla de igen gatan och stensätta den. Så komma elektricitetsverkets arbetare dagen därpå och riva upp gatan igen för att lägga ned sina ledningar och så sätta de gatan i ordning igen. Jag tycker, att detta tillvägagångssätt påminner om den taktik, som man här vill tillämpa, nämligen att först det ena året utföra stora arbeten för elledningens anordningar och sedan efter något års mellanrum återkomma för att utföra arbeten, som ändå redan förut voro ofrånkomliga. Första kammaren har redan bifallit den av herr Johansson i Fredrikslund väckta motionen. Det var visserligen icke så stor majoritet, men jag tycker, att det är en fråga, som är så pass betydelsefull, att även andra kammaren skulle kunna gå med på den. Vi komma säkert att samsas på den här punkten om ett år eller så, och jag antar, att herr statsrådet icke har någonting emot, om detta arbete utföres i detta sammanhang. Han var i går i det lyckliga predikamentet att icke bli utsatt för några anmärkningar, och jag tror icke, att han kommer att få någon anmärkning, om han vill vara med på den här saken. Jag vädjar till kammaren att fatta samma beslut i denna fråga, som första kammaren fattade i går och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen och avslag på utskottets hemställan i denna punkt.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr förste vice talman! Utskottsmajoriteten har ansett, att detta är ett ärende, som är av sådan ekonomisk innebörd, att man rimligtvis icke kan tillstyrka att motionen bifalles. Ett initiativ med sådana vidsträckta ekonomiska följder, som det här skulle bli fråga om, bör givetvis komma från Kungl. Maj:t. Detta har varit utskottets syn på frågan. Därav följer givetvis icke att utskottet — det är åtminstone min uppfattning — kommer att motsätta sig att anslag beviljas, om Kungl. Maj:t finner anledning att ett annat år taga upp detta anslag för att lägga grunden för ett luftvärnsartilleri på våra pansarbåtar.

Som saken nu ligger ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten avgivna reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 110—121.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 122, angående första flygkårens förläggning.**Ang. första flygkårens förläggning.*

Uti en inom andra kammararen av herr *Bernström m. fl.* väckt motion, nr 230, hade hemställts, att utredning måtte verkställas ur såväl ekonomiska som strategiska, taktiska, tekniska och övningssynpunkter beträffande platsen för 1. flygkårens förläggning samt att — i avvaktan på denna utrednings slutförande och framläggande — riksdagen även måtte besluta, att några åtgärder för 1. flygkårens förläggning till Uppsala tillsvidare icke skulle vidtagas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig utredning av frågan om platsen för första flygkårens förläggning.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Oscar Olsson, Johan Nilsson* i Malmö, *P. Albert Bergström, Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Nilsson* i Örebro, *Eriksson* i Stockholm och *Ward*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr *Törnkvist* i Karlskrona: Herr talman! Vid denna punkt rörande första flygkårens förläggning har reservation anmälts mot utskottets utlåtande av ett antal reservanter med herr *Oscar Olsson* i spetsen. I grund och botten innehåller reservationen sakligt detsamma som utskottets utlåtande. Den fördelen synes emellertid reservationens yrkande ha, att organisationen av första flygkåren icke behöver framskjutas till en oviss framtid, som möjligen kan fixeras till minst ett år. Den utredning i fråga om flygkårens lämpliga förläggning, som utskottet föreslår, bör enligt reservanternas mening utföras av Kungl. Maj:t, som i viss mån redan sysslar med den uppgiften. Ett bifall till utskottets hemställan kommer, enligt den uppfattning, som byses av de på området sakkunniga, att leda till att kårens uppsättning måste uppskjutas minst ett år, och det vore, enligt reservanternas synpunkt, olämpligt att låsa fast denna sak på detta sätt. Vi hålla före, att en undersökning härutinnan inom departementet, innan uppsättningen av första flygkåren blivit klar, är mera betryggande och ur saklig synpunkt innebär lika mycken garanti, som om man vidtager en särskild av riksdagen begärd utredning. Utskottets majoritet har icke kunnat obetingat godkänna förläggningen av flygfältet till Uppsala, som avsikten har varit, men det är ju nätt upp den frågan, som också ingår i den undersökning, som Kungl. Maj:t, så vitt det framgår av kungl. propositionen, redan är sysselsatt med. Det torde då kunna sägas, att någon risk för olämpligt förfarande i fråga om god jordbruksmark och dålig flygmark — något som ju kan förenas — från Kungl. Maj:ts sida väl knappast torde behöva befaras, om man går den vägen, som reservanterna här rekommendera. Härvid vinner man möjlighet att så snart som möjligt sätta upp första flygkåren i stället för att tiden härför ju eljest skulle komma att flyttas ett år framåt.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till den vid punkt 122 avgivna reservationen.

Herr *Jönsson* i Revinge: Herr talman! I motsats till den föregående ärade talaren tror jag, att en utredning beträffande denna flygkårs förläggning kan vara nödvändig. Och detta redan med hänsyn till det tilltänkta flygfältet. Ty det förhåller sig så, att detta flygfält, åtminstone en del av detsamma, under vissa tider av året är översvämmat. För att kunna göra fältet använd-

Ang. första
flygkårens
förläggning.
(Forts.)

bart för dess ändamål, är det meningen, att man skall invalla detsamma. Det räcker givetvis dock icke med invallning, utan man får även söka att med kraftiga pumpar hålla fältet fritt från vatten. Nu är, enligt min uppfattning, en sådan metod att hålla ett flygfält torrt och användbart för det första icke alls ekonomiskt och för det andra vet jag icke ens, om en sådan metod är möjlig på detta ställe. Det beror ju på hur pass genomsläppig bottnen är. Är bottnen något så när genomsläppig, och det förefaller ganska sannolikt, vill det till rätt så mycken pumpning för att hålla vattnet borta, när vattenståndet är högre i den närbelägna Fyrisån än på den sankt delen av flygfältet. För min del tycker jag verkligen, att vi väl här i landet böra ha alldeles tillräckligt högt belägna, lämpliga och magra marker, som äro användbara såsom flygfält, utan att man därför behöver disponera Ultunas allra yppersta jord. Man tager för flygkårens räkning i anspråk dels Ultunas bördigaste åkerfält och dels ett fält, som behöver invallas för att icke översvämmas, och intetdera är lämpligt. Om en utredning kommer till stånd, bör man väl eventuellt även vid Uppsala kunna hitta på en plats, som är lämpligare för sitt ändamål.

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! När detta ärende behandlades i går i första kammaren, gav jag uttryck åt min uppfattning på det sättet, att jag yttrade, att jag helst skulle se, att kammaren tog reservanternas yrkande kombinerat med utskottets motivering. Jag har nämligen den uppfattningen, att den utredning, som redan pågår, bör omfatta alla de eventualiteter, som den av utskottet föreslagna utredningen skulle omfatta, d. v. s. man skulle icke blott göra en utredning, huruvida de svårigheter, som äro förknippade med den tilltänkta förläggningsplatsen vid Uppsala, kunna övervinnas, utan även undersöka, om icke vid Uppsala finnes ett annat fält att tillgå eller också om någon helt annan ort bör sökas för förläggningen av första flygkåren.

Emellertid intresserar det mig rätt mycket att från utskottets majoritets sida få höra, om den delar herr Törnkvists i Karlskrona uppfattning, därom, att de av utskottet valda ordalagen skulle förhindra Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för ordnandet av förläggningen innan nästa riksdag. Den utredning, som nu pågår, har till syfte att skaffa beaktande åt alla de synpunkter, som utskottet har angivit, men Kungl. Maj:t skulle därefter själv kunna vidtaga åtgärder för förläggningens ordnande och följaktligen till nästa års riksdag föreslå uppsättande av första flygkåren. Skulle utskottet, trots att det icke här är utsagt, avse, att Kungl. Maj:t efter skedd utredning skall förelägga riksdagen nytt förslag i ärendet, är det uppenbart, att det innebär en sådan förskjutning av möjligheterna för organiserandet av första flygkåren, att man måste hysa starka betänkligheter däremot. Jag har emellertid icke tolkat utskottets utlåtande på det sättet. Bekräftas det, att utskottet icke har avsett att utredningen skall föreläggas riksdagen, ja, då innebär utskottets förslag en mindre risk, men å andra sidan måste jag ju också tillägga, att det förefaller ganska onödigt att hos Kungl. Maj:t begära en utredning, när det är upplyst, att denna utredning redan pågår. Under sådana förhållanden skulle jag för min del helst se, att riksdagen icke fattar ett positivt beslut om utredning. Detta kan giva anledning till missförstånd. Riksdagen kan nöja sig med att förklara, att motionerna icke behöva föranleda någon åtgärd med hänsyn till att utredning faktiskt pågår och utskottets önskan redan på förhand tillmötesgått.

Herr **Bernström**: Herr förste vice talman! Herr Törnkvist i Karlskrona ville göra gällande, att ett bifall till utskottets förslag på denna punkt skulle

betyda ett fördröjande av första flygkårens uppsättning. Detta torde vara ett misstag, ty första flygkåren kommer, oberoende av om förläggningen är definitivt ordnad eller ej, att vara uppsatt i laga tid. Det kommer icke heller tror jag att visa sig, att den av herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet befarade förseningen kommer att uppstå. Även om utredningsresultatet sedermera skulle i form av en kungl. proposition föreläggas riksdagen, och behandlingen av en sådan tar ju givetvis någon tid, blir likväl denna tid säkerligen icke längre än den tid det skulle ta att ordna ett sådant olämpligt flygfält som det nu påtänkta vid Uppsala.

Jag har i min motion framdragit de olika synpunkter, ur vilka jag anser förläggningen till Uppsala olämplig. Herr Jönsson i Revinge har särskilt dröjt vid de ekonomiska följder, flygfältets beskaffenhet medför. Jag har påpekat, att det icke är endast detta, som man här har att fästa avseende vid. Vad man här har att uppmärksamma är även den delning av flygkårens förläggning, som måste ske på grund av att första flygkåren avses att utrustas med flygplan av så olika beskaffenhet. Kåren skall nämligen bestå av dels bombkastningsplan och dels torpedflygplan, vilka, enligt riksdagens beslut, skola vara försedda med anordningar för såväl flottörer som för hjul eller skidor. Det gör, att den delen av flygkåren, som omfattar denna materiel, måste läggas icke mindre än 10 km. längre ned vid Fyrisåns utlopp, alltså vid östra stranden av Ekoln. Vad det betyder kan man förstå, när man tänker på att detta medför en onödig och dyrbar och lång transport av såväl materiel som manskap. Det betyder en fördubbling av hangarernas antal och även dubbel uppsättning av luftvärnsartilleri.

Flygfältet och flyganordningarna måste skyddas med luftvärnsartilleri, som vanligtvis består av ett batteri 40 mm. kulsprutor och ett batteri lätta kanoner. Med uppställningsplats, eldledningsanordning, avståndsmätare o. s. v. samt lämplig skottutrustning per pjäs kommer en sådan uppsättning att kosta 660,000 kronor. Detta är pengar. Om man tänker sig, att på själva fältet kanske behöver nedläggas motsvarande summa, är det väl värt, att man går in för den betänksamhet, som innebäres i ett bifall till utredningsförslaget.

Jag vill inte närmare ingå på de olägenheter ur övningssynpunkt, som en förläggning till Uppsala enligt min mening skulle innebära, utan jag får hänvisa intresserade till vad jag i det avseendet sagt i min motion. Jag tror emellertid, att de olägenheter, som skulle uppstå genom att saken ordnades på annat sätt, skulle väga mycket lätt i jämförelse med de olägenheter, som skulle följa med ett beslut om kårens förläggning till Uppsala, och om, utan särskilda och klara direktiv från riksdagens sida, förberedelser för en sådan förläggning den 1 juli vidtoges.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Utskottet har, såvitt mig är bekant, avsett att Kungl. Maj:t icke skulle definitivt binda sig för Uppsala innan riksdagen efter det utredning verkställt, på nytt prövat ärendet. Frågan om kårens uppsättning diskuterade vi däremot inte på avdelningen. Om det nu kan ordnas med kårens uppsättning på sätt som den senaste årade talaren gjorde gällande, finns det ju ingen anledning för Kungl. Maj:t att dröja med uppsättning av kåren.

Herr Kristensson i Göteborg: Herr talman! Då jag inom utskottet biträtt det förslag, som blivit utskottets beslut, skall jag be att med några ord få motivera mitt ståndpunktstagande.

Av den diskussion, som i utskottet fördes, fick jag den uppfattningen, att en förläggning till Uppsala verkligen vore mindre lyckligt. Dels gäller det att

Ang. första
flygkårens
förläggning.
(Forts.)

Ang. första
flygkårens
förläggning.
(Forts.)

taga i anspråk mycket god jord, som Ultuna lantbruksinstitut sätter stort värde på, dels skulle en annan del av marken, ur jordbrukssynpunkt mindre värdefull, för att kunna användas till flygfält behöva invallas, vilket skulle draga en avsevärd kostnad. Det har icke av utredningen fullt klart framgått, om genom denna åtgärd olägenheterna av markens sankhet skulle övervinnas. Vid sådant förhållande och då jag tror, att vi kunna få lämpligare och kanske även billigare förläggning på annat håll, har jag önskat, att Uppsala icke skulle komma i fråga. Då hade man att välja mellan antingen att skriva detta i motiveringen för avslag på en motion med det kända resultatet, att Kungl. Maj:t icke tar hänsyn därtill, eller att anhålla om allsidig utredning. För att få klart uttalat, att Uppsala icke bör komma i fråga, åtminstone icke innan en mycket noggrann undersökning ådagalagt, att man inte på annat ställe kan få lämpligare förläggningsplats, har jag biträtt utskottets förslag. Jag har för min personliga del den uppfattningen, att om Kungl. Maj:t kan finna en annan, lämplig förläggningsplats, det icke torde möta hinder för Kungl. Maj:t att organisera flygkåren.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag tror man kan säga, att utskottsutlåtandet har den karaktären, att man vill förhindra Kungl. Maj:t att förlägga första flygkåren till Uppsala. Det intrycket har jag fått vid behandlingen såväl på avdelningen som i utskottet in pleno. Samma syfte synes mig också motionärerna haft. Jag vill säga, att det förslag, som innefattas i reservationen, var på sin tid avdelningens förslag med $\frac{5}{6}$ majoritet, fastän man sedermera av någon anledning kom att gå över på den formulering, som nu blivit utskottsmajoritetens förslag. Bakom detta ligger inte allenast ett försök till förhindrande av att första flygkåren placeras vid Uppsala utan synbarligen även ett program, vars linjer sträcka sig vida utöver vad som kan gälla enbart första flygkåren. Det har syns, att frågan om denna flygkårs förläggning bör handhavas av Kungl. Maj:t. Fjolårets försvarsbeslut på vederbörande punkt har Kungl. Maj:t att i stort sett följa. Vi känna dess innebörd. Fårhågorna för att något oklokt förfogande skulle vidtagas i fråga om kårens förläggning förefalla vara skäligen små.

Beträffande den ifrågavarande jordens användning vill jag säga, att visserligen är jorden enligt sakkunnigas uppgifter förstklassig och bra, men Ultuna sätter sig icke emot, att denna jord tages, under förutsättning att man får annan jord i stället. Vidare vill jag säga, att var man än placerar flygkåren, så måste man taga jord i anspråk. Så länge man måste ha ett stort fält att öva på, stiga upp ifrån och gå ned på, kan man givetvis inte komma ifrån att aptera slättmark. Det är visserligen sant, att detta fält är översvämmat vissa tider av året. Jag tror emellertid inte, att vi få fatta översvämningsteorien, om jag så får säga, på det sättet att under vissa tider av året flygfältet där uppe står helt och hållet under vatten, utan vi få väl i stället säga, att en viss del av fältet är översvämmat en viss tid av året. Det skulle vara intressant att på kartan få demonstera, hur stor del av fältet som kan vara översvämmat. Jag fick det intrycket vid ett besök på platsen, att flygövningarna icke komme att hindras av denna nämnda översvämning. Den dag, då vi voro där uppe tillsammans med officerare från flygväsendet, det var en mulen, disig, dimmig dag, ställde jag den frågan till flygchefen, huruvida man, om man hade haft ett flygplan där på fältet, skulle ha kunnat stiga upp med fördel. Ja, det skulle ha gått utmärkt bra, blev svaret. Det var i mars månad och det var ganska vått. Detta svar gav mig den uppfattningen, att med utdikning av fältet skulle det kunna vara acceptabelt och ganska bra.

Jag vill säga, herr talman, att ingenting som här framförts varit ägnat att rubba mig i den uppfattning, som ursprungligen var den, som förefanns hos

majoriteten inom utskottet. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Ang. första flygkårens förläggning.
(Forts.)

Herr Bernström: Herr förste vice talman! Endast ett par ord! Med det jämförelsevis begränsade anslag vårt nytillkomna flygvapen har, är det, vilket alltid erkänts, av största betydelse, att så stor del som möjligt av detta anslag kan komma till användning för anskaffning av flygplan. Vapnet är ju flygplan, övade och bemannade; det är icke flygplatsen, baracker och hangarer. Därför är det av stor betydelse, att så stor del av anslaget som möjligt verkligen blir använd för anskaffande av flygplan. Denna synpunkt är en av de viktigaste, och man ställer sig därför betänksam, när man av den gjorda undersökningen finner, att förläggning till Uppsala skulle medföra betydande och jag skulle vilja säga döda omkostnader för en ung och ny försvarsgren. Det har redan visat sig, att den del av anslaget till flygvapnet, som under form av ordinarie anslag för nyanskaffning av flygmateriel var avsett att utgå med 2,200,000 kronor om året, smultit ihop till 1.34 miljoner kronor, och det extra reservationsanslaget, som upptog ett belopp av 2.6 miljoner kronor, är nere i 1.8 miljoner kronor. Dessa stora grepp i anslagen ha naturligtvis varit nödvändiga för att organisera flygvapnet och skaffa det goda flygplatser. Detta är emellertid en icke önskvärd tendens, vilken skulle få ytterligare fart genom ett frångående av utskottets förslag i förevarande punkt.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson:** Herr talman! Jag finner det nödvändigt att rätta ett missförstånd, som kapten Bernström uppenbarligen råkat ut för och som han här försöker fortplanta i kammaren. Det har aldrig varit fråga om att materielanslaget på den ordinarie årsbudgeten skulle minskas. Skillnaden mellan de av herr Bernström nämnda beloppen beror på, att enligt riksdagens beslut under första året skola uttagas endast 60 % av materielanslaget. I det avseendet har icke vidtagits förändring i planerna, medan däremot beträffande engångsanslaget en reducereing första året måst ske på grund av att det tillkommit vissa andra kostnader. Årsanslaget har icke undergått någon sådan rubbning.

Jag måste vidare säga, att kammaren icke bör bygga ett beslut rörande första flygkårens förläggning på herr Bernströms funderingar om att uppdelna denna kår på de andra. Jag tror inte, att det vore ett lyckligt sätt att organisera vårt flygvapen, om man redan vid starten skulle i stället för att uppsätta de planerade kårerna sprida ut en av kårerna på de andra. Det är önskvärt, i synnerhet med hänsyn till kårernas speciella uppgifter, att de från början kunna erhålla sin egen organisation.

Jag anser det mest betänkliga i utskottets förslag vara, att det förhindrar Kungl. Maj:t att i den takt, riksdagen själv beslutat, genomföra flygvapnets uppsättande. Detta är så mycket mindre motiverat som, såsom jag redan sagt, den utredning, som utskottet begär, faktiskt redan pågår och faktiskt är så allsidig som utskottet önskar.

Skillnaden mellan min ståndpunkt och utskottets är alltså den, att jag vill förbehålla Kungl. Maj:t frihet att efter den allsidiga utredningen, utan att hindras av behovet att åter vända sig till riksdagen, kunna genomföra flygorganisationen.

Jag skulle också vilja hemställa, om inte ett sådant resultat kunde vinnas genom ett bifall till reservationen med strykande av de två första raderna i andra stycket. Där heter det: »Vad motionärerna anfört synes utskottet icke utgöra tillräckligt stöd för att vidtaga någon ändring i den tilltänkta förläggningen av första flygkåren.» Detta kan tolkas som ett uttalande för, att man bör under alla omständigheter försöka att få förläggning till Uppsala. Stryk

Ang. första
flygkårens
förläggning.
(Forts.)

detta, kvarstår endast hänvisningen till den pågående utredningen. Då har motionären och utskottet vunnit vad de närmast eftersträvat, att få en allsidig utredning, men man har inte förhindrat Kungl. Maj:t att med den skyndsamt, som ur flygvapnets synpunkt är önskvärd, kunna vidtaga åtgärd för förläggning av ifrågavarande flygkår. Ett yrkande kan ju icke göras från regeringsbänken. Jag kan inte heller gå bort till min plats i kammaren och framställa detsamma. Men jag skulle ändå vilja hemställa, om inte andra kammaren skulle vilja bifalla reservationen med den ändring, jag ifrågasatt. Jag tror, att därmed alla intressen skulle bliva på bästa sätt tillgodosedda.

Herr Holmgren: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet begärde nyss en tolkning av utskottsmajoritetens uppfattning och motivering i denna fråga. Jag vill försöka att med några ord bidra till en sådan tolkning.

När denna fråga förelåg till behandling i statsutskottets första avdelning, så var det först en mindre del som motsatte sig förläggningen till Uppsala. Majoriteten bestod då av dem, som ville ha kåren förlagd till Uppsala, men bland dessa fanns det några, som icke önskade få Kungsängen som förläggningsplats. Sedermera har majoriteten kommit att bestå dels av dem, som icke vilja ha flygkåren förlagd till Uppsala, och dels av dem, som icke vilja ha den förlagd till Kungsängsområdet. Det är den nuvarande majoriteten. Den består sålunda av två ganska olika meningsriktningar. Under sådana förhållanden synes det mig vara en logisk konsekvens, att utskottets uttalande måste tydas så, att statsrådet äger återkomma till riksdagen med frågan, till vilken plats kåren bör förläggas. Detta bör inte kunna fördröja uppsättandet av kåren, ty den kan ju provisoriskt förläggas där så befinnes lämpligt. Men med frågan om den definitiva förläggningen tror jag att det är nödvändigt att återkomma till riksdagen, såsom utskottets utlåtande här är formulerat.

Herr Olsson i Blädinge: Herr talman! Det är sant, att detta flygfält skulle bli ett mycket förnämligt sådant. Det har sagts, att om det kan komma till stånd och bli i ordningställt, så skulle det bli det förnämligaste flygfältet i Norden. Och jag betvivlar inte detta. Det är ju både mycket väl beläget och mycket jämnt och bra i övrigt. Men vad kostar det att i ordningställa detta fält? Det är ju så, att de lägsta delarna närmast Fyrisån under vissa tider av året stå under vatten. Där måste man lägga en kanal och verkställa en invallning. Och sedan måste man anordna ett pumpverk, för att möjliggöra torrläggning, och hela fältet måste dräneras med täckdikning. Sådant kostar som bekant stora pengar. Vidare är det ett annat ganska stort men, nämligen den omständigheten, att Ultuna kungsgård måste få ersättning för jorden på annat håll. Det har ju också föreslagits inköpande av andra jordområden för ändamålet. Det har uppgivits, att det finns möjlighet att förvärva ett ur jordbruks-synpunkt mindre förnämligt, närbeläget fält, som ligger högt och torrt och vilket icke skulle medföra så stora kostnader, som äro nödvändiga för att sätta det nu ifrågavarande fältet i användbart skick. Det är detta som gjort, att majoriteten i statsutskottet ansett, att frågan bör hänskjutas till förnyad utredning. Och jag ber, herr talman, att med stöd härav få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björnberg: Herr förste vice talman! Bara några ord. Det är ur min synpunkt förvånansvärt, att man när det gäller flygkårens förläggning till Uppsala tycks ha koncentrerat sig på att ovillkorligen placera den på Kungsängsmarkerna, vilka, såsom påvisats, under de tidiga vårbrytningsdagarna äro delvis översvämmade. Jag förmodar, att Upplandssslätten är så

stor, att god plats finns för ett flygfält, utan att man ovillkorligen skall behöva placera det vid Kungsängen. Jag är övertygad, att det inte skall vara omöjligt att där finna en annan lämplig förläggningsplats, så att sådana onödiga och, som herr Bernström uttryckte sig, döda kostnader för torrläggning av marken, som här skulle uppkomma, kunna undvikas. Marken är i denna trakt i stort sett överallt fast. Det finns inga kärrtrakter eller sandmarker i ordets egentliga bemärkelse. Även beträffande Kungsängsfältet är ju, såsom herr Törnkvist i Karlskrona redan påpekat, förhållandet det, att det endast till en ringa del är översvämmat och detta endast under en mindre del av året.

Ehuru jag inte är säker därpå, förmodar jag, att reservanterna äro beredda att gå med på den förändring i reservationens formulering, som herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet förklarar sig önska. Under sådana förhållanden är det ju ingen idé för mig att yrka bifall till reservationen oförändrad. Eljest skulle jag för min del gärna ha sett, att reservationen oförändrad antagits. Ty med den kännedom jag har om förhållandena kan jag inte anse, att det finns någon anledning att definitivt övergiva den ursprungliga planen på att förlägga denna avdelning av flygvapnet till Uppsala. Jag hade därför ämnat yrka bifall till reservationen i oförändrat skick. Men om så är, att reservanterna gå med på den förändring i reservationen, som av herr statsrådet ifrågasatts, så har jag naturligtvis ingen anledning att taga avstånd därifrån utan ber under sådan förutsättning att få yrka bifall till reservationen, sådan den då föreligger.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr förste vice talman! I anledning av ett yttrande nyss av en kammarledamot vill jag säga, att ett flygfält kommer ju inte ned ifrån himmelen såsom manna färdigt att brukas, utan var man än vill placera det, så kommer dess iordningställande att kännas i budgeten. Följaktligen bör man inte ställa de kostnader, som här antytts, såsom motsats till inga kostnader alls, utan man bör ställa dem i motsats till någon annan summa, som en förläggning till annan plats skulle kräva.

Då herr statsrådet nu för sin del anser, att man bör kunna stryka de två första raderna i andra stycket av reservanternas motivering, där det heter, att »vad motionärerna anfört synes utskottet icke utgöra tillräckligt stöd för att vidtaga någon ändring i den tilltänkta förläggningen av första flygkåren», skall jag för min del såsom förslagsställare om bifall till reservationen be att få föra fram denna herr statsrådets önskan såsom förslag. Jag ber sålunda att få återtaga mitt yrkande om bifall till reservationen och ersätta detta med ett yrkande om bifall till reservationen med uteslutande av de två första raderna i andra stycket av reservanternas motivering. Då detta faktiskt undanröjer de farhågor, utskottsmajoriteten kan ha i fråga om reservationens innebörd, skulle det vara önskvärt, om man kunde enas om en sålunda modifierad reservation och besluta i överensstämmelse därmed, varigenom man överlämnade åt Kungl. Maj:t att slutligen avgöra frågan om förläggningen av första flygkåren. Jag ber sålunda, herr talman, att få göra denna hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Törnkvist i Karlskrona under överläggningen senast framställda yrkandet; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Holmgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Ang. första
flygkårens
förläggning.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i punkten 122 av utskottets förevarande utlåtande nr 4, bifaller det av herr Törnkvist i Karlskrona under överläggningen senast framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda punkt.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit det av herr Törnkvist i Karlskrona under överläggningen senast framställda yrkandet.

Punkterna 123—145.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 146.

Lades till handlingarna.

Punkten 147.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 127, i anledning av väckta motioner angående en allsidig utredning rörande vårt lands behov av försvarsanstalter m. m.

Uti två likalydande motioner, nr 113 inom första kammaren av herr *Trygger m. fl.* och nr 93 inom andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*, hade föreslagits,

att riksdagen måtte besluta dels att i skrivelse till Kungl. Majt hemställa om en allsidig utredning rörande vårt lands behov av försvarsanstalter ur strategisk synpunkt och med hänsyn till olika krigsfall, dels att med hänsyn härtill beslutet om den under andra perioden avsedda övergången till den nya härordningen tills vidare icke skulle träda i verkställighet; samt

att riksdagen måtte besluta de höjningar av Kungl. Maj:ts äskanden under fjärde huvudtiteln, som härav kunde föranledas.

Utskottet hemställde, att ovanberörda motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Widell, Bergqvist, Hallin, Hammar skjöld, Alexander Nilsson, Wiklund, Olsson* i Blädinge, *Olsson* i Kullenbergstorp och *Holmgren*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner besluta

a) att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning rörande vårt lands behov av försvarskrafter ur strategisk synpunkt och med hänsyn till olika krigsfall; samt

b) att 1925 års riksdags beslut om den under andra perioden avsedda övergången till den nya härordningen tills vidare icke skulle träda i verkställighet.

Efter föredragningen av utskottets hemställan anförde:

Herr Lindman: Herr talman! I den motion, som jag och flera andra här avgivit, ha vi framställt det yrkandet, att riksdagen ville besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om en allsidig utredning rörande vårt lands behov av försvarsanstalter ur strategisk synpunkt och med hänsyn till olika krigsfall ävensom att med hänsyn härtill besluta, att den under andra perioden avsedda övergången till den nya härordningen tills vidare icke skall träda i verkställighet. Vad som föranlett den senare delen av denna hemställan har varit den oro, som vi motionärer hyst, att det vid den stora indragning, som kommer att ske, skall kunna inträffa en tidrymd, då icke någon krigsberedskap förefinnes. Varje försvar, stort eller litet, måste ju städse vara dugligt att fylla sin uppgift. Därför ha vi menat, att det är synnerligen betänkligt, om brister skulle uppstå i krigsberedskapen. I den kungl. propositionen nr 50 till fjol-årets riksdag framhöll departementschefen, vilken genomgripande omgestaltning en indragning av truppförband skulle komma att medföra beträffande inskrivningsväsendet och landstomsorganisationen, samt erinrade om nödvändigheten att såväl under övergångsperioden som vid tidpunkten för den nya organisationens ikraftträdande hava ett ordnat mobiliseringsväsende. I försvarsutskottets betänkande i fjol anslöt sig utskottet som bekant till Kungl. Maj:ts förslag med en viss ändring, som jag här icke behöver tala om, beträffande den första övergångsperioden. Beträffande åter den andra övergångsperioden, den omfattande indragning av truppförband, som skulle ske under hösten 1927, gjorde utskottet det uttalandet, att utskottet icke med hänsyn till den föreliggande utredningen ansåg sig vara i tillfälle att bedöma, huruvida det kunde vara erforderligt eller lämpligt att i fråga om den personal, som bleve övertalig vid andra övergångsperiodens ikraftträdande, vidtaga en förskjutning motsvarande den, som utskottet hade föreslagit beträffande den första perioden. Detta utskottets uttalande kan efter min uppfattning knappast tydas annorlunda än att utskottet var tveksamt i detta avseende. Utskottet kunde ju rimligtvis inte ha uttalat sig såsom det gjorde, om en sådan tvekan icke hade förelegat. Och att en tvekan var naturlig, framgår därav, att innan utskottet avgav sitt betänkande, hade utskottet haft tillgänglig den utredning av chefen för generalstabens, i vilken han yttrade sig beträffande inskrivnings- och mobiliseringsväsendet och vari han uttalade, att de förhållanden, som därmed sammanhängde, borde föranleda en längre övergångstid. Generalstabschefen gjorde invändning mot att övergången skulle ske så hastigt och särskilt mot att den andra övergångsperioden var förlagd till en så tidig tidpunkt. Han framhöll vidare, att det svaghetstillstånd, som uppkomme, icke under några omständigheter finge medföra sådana förhållanden, att hären icke i händelse av krig kunde hastigt och noggrant utföra sin mobilisering och koncentring. De arbeten, vilka i det sammanhanget bleve erforderliga, vore enligt hans uppfattning av den stora omfattning, att de icke kunde beräknas färdiga förrän tidigast under åren 1928—1929. Utskottet hade sålunda, menar jag, ganska goda skäl för den tvekan, utskottet gav uttryck åt. Och jag förmenar, att vi motionärer i år likaledes haft goda skäl för vår tveksamhet. Denna vår tvekan har blivit ytterligare bestyrkt av det yttrande, som generalstabschefen efter framställning av statsutskottet avgivit den 1 maj i år, i vilket utlåtande det heter: »Beträffande åter planläggningen och genomförandet av övergången till den nya härordningen giver en nu verkställd beräkning vid handen att för arméfördelningsstabers och truppförbands ävensom för vissa civila myndigheter, särskilt järnvägsmyndigheterna, vid tiden för repetitionsövningarna hösten 1927 torde komma att återstå omfattande arbeten för ifrågavarande ändamål, vilka arbeten åtminstone på vissa händer kunna fullbordas först vid slutet av år 1928.»

*Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)*

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)

Kammarens ärade ledamöter torde av detta ha fullt klart för sig, att ett uppenbart svaghetstillstånd kommer att inträda under år 1928. Hären kan då icke mobiliseras. För att nu förebygga detta borde således den andra övergångsperioden uppskjutas och nuvarande mobiliseringsplaner bibehållas för de övertaliga truppförbanden ytterligare ett år.

Nu har emellertid utskottet inte fäst avseende vid detta mycket farliga förhållande. Utskottet har av herr försvarsministern under hand inhämtat en upplysning, nämligen att han, departementschefen, icke anser åsyftade svårigheter vara av den art, att den av statsmakterna förut beslutade indragningen 1927—1928 av övertaliga truppförband av denna anledning behöver uppskjutas. Man tycker ju, att det är något torftigt detta utskottets utlåtande, jag menar så till vida, att utskottet icke anger några skäl. Herr försvarsministern har icke heller givit några skäl. Åtminstone finnas icke några skäl här i utskottets betänkande angivna. Kammaren skall sålunda godkänna utskottets hemställan på grund av en motivering, att utskottet har inhämtat av försvarsministern, att det ej föreligger någon fara i detta fall, men utan att vare sig han eller utskottet talat om, varför en sådan fara icke kan anses föreligga.

Försvarsanstalternas omfattning är ju en sak för sig. En annan sak är skapandet av förutsättningarna för stridskrafternas övergång från fredsfot till krigsfot, d. v. s. beträffande krigsberedskapen. Av avgörande betydelse för försvarsmedlens användbarhet är emellertid mobiliseringens planläggning liksom krigsförberedelserna överhuvud taget. Mobiliseringen avser ju, att tillgången av personal, av hästar, vapen, fordon m. m. skall utnyttjas och organiseras i trupper, högre och lägre. Och därmed kommer jag över till den viktiga frågan om det organisatoriska förberedelsearbetet. Sedan kadreerna och de värnpliktigas antal blivit minskade, så följer därutav, att den indelning, som hittills har gällt för de olika truppförbanden, likaså blir ändrad. Således blir organisationen och indelningen en annan än förut. Vill man ha krigsberedskap, så måste denna nya organisation vid varje tidpunkt vara klar.

Nu vill jag ytterligare erinra därom, att denna indelning, om vilken jag nyss har talat, också beror på beväpningen och utrustningen, och att således även av den anledningen nu befintliga organisationsplaner måste omarbetas. Materielanskaffning, kulsprutegevär, artilleri, motorisering o. d. allt detta skall ju enligt riksdagens beslut icke färdigställas på en gång. Enligt detta beslut är anskaffningen av denna materiel fördelad på en tidsperiod av tio år. Det följer därav tydligtvis, att vissa delar av hären bli försedda med den nya materielen och utrustningen vid en tidpunkt, under det att andra delar av hären komma att erhålla den vid en senare tidpunkt. Med andra ord, förseendet med denna nya utrustning kommer att genomföras så att säga etappvis. En del av hären kan således vid en tidpunkt vara organiserad på ett sätt och en annan del vara organiserad på ett annat sätt. Men för allt detta måste ju planer vara uppgjorda på förhand, om man nämligen överhuvud taget vill anse, att man skall kunna tala om någon krigsberedskap vid varje särskilt tidsskede.

Sedan ha vi också ytterligare att tänka på förberedelserna för transportväsendet. Dessa måste nämligen i grund omarbetas. Detta har sin orsak dels uti den ändrade förläggningen och dels i den ändrade sammansättningen av truppförbanden. Planerna för transporter bli naturligtvis genom förläggningens förändring andra. Planerna för koncentrerings- och transporterna under olika eventualiteter under de olika krigsfall, till vilka man har att taga hänsyn, måste också finnas utarbetade på förhand. Och härmed, herr talman, kommer jag till den viktiga frågan om den strategiska planläggningen.

Denna planläggning ligger ju hos den högsta krigsledningen, men verkningarna av den sträcka sig hela vägen igenom från högre till lägre förband. Innan den tidpunkt är inne, då den nya organisationen skall vara fullt genom-

förd, måste alla arbeten, som äro förenade med denna planläggning, vara slutförda. Brister det något i dessa förberedelser och ha icke alla planer bragts i överensstämmelse med den nya organisationen, bragts i överensstämmelse med varandra, då försvaras mobiliseringen och krigsmaktens användbarhet minskas. Ja, jag går så långt, att jag säger, att man måste befara, att en allmän desorganisation vid krigets början kan inträffa. Så vitt man kan bedöma, är arbetet med detta — varom jag nu talat — så omfattande, att man icke kan tänka sig, att fullständiga planer i dessa olika avseenden kunna föreligga vid en sådan tidpunkt, att man kan göra den sista indragningen hösten 1927. Och detta mitt omdöme har ju blivit till full evidens bestyrkt av chefens för generalstabens yttrande.

Jag skall emellertid, herr talman, be att få peka på en annan sak, som även den, ehuruval icke av samma vikt som de nyss nämnda, bör bliva föremål för hänsynstagande. Det är den, som rör det brådskande överförandet av så stor personal, som nu står på aktiv stat, till övergångsstat. I den motion vi avgivit står det angivet, att redan hösten 1926 skall ett antal av omkring 270 officerare, 370 underofficerare och 200 övriga, d. v. s. 840 personer, överföras till övergångsstat. Det torde näppeligen kunna beräknas, att de ha blivit absorberade av arbetsmarknaden för hösten 1927, d. v. s. ett år senare, då ett antal av ytterligare omkring 460 officerare, 520 underofficerare och 800 övriga militära befattningshavare måste lämna sin tjänst. Det är mellan 1,700 och 1,800 personer, som då skola avgå. Jag menar, att man bör taga någon hänsyn även till denna omständighet, som förvisso både kan vara av ganska stor betydelse för de överförda och även utöva sina verkningar på arbetsmarknaden överhuvud taget.

Det är ju ganska egendomligt, herr talman, att när vi tala om denna motion och detta ärende i riksdagen i dag, så sammanträder på en annan plats den s. k. avrustningskommissionen för att överlägga om, vilka förberedande åtgärder man skall kunna vidtaga för en allmän nedrustning. Man har ju icke hunnit få några meddelanden om resultatet av deras överläggningar ännu, men så mycket tror jag man kan säga, att det råder ganska stark splittring på området i fråga, och att viljorna äro många, kanske lika många som de deltagande staterna. Vad resultat denna nedrustningskommission kan komma till, skall jag icke yttra något om. Min egen uppfattning är, att man knappast har att förvänta något resultat av den. Detta sluter jag mig till dels av det arbetsprogram, som är uppgjort, och dels, som jag nyss nämnde, av de många olika viljorna, de olika önskemålen. Bakom det hela ligger nu ett uttalande av folkförbundet, nämligen det, att säkerhet skall vara skapad, innan man går till nedrustning. Det är litet egendomligt att se, att vi här i vårt land anse oss kunna, i motsats till så gott som alla de andra, skrida till denna nedrustning, innan den säkerhet, om vilken folkförbundet har talat, har blivit vunnen. Ty någon tillfredsställande trygghet kunna vi ju minst av alla säga, att det f. n. finnes. Det är liksom vi skulle kunna anse, att vi kunna gå i förväg på detta område, liksom vi ansågo oss kunna gå i förväg, när det gällde införandet av 8-timmarsdagen, med resultat, som jag nyss nämnde, att i vår krigsberedskap kommer att inträda ett svaghetstillstånd under ett tidsskede år 1928, som måste anses vara synnerligen betänkligt. Motionärerna hade, som jag nyss nämnde, även hemställt om en allsidig utredning rörande vårt behov av försvarsanstalter ur strategisk synpunkt och med hänsyn till olika krigsfall. En dylik utredning synes icke vara gjord. När jag i remissdebatten i fjol efterlyste denna och framställde den direkta frågan till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, om en sådan var gjord, fick jag visserligen att börja med något undvikande svar, men till sist blev svaret, att naturligtvis hade det icke gjorts någon undersökning, om fyra arméfördelningar ur strategisk synpunkt äro

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)

tillräckliga. Nu menar jag naturligtvis, att en dylik utredning ovillkorligen borde ha föregått varje förändring av försvarsväsendet, ty den är ju förutsättningen för det hela. Därpå måste man bygga alla anordningar av försvarsväsendet, och man kan säga, att det är att börja i galen ända, när man först gör nedskrivningen och sedan efteråt gör utredning. Men likafullt menar jag, att, om man har försummat att göra denna strategiska utredning, bör man i varje fall göra den så fort som möjligt, ty på detta hänger ju i varje fall vårt bedömande för framtiden, vad vi skola ha av försvarsanstalter.

Jag vill inflicka, att när jag talar om detta, anholder jag, att ingen må komma och förebrå mig och säga, att jag vill tillbaka till 1914 års försvarsordning, ty det är icke min avsikt och icke heller avsikten hos någon av dem, som tillhöra samma parti som jag.

Vad jag anfört beträffande hären gäller givetvis också beträffande sjöförsvaret. Att det är likartade förhållanden, som råda på det området, det torde vara obehövt att närmare utveckla. Det svaghetstillstånd, som gör sig gällande beträffande sjökrigsmaterielen, om vilket talats tidigare i dag, blir allt betänkligare. Men då vi i denna motion icke ifrågasatt några åtgärder i det avseendet, har detta uteslutande sin grund däri, att vi ansett skäl föreligga att avvakta resultatet av den utredning, som nu pågår, utredningen rörande flottplan och ersättningsbyggnader.

Jag ber, herr talman, att få ytterligare nämna ett ord om den passus i utskottets hemställan, där utskottet talar om, att utskottet förväntar, att Kungl. Maj:t för 1927 års riksdag skulle framlägga förslag i ämnet, om det skulle anses behövt. Mot detta utskottets uttalande kan man emellertid göra en mycket allvarlig erinran, när man betänker, hur det överhuvud taget skall kunna vara möjligt eller skulle kunna vara möjligt att fatta ett beslut i den delen vid 1927 års riksdag. Redan i februari månad 1927 börjar inskrivningen av de värnpliktiga, nämligen av dem, som under åren 1927 och 1928 skola fullgöra sin tjänstgöring. Enligt 1925 års värnpliktslag beräknas emellertid, att 1927 skola inskrivas värnpliktiga allenast till regementen, vilka äro avsedda att enligt 1925 års beslut bibehållas. Men redan vid ingången av 1927 måste en med hänsyn till den nya organisationen avpassad förändrad militär-administrativ indelning träda i kraft, och i samband därmed måste en hel del för inskrivningarna reglerande bestämmelser och andra förberedelser vidtagas. Skall emellertid ett uppskov överhuvud taget komma till stånd med regementsindragningarna, så måste givetvis dessa regementen även under 1927—1928 erhålla värnpliktiga. Men det kan icke ske, därest inskrivningarna nästa år ske enligt 1925 års oförändrade lag. Ett beslut om ändring i denna måste då redan ske vid denna riksdag, och det har statsutskottet icke för sin del velat förorda. Man har ju, herr talman, ett försvar, för att man skall äga en trygghet i fall av behov. Vi veta ju icke, vad som kan hända i framtiden. Därför förefaller det mig mycket lätsinnigt att lämna en lucka öppen i tiden, en lucka i krigsberedskapen under viss tidsperiod. Att man gör det, kan jag för min del icke förstå, och jag vågar använda ordet, att det är en ansvarslös ståndpunkt, som regeringspartiet här intager. Jag fattar ännu mindre den borgerliga vänstern i den vägen. Jag fäste mig vid ett yttrande av det frisinnade partiets ledare, herr Ekman, för någon tid sedan. Det var framkommet med anledning av en artikel i Stockholmstidningen. Han gjorde ett uttalande i anledning av den samma i Svenska Morgonbladet. Han sade då, att därest nu de, som verkligen äro inne i ärendet och i dessa detaljer, anse det fastslaget, att det oundgängliga arbetet icke kan medhinnas på den utsatta tiden, så äga de ju möjlighet att föra ärendet på tal i riksdagen på sådant sätt, att det kan bli belyst från olika sidor. Under sådana förhållanden syntes det honom icke vara anledning för andra, exempelvis för honom själv, att påyrka ändring i det fattade beslutet.

Jag menar, att ärendet blivit belyst genom generalstabschefens uttalande så, att herr Ekman och det frisinnade partiet bort kunna känna sig övertygade om, att en verklig krigsberedskap ha vi icke under år 1928, om vi fullfölja genomförandet av den andra övergången, såsom riksdagen beslöt den i fjol, och uti vilket beslut riksdagen i år uppenbarligen icke är sinnad att göra någon ändring. Ty här är klart, att den andra övergången icke kan med bibehållen trygghet beträffande materiel och krigsberedskap genomföras så tidigt, som i fjol beslutats. Men likafullt, herr talman, vägrar man det ytterligare uppskov, som är nödvändigt, och utan vilket uppskov för vårt folk ödesdigra händelser kunna komma över oss.

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)

I detta yttrande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr andre vice talmannen *Nilsson*, fröken *Wellin*, herrar *Nylander*, *Järte*, *Holmdahl*, *Bernström*, *Christenson* i Södertälje, *Andrén*, *Laurén*, af *Ekenstam*, *Pettersson* i Bjälbo, *Björkman*, *Andersson* i Linköping, *Göranson*, *Magnusson* i Tumhult, *Olsson* i Blädinge, *Svensson* i Betingetorp, *Olsson* i Kalmar, *Johansson* i Krogstorp, *Svedman*, *Jönsson* i Boa, *Holmgren*, *Persson* i Fritorp, *Weibull*, *Fjellman*, *Månsson* i Erlandsro, *Henrikson*, *Uddenberg* i Varberg, *Lithander*, *Pehrsson* i Göteborg, *Almquist*, *Olsson* i Berg, *Gustafson* i Kasenberg, *Alströmer*, *Gustafsson* i Älvsered, *Johansson* i Väby, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Bengtsson* i Kullen, *Magnusson* i Skövde, *Anderson* i Storegården, *Ros*, *Persson* i Falla, *Lorichs*, *Ernfors*, *Holmström* i Gävle, *Rudén*, *Hedlund* i Häste, *Brännström*, *Lindmark*, *Nilsson* i Antnäs och *Hedström*.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson**: Herr talman, mina herrar! Jag konstaterar, att herr Lindman huvudsakligen uppehöll sig vid vad man skulle kunna kalla det sekundära i sin motion, under det att det första och väsentliga sköts mycket starkt i bakgrunden. Hela kravet på ett allmänt uppskov med försvarsbeslutets genomförande fanns icke kvar i herr Lindmans anförande, liksom det redan i går i första kammaren utlämnades i förhoppning om att man kunde vinna samling på ett mindre långt gående yrkande.

Det har i motionen gjorts en allmän förebräelse mot dem, som äro ansvariga för den s. k. vänsterlösningsen, att det beslut, som fattades år 1925, icke grundats på någon utredning av landets behov av stridskrafter. Herr Lindman upprepede icke den anklagelsen, och det är alltså icke nödvändigt för mig att upprepa de bevis jag anförde i första kammaren i går, då jag bevisade, att försvarsrevisionens utredning har på alla områden varit av den art, att man måste säga sig, att en allsidig utredning har ägt rum rörande behovet av försvarskrafter.

Herr Lindman inskränkte sig till den anmärkningen, att vid uppgörandet av 1925 års förslag har icke förelegat en sådan försvarsplan, som innefattar ett konstruerande av vissa krigsfall och lägen, efter vilka man sedan bestämmer stridskrafternas omfattning. En sådan försvarsplan framlades före år 1914 i så måtto, att inom andra försvarsberedningen, som hade hand om utredningen av behovet av stridskrafter, förelägo från generalstaben tre hemliga handlingar, innehållande tänkta krigsfall och lägen. Och jag tror, att man kan säga, att dessa uppgjorda krigsfall ha spelat den rollen, att 1914 års organisation väsentligen anpassats för att kunna möta de krav, som representerades av dessa tänkta fall.

Före beslutet om 1925 års försvarsorganisation ha icke förelegat motsvarande, låt oss kalla dem strategiska, planer. Man har förfarit på ett annat sätt. Försvarsrevisionen har verkställt utredning om vad vårt läge kunde kräva av

*Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)*

försvarsanstalter och därefter har man anpassat sitt beslut, överlämnande åt staberna, generalstaben, marin staben och flygstaben, att senare uppgöra sina planer för användandet av stridskrafterna. Man kan diskutera, om den ena eller andra metoden har större berättigande, men om man från högerhåll kommer och säger, att det är en fullkomligt omöjlig väg att gå att efteråt uppgöra dessa strategiska planer, så kan jag endast svara, att sådana anmärkningar måste återfalla på högerens eget förfarande i försvarsfrågan under de senare åren. Inom försvarsrevisionen, där icke sådana planer hade utarbetats, fann höger själv den verkställda utredningen tillräcklig som grund för att framställa positiva förslag. Och dessa förslag innefattade icke ett bibehållande av 1914 års organisation utan inneburo i stället mycket väsentliga begränsningar i denna organisation. När högerregeringen år 1924 framlade sin proposition om försvarsväsendets ordnande, hade den ej heller till sitt förfogande några sådana utarbetade planer rörande vissa krigsfall och lägen. Den Tryggerska regeringen stödde sitt förslag väsentligen på den utredning, som verkställts av försvarsrevisionen. Den skulle möjligen kunna säga, att den i viss omfattning stödde sig på utredningar före år 1914. Om den emellertid vill återfalla på de planer för olika krigsfall, som varit uppgjorda före år 1914, så måste det anses vara ett högst egendomligt förhållande, att man samtidigt reducerar vår förmåga att mobilisera stridskrafterna till hälften av vad som var möjligt enligt 1914 års organisation. Det Tryggerska förslaget år 1924 innebar nämligen visserligen bibehållandet av 6 arméfördelningar men därjämte borttagandet av möjligheten att vid sidan av dessa 6 arméfördelningar mobilisera även 6 reservfördelningar. De krigsfall, som krävde 12 fördelningar, kunde icke vara utgångspunkten för det Tryggerska förslaget om 6 fördelningar. Man kan alltså tryggt säga, att högerens förslag år 1924 ej heller byggde på en sådan utredning om den strategiska användningen av stridskrafterna, som nu blivit högerens oundgängliga krav, när det gäller ett försvarsförslag, framlagt från vänsterhåll.

I fråga om försvarsplanen har det under de senare åren förfarits från högerens sida på samma sätt som från vänsterns sida. Jag upprepar, att om det föreligger någon skillnad i fråga om utredning och slutsatserna av utredningen, så är det den, att man från högerhåll velat hävda, att 1914 års försvarsanstalter alltjämt behövas, men ändå föreslagit en stark reduktion av dem, under det att vi kommit till den allmänna uppfattningen, att en stark begränsning kan göras och på den uppfattningen grundat vårt förslag.

När herr Lindman säger, att ingen vill komma tillbaka till 1914 års härordning, så antar jag, att han icke talar för en ledamot i första kammaren, som samtidigt är generalstabschef och som uttryckligen sagt, att vårt behov av försvarskrafter icke kan fyllas med mindre än genom 1914 års organisation. Om jag icke tar fel, stod herr Petersson i Lerbäcksbyn i föl och gav sin livliga anslutning till denna ståndpunkt från generalstabschefens sida. Det är möjligt, att herr Petersson i Lerbäcksbyn icke visste vad den ståndpunkten innebar, men han gav dock sin anslutning till herr Hammarskjölds motion från riksdagens talarstol. Detta har emellertid intet att betyda vid diskussionen om förfarandet vid uppgörandet av försvarsorganisationen. De förebräelser beträffande utredning, som höger velat framställa mot dem, som bära ansvaret för försvarsfrågans lösning, träffa i lika hög grad högerens eget förfarande under de senare åren.

Jag upprepar, att man har vid uppgörandet av 1925 års förslag haft tillgång till omfattande utredningar inom försvarsrevisionen rörande vårt lands behov av försvarskrafter. Dessa utredningar ha bibringat oss en viss uppfattning om detta behov; höger har en annan uppfattning. Men därmed äro vi inne på den gamla tvisten, om vad den ena och den andra anser behöfligt, en tvist som

vi, hur ofta vi än upprepa debatterna därom, icke kunna komma ur, då ingen kan på den punkten övertyga den andra.

Jag skall därför icke längre taga upp tiden med dessa ting utan komma till vad herr Lindman anser vara det väsentliga i sitt anförande, nämligen uppskov med den andra övergångsperioden och de svårigheter, som skulle möta att i den punkten fullfölja riksdagens beslut av år 1925. Herr Lindman yttrade sig mycket bestämt och förklarade, att det fanns icke någon möjlighet utan att äventyra vår möjlighet att mobilisera krigsberedskapen vid ett visst tillfälle, att på det tänkta sättet genomföra den nya organisationen, och jag antar, att de herrar, som instämt med herr Lindman, med sitt ord garantera, att herr Lindmans tvärsäkra påstående är fullkomligt riktigt. Jag har en annan uppfattning. Herr Lindman framhöll, att man från utskottets sida har avgivit ett magert utlåtande, då man endast har åberopat försvarsministerns uppfattning. Men, tillade han, försvarsministern har icke heller presterat några skäl för sin uppfattning om möjligheten att i tid uppgöra nödiga mobiliseringshandlingar. Här äro vi inne på ett område, där diskussionen blir bunden. Det finnes vissa ting, som kunna upplysas, och andra, som icke kunna upplysas. Jag kan dock säga till stöd för min uppfattning, att generalstabschefen jämte avdelningschefer har inför ledamöter av regeringen framlagt en omfattande utredning med preciserade tidsbestämningar rörande mobiliseringsarbetet. Av den redogörelse, som sålunda lämnats, ha jag och mina kolleger, som deltagit i beredningen, fått den bestämda uppfattningen, att genom att inrikta arbetet på det väsentliga och genom att taga i anspråk de arbetskrakter, som kunna och måste ställas till förfogande, är det icke omöjligt att hava mobiliseringsplanerna klara så, att den andra övergångsperioden kan genomföras i den ordning, som varit tänkt enligt 1925 års beslut. Jag kan självklart icke inför kammaren upprepa de redogörelser, som lämnats inför regeringen. Jag fördöljer icke, att generalstabschefen har den uppfattningen, att svårigheter uppstå, men man bör bemärka själva den formulering, som givits i hans utlåtande åt hans ståndpunkt, och man bör också bemärka, att generalstabschefen icke sagt med samma tvärsäkerhet som herr Lindman, att det är omöjligt att åstadkomma dessa planer. Generalstabschefen har självklart måst yttra sig med en viss försiktighet. Den beredning av ärendet jag haft har skett under former, som gör, att jag vågar det påståendet, att det föreligger möjlighet att medhinna färdigställandet av de nödvändiga mobiliseringshandlingarna.

Det är att bemärka, att i det arbete, som pågår i generalstaben, ingår icke bara det arbete, som omorganisationen föranleder, utan också det arbete, som föranledes av krigserfarenheterna. För min del har jag fått den uppfattningen, att det är möjligt att göra en uppdelning av arbetet, som garanterar, att man icke behöver löpa den risk, som herr Lindman talade om, att vi under viss tid under år 1928 skulle befinna oss i ett svaghetstillstånd, då vi icke kunde mobilisera. Jag tror icke, att herr Lindman, även om han hade tillfälle att göra det under hand och sålunda kunde utan tvekan yttra sig, skulle kunna bevisa, att hans uppfattning är riktig. Herr Lindmans tal om ansvarslöshet förfaller därmed, att det sakliga underlaget för hans anklagelse icke står sig.

Beträffande en annan punkt i herr Lindmans yttrande är det tydligen nödvändigt att fastställa vad som är sagt. Herr Lindman resonerade så, som om indragning av regementen med nödvändighet enligt 1925 års beslut skulle ske efter repetitionsövningarna år 1927. Han resonerade dessutom så, som om han trodde, att statsutskottets ståndpunkt innebure, att man ville uppskjuta till år 1927 det slutliga ståndpunktstagandet i fråga om regementsindragningarna. Om man läser statsutskottets utlåtande, skall man komma till fullkomlig klarhet därom, att statsutskottet ingalunda har avsett att uppskjuta avgörandet beträffande truppförbandens indragning. Statsutskottet har, som jag läst dess ut-

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstaller m. m.
(Forts.)

låtande, mycket tydligt uttalat sig för att indragningen av truppförbanden bör ske i den ordning, som är tänkt efter 1925 års beslut. Den saken avgöres vid bifall till statsutskottets förslag, den uppskjutes icke till år 1927. Vad däremot statsutskottet har räknat med som en möjlighet att besluta om år 1927, det är, huruvida man skall behålla i tjänst ytterligare någon tid en viss del av den personal, som har fullmakt eller konstitutorial, d. v. s. officerare, underofficerare och likställda, och om detta skulle kunna ge anledning till att förlänga den tid, under vilken denna personal får full avlöning. Att år 1927 besluta om den saken kan icke möta några större svårigheter.

Beträffande truppförbandsindragningen vill jag fästa uppmärksamheten på att 1925 års beslut icke är så stelt, att det icke finnes möjlighet till anpassning under viss tid. 1925 års beslut innebär på den punkten, att indragningen av truppförbanden skall ske under budgetåret 1927—1928. Kungl. Maj:t har sålunda här en möjlighet att anpassa tidpunkten för truppförbandsindragningen på ett smidigt sätt till tidpunkten för planernas färdiggörande. Det är icke så, herr Lindman, att man är bunden att vidtaga en handling på den tid, då den är som mest olämplig. Det finnes möjlighet för Kungl. Maj:t att så förfara, att man ytterligare undanröjer de farhågor, som herr Lindman så starkt gav uttryck åt.

Jag upprepar utan tvekan efter de beredningar jag haft i detta ärende, att ett bifall till statsutskottets förslag om fullföljandet av 1925 års beslut beträffande den andra övergångsperioden icke innebär de risker, som herr Lindman utmålade.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman, mina herrar! Jag skall med hänsyn till att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet delvis också har granskat utskottets utlåtande och uttalanden endast säga några få ord. Jag observerade, att den förste ärade talaren, herr Lindman, såvitt jag fattade rätt, icke framställde något yrkande om bifall till vare sig reservationen eller motionen. Det kan hända är signalen till samling på ungefär samma linje, som, om jag fått riktiga meddelanden därom, skedde i första kammaren under gårdagen, d. v. s. om bifall till yrkandet om uppskov på ett år med den andra övergångsperioden, varmed man fränfallit kravet på en förnyad utredning. Jag skall i fråga om kravet på förnyad utredning sålunda icke säga någonting. Det är ju genom vad som inträffat understruket, att det är, sedan fjolårets riksdag fattat sitt beslut på grund av fleråriga utredningar, för tidigt att komma med ett sådant yrkande. Det är erkänt även av motionärerna. På den punkten är sålunda utskottets ståndpunkt bara orubblig. Det är icke möjligt att rubba, och erkännandet därav är värdefullt.

I fråga om den andra delen, uppskovet med den andra övergångsperioden, så har utskottet också ansett, att en förändring av fjolårets beslut nu knappast kan anses vara motiverat. Motionärerna såväl som reservanterna ha anknutit till ett uttalande i fjolårets betänkande och beslut, där det talas om att utskottet icke varit i tillfälle att bedöma, om det kunde befinnas erforderligt eller lämpligt att vidtaga en förskjutning i fråga om den personal, som blivit övertalig vid den andra övergångsperiodens ikraftträdande. Jag vill säga, att utskottmajoriteten tolkar för sin del det uttalandet så, att alldenstund det står i omedelbart samband med förskjutningen i fråga om officerare och underofficerare vid första övergången, torde man sakna fog för att vidga detta uttalande, denna, som herr Lindman kallade det, tvekan, utöver den ram, som angavs i jämkningarna i fråga om den första övergångsperioden, där det gällde officerare och underofficerare. Detta har understrukits av statsrådet, och jag tror, att med denna förenade uppfattning kan detta anses givet och klart.

Så uttalade herr Lindman positivt, att hären kan icke mobilisera 1928. Även beträffande detta har herr statsrådet givit ett svar. Jag kan emellertid fullständiga detta svar med att säga, att faror på den punkten knappast, enligt herr statsrådets uppfattning, synas ha blivit bekräftade inför utskottet. Det är så, att vi haft generalstabschefen såsom suppleant i statsutskottets första avdelning, där han deltagit i behandlingen av detta ärende på varje punkt. Och han har såsom svar på direkta frågor av oss givit alldeles samma intryck som här meddelats av herr statsrådet. Vi fingo det intrycket, att det var en fråga om arbetsprestation och icke fråga om en möjlighet. Och det är med utgångspunkt just från den uppfattningen, som utskottet sagt, att det bör beredas möjlighet för Kungl. Maj:t att till nästa år föreslå en utredning i fråga om officerarnas och underofficerarnas avgång i den mån, det kan behövas med hänsyn till mobiliseringens uppgörande. Det är så, man skall se den saken.

Jag anser sålunda, mina herrar, att det utlåtande, som utskottet här framlagt, icke allenast är i överensstämmelse med fjolårets beslut i försvarsfrågan utan det är därtill med hänsyn till de förslag, som väckts i motionerna, mycket starkt och sakligt grundat. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Löfgren i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Jag åhörde med mycket stort intresse det anförande, som nyss här hölls av herr Lindman. Det var betecknande, att det, som länge varit ett huvudnummer, nämligen kravet på en allmän försvarsrevision, nu har ställts i skuggan för ett yrkande på uppskov med verkställandet av den beslutade försvarsrevisionen. Det ligger däri en moderering i synpunkterna, som man inför den snart stundande landsfingsmannavalrörelsen kan vara så mycket mera tacksam för, som den riktning, som herr Lindman företräder, fick en så stark anslutning genom ett demonstrativt bifall i form av instämmanden från högerpartiets medlemmar.

Det var emellertid ett annat drag av moderation och modernitet i herr Lindmans anförande, som jag för min del icke kan underlåta att understryka. Det var nämligen, att i den mån han ännu rörde sig med spørsmålet om en revision av vårt försvarsväsen han ställde den frågan i anknytning till det på det internationella området pågående arbetet för att få en mera allmän reglering av försvarets krav efter varje lands olika behov och läge. Det är en synpunkt, som är stadgad hos oss på vänstersidan. Jag är glad, att den av herr Lindman konstaterats icke blott såsom ett faktum utan som ett faktum, som man har att taga hänsyn till i svensk politik. Jag vill säga, att likaväl som man kan hoppas, att de konservativa partierna vilja vara med om en eventuellt ytterligare begränsning eller stabilisering av våra nuvarande försvarsanstalter, därest utvecklingen och den internationella utredningen går i den riktningen, likaväl skola partierna till vänster — och jag tänker särskilt på det parti, som för närvarande representerar makten — vara med om att taga skäl för det svenska försvarets stärkande, därest den internationella utredningen och det utrikespolitiska läget peka på nödvändigheten därav.

För att nu komma över till den fråga, som också jag närmast ville beröra, nämligen yrkandet om uppskov med verkställande av övergången till den nya härordningen under andra perioden, vill jag erinra om att detta yrkande, såsom det i motionen och reservationen till utlåtandet nr 127 formulerats, är att betrakta som en naturlig konsekvens av yrkandet på en allmän försvarsutredning. Ty det är givet eller åtminstone helt naturligt, att om en allmän försvarsutredning nu skulle igångsättas, skulle därav följa ett uppskjutande både av påbörjandet och slutförandet inom bestämd tid av den beslutade härordningen, tills den utredningen blivit färdig. Emellertid även om man i likhet med mig resignerar inför det av förra riksdagen fattade försvarsbeslutet, även

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)

om jag tror, att en allmännare försvarsrevision nu bleve både resultatlös och olämplig, i det att den snarast skulle vålla oro, oreda och osäkerhet och därmed minska försvarsintresset och verka till skada för försvaret, kan jag dock icke låta bli att hysa tvekan, för att använda ett mildt ord, inför det oryggliga beslut, som uttalades av försvarsministern, att icke på förhand vara med om den allra minsta rubbning i det tidigare fattade beslutet om den tid, inom vilken de åtgärder, som skola verkställas under andra perioden, skulle utföras. Ty, såsom herr Lindman anförde, har redan 1925 års utskott ställt sig tveksamt och tvivlande, huruvida i själva verket de åtgärder, som förutsattes äga rum under andra perioden, skulle hinna verkställas. Årets utskott har på den särskilda punkten också hyst samma tvekan, när det gäller personalens överförande till övergångsstat, men har tröstat sig med att det blir tid för Kungl. Maj:t att för 1927 års riksdag framlägga av omständigheterna motiverat förslag.

Slutligen har också generalstabschefen avgivit ett yttrande. Han har visserligen kanske icke uttryckt sig så bestämt, som herr Lindman gjort gällande, men icke heller så pass vagt, som försvarsministern förmenade. Jag har åtminstone fått det bestämda intrycket, att generalstabschefen för sin del anser det synnerligen osäkert, huruvida den nya härordningen skall kunna genomföras under den först avsedda tiden, utan att det medför faror och svårigheter för en eventuell mobilisering och dessutom också stora svårigheter med hänsyn till personalens placering. Nu är jag icke nog expert — och jag tror, att få av oss äro det, om ens någon — för att göra mig till skiljedomare mellan herr försvarsministern och herr generalstabschefen. Men jag får lov att säga, att likaväl som vi i riksdagen vilja förbehålla oss och regeringen det politiska avgörandet och bestämma, huru en försvarsordning skall vara beskaffad och att den skall verkställas, kan det icke hjälpas, att menige man måste sätta tilltro till den högsta militära auktoriteten, när det gäller åtgärder av rent militärteknisk natur på ett område, där han måste anses representera den högsta sakkunskapen och auktoriteten. Nej, jag gör mig sålunda icke till någon skiljedomare mellan herr försvarsministern och herr generalstabschefen. Men jag frågar mig, om det icke för oss, som verkligen känna oss osäkra och som icke vilja taga risker, som det är möjligt att undvika, funnes något sätt att, utan att uttala någon misstro till regeringens vilja att tillse landets säkerhet, ge vissa direktiv till regeringen, som möjliggöra att, därest omständigheterna så kräva, inom en bestämd tid, men en smula långsammare än förut tänkts, genomföra de åtgärder, vilka falla under andra perioden. Då har jag i likhet med den liberala förslagsställaren i första kammaren tänkt mig den utvägen, att utan att rubba grunderna, för försvarsrevisionen och utan att uppskjuta påbörjandet av de åtgärder, som tänkas fullgjorda under andra perioden, ge en fullmakt, bemyndiga regeringen att dröja med slutförandet av dessa åtgärder intill 1928 års utgång, alltså med utsättande alltjämt av en bestämd tid, när verket skall vara fullbordat. Varför vi just tagit tidpunkten 1928, beror bland annat därpå, att man därmed beviljat det rådrum reservanternas själva tyckas anse vara tillräckligt. Och jag frågar: Varför skulle vi icke alla kunna vara med därom? Det begäres icke annat än ett vidgat förtroende för regeringen från dess parti, en fullmakt vidsträcktare än den som tidigare givits, och från oss andra, som icke tillhöra regeringspartiet, inlägges i ett sådant beslut en tilltro till att regeringen, därest omständigheterna göra det nödvändigt, verkligen skall begagna sig av den av riksdagen lämnade fullmakten.

Jag vill hoppas, att denna fråga icke fattas såsom något sådant spørsmål, att man icke oberoende av olika partiståndpunkter kan ansluta sig till ett dylikt yrkande. Man har talat så mycket om behovet av avspänning i försvars-

frågan, och jag tror, att ett beslut i denna riktning skulle lugna den uppriktiga oro, som verkligen finns i vida kretsar och måhända är berättigad, skulle gagna både försvarets sak och förhållandet mellan de olika partierna.

Jag yrkar därför att med slutförandet av 1925 års riksdags beslut om den under andra perioden avsedda övergången till den nya härordningen må tillsvidare, dock högst intill 1928 års utgång, anstå.

Herr Anderson i Linköping: Herr talman! När man läser detta utlåtande från statsutskottet, där utskottet med endast ett par raders motivering avvisar yrkandet på uppskov med övergången till den nya härordningen, så är det helt naturligt, att man får i minnet en del uttalanden, som gjordes här i kamrarna för jämnt ett år sedan under de långvariga debatter, som föregingo antagandet av den nya försvarsordningen. De farhågor, som då uttalades för det förestående beslutets verkningar på vårt lands försvarskraft, ha verkligen redan gått i uppfyllelse i större utsträckning än vad mången då tänkte sig. Ja, försvarets rasering går i visst avseende fortare än vad beslutets upphovsmän själva kanske ha tänkt sig. Jag syftar härvid på de moraliska verkningarna av beslutet. Jag syftar på dess återverkningar på andan inom armén. Det är ett faktum, som man icke kan bortse ifrån, att en anda av hopplöshet och missmod griper omkring sig inom försvarsväsendet. Man kan icke begära, att befälet, officerare och underofficerare, skall kunna arbeta, som om ingenting hade hänt, när en stor del har hotet om tvångsindragning hängande över huvudet, och när de se, hur försvarets rasering fortgår utan att några tecken kunna skönjas till en sådan nydaning av försvaret, som skulle kunna ge en förnuftig mening åt den organisation, som vi fått genom fjolårets beslut.

Det fanns visserligen en hel del, som i fjol under debatterna yttrade, och det har ju sedan upprepats under pressdiskussionen, att vad som i fjol skedde var ingen försvarsrasering. Det var endast en av ekonomiska skäl betingad nedskärning av försvaret, varigenom vägar skulle öppnas för en nyorganisation, för en modern ny försvarsordning, avpassad efter våra behov och efter våra ekonomiska möjligheter. Jag tror icke, att någon i denna stund kan säga, att denna fromma förtröstan gått i uppfyllelse. Det är alltför många tecken, som peka i motsatt riktning. Det intrycket blir i stället starkare för varje dag, som går, att det är ett synnerligen dyrt försvar, som vi fått genom fjolårets beslut. Det är dyrt, därför att det ger så ringa valuta för de kostnader, som landet nedlägger på det. Jag tror också, att den känslan blir mer och mer allmän, att det icke var en nyorganisation, icke en reformering av försvaret, som man åsyftade, utan det var faktiskt *försvarets desorganisation*.

När man erinrar sig yttranden, som fälldes under fjolårets debatter, är det framför allt ett par uttalanden, som gjordes från statsrådsbänken, som det kan vara värt att erinra om i detta sammanhang. Dessa uttalanden hade till en viss grad karaktären av löften, och det kan ju vara lämpligt att taga fram dessa nu och ställa den frågan, om och i vilken mån dessa löften och förbindelser ha infriats.

Försvarsministern yttrade i andra kammaren redan under remissdebatten den 4 mars bland annat följande: »Försvarsorganisationen skall få den extra styrka, som ligger i en förankring hos folket.» Statsministern upprepade i debatten den 23 maj i andra kammaren detta löfte i en ännu mera förbindande form, då han yttrade: »Då försvarsväsendet ordnas in i det demokratiska samhället till att bli i anda och sanning dess tjänare, vinner samtidigt också försvarstanken ett allt större rum i demokratiens hjärta. Den känner sig på ett helt annat sätt än förr bära ansvaret för hela nationens öde och trygghet, och den blir mera vaksam och varsam både i fråga om bevarandet av reella maktmedel och bevarandet av trygghetskänslan inom nationen.»

*Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)*

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)

Man måste ge herr statsministern det erkännandet, att detta är en utomordentligt bestickande formulering av ett av de motiv, som anfördes för fjolårets beslut. Ett år har nu gått och man frågar sig, vad regeringen har gjort för att vad på den ankommer infria dessa löften, och vad dess parti har gjort, och vad det frisinna partiet har gjort, som ju också var medansvarigt för fjolårets beslut. En tillfällighet har velat, att vi just i dag och i går behandlat en del ärenden, vilkas avgörande på sitt sätt kan utgöra ett bidrag till svaret på dessa frågor, om och i vilken mån fjolårets löften om försvarets förankring hos folket ha infriats. Jag erinrar om de anmärkningar, som riktats mot justitieministern för hans underlåtenhet att beivra försvarsfientlig propaganda. Jag frågar mig: Kan den åtgärden från regeringens sida sägas vittna om vaksamhet och varsamhet i fråga om bevarandet av våra reella maktmedel? Är det icke i stället så, att genom denna passiva hållning arbetar man de krafter i händerna, som målmedvetet sträva att undergräva själva försvarets existens, att bryta ned demokratiens försvarsordning?

Jag erinrar om en annan episod: regeringspartiets och en del av det frisinna partiets avvissande hållning till anslaget till det frivilliga skytteväsendet. Nu är det ju så, att det socialdemokratiska partiet har fått sin vilja igenom, åtminstone i det stora hela, när det gäller att bestämma riktlinjerna för försvarsväsendets ordnande. Är det då för mycket begärt, att detta parti frångår sitt dogmatiska motstånd mot det frivilliga skytteväsendet, detta verkligt demokratiska led i ett lands försvarsväsende? Om det verkligen är avsikten, att försvarstanken skall få ett allt större rum i demokratiens hjärta, då vore det helt naturligt, att det parti, som syftar därhän, inriktar sitt intresse på att stödja sådana rörelser som den frivilliga skytterörelsen och den frivilliga landstormsrörelsen. Det är vägar, som verkligen föra till detta mål, att bereda försvarstanken ett allt större rum i demokratiens hjärta. Men det socialdemokratiska partiets ställning till skytterörelsen är densamma i år som i fjol.

Jag skulle kunna ta ytterligare ett par punkter från behandlingen av fjärde huvudtiteln och komma till samma resultat: Regeringspartiets ställning till försvaret är oförändrad. Den är densamma som i fjol. Jag skulle även kunna erinra om ett föregående beslut vid denna riksdag, då det gällde motionen om anslag till reparation av Oscar II:s pannor, ett förslag som åsyftade att möjliggöra, att detta fartyg intog sin plats i kustflottan. Även här mötte samma motstånd, samma brist på förståelse för ett berättigat försvarskrav. Slutligen ha vi just inför det betänkande, som nu behandlas, anledning att ställa den frågan: Har känslan av ansvar för försvaret verkligen fördjupats, sedan demokratiens försvarsordning kom till?

Vad som begäres i den punkt av utskottsutlåtandet, som jag syftade på i inledningsorden till mitt anförande, är ju i själva verket endast, att man skall vid övergången till den nya försvarsordningen gå fram så varsamt, att icke krigsberedskapen äventyras. Nu säger utskottet, och det har ytterligare understrukits av herr försvarsministern i hans anförande nyss här i kammaren, att de skäl för ett uppskov, som motionärerna ha anført, hålla icke streck inför de erfarenheter, som han har fått under sitt arbete med den nya försvarsordningens genomförande. Han säger, att det låter sig tekniskt göra att genomföra beslutet. Ja, den saken tror jag icke man behöver draga i tvivelsmål. Det låter sig tekniskt göra, men hur går det under tiden med *krigsberedskapen*? På den punkten har icke herr försvarsministern lämnat något klart och övertygande besked. Jag måste gentemot vad han här yttrade i tämligen allmänna och till intet förbindande ordalag ställa vad generalstabschefen i går enligt tidningsreferaten yttrade i första kammaren: Beträffande personalen förklarade generalstabschefen uppskov *lämpligt*, men med hänsyn till mobiliseringsbehovet uppskov *erforderligt*. Jag instämmer med den föregående ärade talaren,

herr Löfgren i Stockholm, att man utan att försöka någon värdesättning mellan försvarsministern och generalstabschefen dock måste tillmäta den högsta militära auktoritetens uttalande den allra största betydelse.

Ja, herr talman, inför sådana faktiska yttringar av demokratiens försvarsintresse, som jag här tillåtit mig peka på, måste man nog göra sig den frågan, om det icke är så, att de, som bära ansvaret för 1925 års reform, icke alltid tillräckligt beaktat, vad de äro skyldiga med hänsyn till »bevarandet» — jag citerar åter herr statsministerns ord — »av reella maktmedel och trygghets-känslan inom nationen».

Det yttrades av en annan talare under debatten i fjol, att intet försvar är värt folkets förtroende, som icke är effektivt. I de orden vill jag sammanfatta — jag är övertygad om att jag därvid också kan tala å många partikamraters vägnar — min ståndpunkt till försvarsfrågan i detta nu. Vi vilja ha ett försvar, som är *effektivt*. Vi kunna icke finna oss i att se, hur försvaret även i den starkt inskränkta form, det har fått genom 1925 års försvarsordning, nedbrytes genom desorganisatoriska åtgärder utifrån och samtidigt en fortgående upplösning inifrån, som icke hejdas av några åtgärder från de ansvariga myndigheternas sida.

Min avsikt var, herr talman, att yrka bifall till den reservation, som har fogats till detta betänkande av herr Widell m. fl., men då herr Löfgren i Stockholm nyss framställde ett yrkande, som är avsett att samla ett större antal av kammarens ledamöter, ber jag att få ansluta mig till detta. Jag ber dock samtidigt att få säga, att jag icke kan underskriva hela den motivering, som han gav för detta yrkande.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till herr Löfgrens i Stockholm yrkande.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Det gagnar väl ingenting att i dag rulla upp en försvarsdebatt, när vi haft sådana ideligen under de gångna åren. Jag har också begärt ordet allenast för att försäkra kammaren om att det frisinna partiet icke har ändrat den ståndpunkt, det intog till försvarsfrågan förlidet år. Partiet medverkade till att 1925 års försvarsorganisation blev genomförd, och vi ha icke något skäl att ångra vad vi därvidlag ha gjort. De frisinna komma också att medverka till att få denna försvarsorganisation genomförd. Den föregicks ju av en noggrann utredning. Det är väl då tämligen meningslöst att nu begära en ny utredning, även om denna utredning skulle ske i något större omfattning än den, som föregick försvarsorganisationens genomförande. Något uppskov kan jag således icke vara med om annat än i den mån, som antydes i utskottets betänkande.

Det förefaller egendomligt, att generalstaben behöver någon längre tid för att utarbeta en ny försvarsplan. Med de hastiga förändringar, som ske på krigsväsendets område under våra dagar, förmodar jag, att försvarsplanerna måste ändras rätt ofta. Ätminstone borde väl de åtta år, som ha gått sedan förlidet krig, ha varit tillräckliga för att vår generalstab skall inse, att vårt försvarsväsen måste läggas om på ett helt annat sätt än det varit ordnat förut. Om generalstaben behöver ett större antal krafter för att genomföra en ny mobiliseringsplan, nåväl, då förmodar jag, att herr statsrådet kan ställa dessa till generalstabens förfogande genom att uppskjuta, såsom utskottet har framhållit, personalens övergång på övergångsstat.

Jag ber, medan jag har ordet, också att få opponera mig mot detta ständiga tal om att 1925 års försvarsorganisation var en nedrustning. Nej, det var en modernisering av försvaret och ingenting annat. Vi hade ett gammalt försvar, som enligt utländska fackmäns åsikter var ett föråldrat försvar, och tydligt

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anställter m. m.
(Forts.)

är, att det måste ha varit föråldrat, när det grundlagts långt före kriget och således långt före de erfarenheter, som vunnos i kriget. Motionärerna framhålla själva, att man bör av de ekonomiska möjligheter, som stå oss till buds, söka göra försvaret så effektivt som möjligt. Ja, det gör man därigenom, att man bortskär de delar av försvaret, som äro gagnlösa, och söker inrikta sig på det mera moderna försvaret, som är av mera effektiv natur.

Jag skall icke längre uppehålla debatten utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Svedman: Herr talman! Jag har närmast begärt ordet i anledning av ett anförande, som herr Engberg hade i denna kammare, då den nu behandlade motionen remitterades till statsutskottet, och vad som då inträffade. Vid samma tillfälle höll herr Engberg ett kort men temperamentsfullt anförande, vari han fastslog, att högern icke märkt, att Locarnoandan gjort sitt intåg i världen, och han slutade med att säga: »Det gives, herr talman, farser, som icke borde tillåtas.» Högerpartiernas försvarsmotion skulle alltså vara en vrång- och gyckelbild av den verklighet, över vilken Locarnoandan börjat gjuta sitt försoningsfulla skimmer. Några veckor senare eller under interpellationsdebatten om Genève den 24 mars uppträdde åter herr Engberg, dock denna gång med ett mera dämpat patos, vilket ju icke var att undra över, då ju förhandlingarna i Genève icke erbjödo något uppbyggligare skådespel, men dock ett skådespel, som, även om det icke kan benämnas fars utan snarare tragedi, man icke hade trott vara tillåtet, sedan Locarnoandan börjat sprida sitt ljus över vår världsdel. Men själve hans excellens utrikesministern hade ju kort förut konstaterat, att den omständigheten att »förbunds församlingen måste upplösas utan att få besluta om Tysklands inträde betyder en allvarlig motgång för förbundet och utgör ett beklämmande bevis på nationella särintressen och falska prestigesympunkters styrka». Inför trycket av dessa särintressen och falska prestigesympunkter förklarade sig Sverige som bekant villigt att låta sin stämma, som dock var rättfärdighetens, tystna, ett »offer» som blivit prisat, ehuru det gjordes, innan garanti vunnits för att ändamålet med detsamma skulle ernås, och utan avgörande hänsyn till den rätt och rättfärdighet, som därmed förlorade sitt språkrör.

Nationernas förbund har ju till uppgift att skapa samförstånd mellan folken, att förhindra krigen och lägga grundval för en varaktig fred. Jag medger gärna, att Locarnoandan ingav en viss förhoppning, men denna varade tyvärr icke länge, och någon »anda», som hos folken söker ingjuta misstroende mot *makten*, när det gälle tillvaratagandet av nationella särintressen och falska prestigesympunkter, kan man dessvärre ännu icke skönja.

Vad är det då som framkallat krigen i vår tid? Jo, det är just nationella särintressen och falska prestigesympunkter. Det är folkens egoism och lidelser. Först när en auktoritet tillskapats, som kan betvinga dem, är en grundval för den varaktiga freden funnen. Med andra ord det gäller att förhindra, att ett folk, som anser ett sitt livsintresse hotat, tillgriper sin sista resurs, våldet. Det är våldet, vapenmakten, som är den sista utvägen, som står mänskorna till buds; utöver den finns ingenting. Därmed är den mänskliga förmågan uttömd.

På Ludvig XIV:s kanoner fanns en inskription: Ultima ratio regum, d. v. s. här är kungens sista resurs. När alla förhandlingar brustit och de sista diplomatiska noterna utväxlats, då äro vapnen ultima ratio nu likaväl som på Ludvig XIV:s, Alexander den stores, Cromwells och Napoleons tid, för att icke tala om filistéernas och saducéernas. Nu är kungarnas roll en annan än under Ludvig XIV, men folken ha icke visat sig mindre beredda att, då det verkligen gällt vitala särintressen, tillgripa sitt ultima ratio.

Om vi se, lät oss säga, trettio år tillbaka i tiden, så har vart enda år av dessa uppfyllts av krig, från boerkriget, spansk-amerikanska kriget, rysk-japanska kriget, Italiens krig i Tripolis, två Balkankrig, och så världskriget, och i den dag som är krigas det friskt i Marocko och Kina, även om det för ögonblicket icke höres någonting från Mindre Asien. I Europa vapenövas för närvarande två miljoner man mera än i januari 1914.

Vi ha lyckats åstadkomma ett rättssamhälle, där nävrätten avskaffats och individerna hållas i styr av ordningsmakt och domstolar, men vi ha icke lyckats skapa en motsvarande auktoritet för nationer och folk. Först när detta är gjort, ha pacifismens anhängare det logiska förnuftets rätt för sina anspråk och framställningar. Under intrycken av världskrigets elände och ohyggliga följder har man sökt skapa denna auktoritet i Nationernas förbund, men att man hittills lyckats därmed, vågar väl icke ens den mest fanatiskt troende påstå.

Intet land i världen har så som Sverige gjorde i fjol frivilligt nedskurit sina försvarsmedel. Ett avrustningsförslag i Danmark har tillsvidare icke kunnat genomföras, och de små ansatser till en nedsättning i vapenövningstiden, som under statsfinansernas starka tryck gjorts i ett par länder, kunna nästan betraktas som undantag, vilka bekräfta regeln.

Skall fjolårets beslut i försvarsfrågan nu orubbat fullföljas, visar det sig, att enligt de militära auktoriteterna vådorna bli vida större än detta besluts närmaste upphovsmän och ansvarige med säkerhet tänkt sig. Även om folkens materiella fattigdom och de ännu färskta intrycken av världskriget för ögonblicket äro återhållande krafter gent emot större krig, så vet ingen vad som kan i en närmare eller fjärrare framtid inträffa. Tiden rullar ju så fort, och vi måste vara beredda på det oförutsedda. Vårt försvarsväsen måste vara avpassat för sitt ändamål och sin uppgift. Om så icke är och blir förhållandet, därest fjolårets beslut skall gå i fullbord, varför icke medan tid är rätta detta?

Jag vågar hysa den förhoppningen, att det inom denna kammares största parti liksom inom det parti, som tillika med detta är ansvarigt för 1925 års beslut i försvarsfrågan, icke skall finnas män, som låta ett avgörande i denna fråga bestämmas vare sig av särintressen eller falska prestigesympunkter. I den förhoppningen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Löfgrens i Stockholm hemställen.

Herr **Holmström** i Gävle: Herr talman! Jag skall anhålla att endast få säga några ord rörande ett av de förhållanden, som anförts som skäl för ett uppskov med den andra indragningsperioden. Det har framhållits, att det icke kan bli möjligt att på den mellanliggande tiden utarbета mobiliseringsplaner i detalj. Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet redogjorde nyss för hurusom chefen för generalstaben och dennes avdelningschefer inför herr statsrådet hade förklarat, att det vore så gott som omöjligt att hinna utarbета dessa planer. Herr försvarsministern tillade emellertid, att han och hans kolleger sedan hade närmare övervägt saken och därvid kommit till det resultatet, att det *icke vore omöjligt*. Ja, vem skall man nu tro? Vad skall riksdagen fästa större avseende vid, de ansvariga sakkunnigas uttalanden eller herr försvarsministerns ljusa tro? Jag kan inte tänka mig att det valet skall vara svårt.

För övrigt vill jag säga, att det inte är nog för oss att i denna landets livsfråga få veta att det inte är *omöjligt*; vi måste veta att det är *möjligt*.

Herr försvarsministern sade vidare, att genom att i generalstaben inrikta arbetet beträffande mobiliseringsplanerna på *det väsentliga*, skulle det hela nog kunna ordnas. Ja det är ganska lätt att säga så! Herr Lindman redogjorde i sitt anförande för de stora konturerna av planläggningsarbetet för mobiliseringsändamål, och han påpekade därvid särskilt några detaljer. Det måste

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)

sålunda bl. a. finnas strategiska planer, organisationsplaner och transportplaner.

Det är, mina damer och herrar, inte så lätt att sätta i gång en mobilisering. Det är inte bara att ringa i kyrkklockorna och vänta, att de värnpliktiga skola infinna sig vid sina regementen för att utrustas och tåga ut och kriga. Så lätt är det långt ifrån inte. Fullständiga planer måste vara uppgjorda och dessa måste vara i detalj utarbetade. Varje hjul, varje kugge i det stora mobiliseringsmaskineriet måste vara i fullt användbart skick. Det är inte — som herr statsrådet tycktes förmena — nog med *det väsentliga*. Det måste vara så, att alla order, alla instruktioner och alla tidtabeller måste vara i detalj på förhand uppgjorda, tryckta eller skrivna, flertalet så, att det vid mobilisering endast är att sätta dit ett datum. Först när det är så ordnat kunna vi i vårt land tala om *krigsberedskap*. Nu äro ju dessa saker hemliga, och det är därför mycket svårt att utförligare tala om dem. Jag önskade bara, att kammarens ledamöter skulle få se mobiliseringshandlingarna i ett så anspråklöst truppförband som ett kompani för att få en uppfattning om vad det hela i verkligheten omspänner.

Vi borde väl alla vara överens därom, att den försvarsorganisation, som vi ha i vårt land, när ögonblicket är inne, då den skall tagas i anspråk, också skall vara fullt klar, så att vi kunna lita till den. Vi måste vänta med att förändra organisationen till dess att de för den nya organisationen gällande planerna äro fullt klara.

Och för övrigt! När nu nedrustningsvännerna ha kommit så långt, att de fått ett nedrustningsbeslut igenom, tycker jag, att de inte borde vara så förfärligt heta på gröten. De borde kunna lugna sig ett eller annat år, tills det verkligen föreligger utarbetade planer för organisationens användning.

Herr Löfgren i Stockholm talade något om, att högern med tanke på de stundande landstingsvalen gjort ett nummer av detta. Får man manne därav draga den slutsatsen, att herr Löfgren har på känn, att det i landet finns en stämning, som inte är nöjd med vänsterns nedrustningsiver, en stämning, som de försvarsvänliga partierna i vårt land skulle kunna göra sig till godo vid landstingsvalen?

Det har i dag inte mycket talats om förhållandena ute i Europa — endast den siste ärade talaren var något litet inne därpå. Jag hoppas, att jag inte nu skall uppväcka en diskussion om det militärpolitiska läget, när jag endast ber att få läsa upp några få rader: »Avrustningskonferensen torde komma att lämna ett negativt resultat, ehuru staterna ännu digne under militärväsendets tunga börda och världskrigets vansinniga skuldsättning. Nationernas förbund kan icke infria folkens förhoppningar om fred och trygghet. Inför den gamla diplomatiens ränkspel och makten i rådet skakar folkförbundet i sina grundvalar. Vårens händelser utgöra en maning och en varning. Därtill kommer Mussolinis ohöljda krigsprovokationer.»

Mina herrar, detta är inte ett klipp ur någon tilläventyrs befintlig aktivisttidning. Det har stått under en rubrik om samling under fanorna — »samling under fanorna första maj». Jag har tagit det ur en socialdemokratisk tidning, en mycket ansedd socialdemokratisk tidning. Tidningen var angelägen att inför första maj påpeka, att det alljämt finns anledningar att demonstrera. I artikeln målades först ut hur illa det är ställt i vårt eget land, och sedan målades ut hur illa det är ställt ute i världen. Det är sålunda från socialdemokratiskt håll, som denna målning av förhållandena ute i världen är hämtad.

Herr Månsson i Furuvik: Herr talman! Herr Löfgren i Stockholm tycktes mig luta över åt det hållet att vilja uppmana socialdemokraterna att till 1928 års utgång biträda ett ytterligare uppskov av försvarsorganisationens genom-

förande. Han sade, att han trodde att menige man ute i landet voro böjda för att tro på den militära sakkunskapen.

Det är mot detta yttrande, jag till en början vill inlägga min gensaga. Jag vill påstå att den militära sakkunskapen i själva verket är ytterligt litet betrodde av menige man ända långt in i högerlägret. Jag minns en gång en högerredaktör, ehuru väl av den gamla skolan, som sade till mig: När Månsson blir äldre och får tillfälle att vara i Stockholm och arbeta där, så ägna några månader åt att i Kungliga biblioteket, i riksdagens handlingar och i tidningarna uppsöka och jämföra med varandra de militära auktoriteternas utsagor under de senaste 40 eller 50 åren, så skall ni få se, huru ingenting av det som lovats har hållits, och ingenting av det, som av dem garanterats, egentligen hållit måttet. Jag måste ju erkänna, att jag inte hunnit att i allt fullgöra hans uppmaning, men jag har i alla fall hunnit konstatera, att gamle redaktör Hellbergs i Malmö syn på hela militärspörsmålet, och i varje fall beträffande tillförlitligheten av den militära sakkunskapen, är alldeles riktig. Om det är någonting i denna världen, som man skall misstro, så är det just den militära sakkunskapen. Och det torde de allra flesta riksdagsmännen här ha i så färskt minne exempel på och så rika erfarenheter av, att därom behöva vi icke fälla många ord.

Jag skall endast påminna er om, hurusom före världskriget alla länder införde firingdirectorsystemet, varigenom man blev i tillfälle att genom siktanordningar i mäsarna rikta in om icke alla så dock 75 procent av ett fartygs artillerikraft på en enda punkt och fyra av på en gång. Jag framhöll, fastän jag då bara var rallare, förgäves gent emot den militära sakkunskapen, att flottan utan firingdirector skulle vara fullkomligt och hopplöst prissgiven, allra helst om manskapet skulle sitta nere vid kanonerna när det gick hög sjö i havet och inte hade alla de många ofantliga fördelar, som firingdirectorsystemet innebär. Det var tretton år sedan jag for omkring i landet och talade om den saken. Nu i sommar tror jag det var enligt vad det sagts ifrån blekingebänken, skulle ett par av flottans båtar föras in för att få firingdirectorsystem. Några av vår flottas fartyg har det förut, det vet jag ju, men det var ett par båtar som inte hade det, och dem ville man nu passa på att utrusta med ett luftförsvar. Det var förresten ett förslag som jag fann ganska klokt.

Denna sak vittnar, kan jag säga, om den militära sakkunskapen.

Jag skall ytterligare erinra om den heta kamp, som fördes inom de svenska, tyska och ryska flottorna emot undervattensbåtarna på en tid, när både den franska och italienska och naturligtvis den engelska flottans manövrer tydligt gävo till känna för all världen, hur detta nya vapen en gång skulle komma att behärska haven. Och på många många fler områden, var vi vilja se, skola vi finna att den militära sakkunskapen nog har haft sina skavanker.

Detta skulle ju i och för sig vara ganska förlåtligt, men det kommer en sak därtill, och det är att den yrkesmilitära hedern även har sina skavanker. Våra förfäder hade ett ordstäv som lydde, att »advokater och soldater äro satans lekkamrater», och därefter behandlade de dem. Och om vi toge oss för att följa med en liten smula vad dessa ha haft för del i vårt lands och andra länders olyckor, så skulle vi få se!

Här utgår man nu i herr Lindmans motion från uttalandet i den kungl. propositionen av år 1925, att »det i världen alltjämt rådande osäkerhetstillståndet innesluter även för en nation, som icke direkt är hotad, möjligheten att bliva indragen i konflikter mellan andra stater». Så oreras det i motionen om, att Ryssland rustar, och det talas om att avsöndringarna från Ryssland av Östersjöstaterna ha skapat nya konflikthanledningar i nordöstra Europa. Jag undrar: vad ha vi att göra med den saken? Att Ryssland rustar är ju självklart, därför att Ryssland är ett kommunistiskt land, alla kommunistiska länder ha

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)

i alla tiders tider varit ytterst militaristiska. I det gamla kommunistiska samhälle som germanerna, våra förfäder, hade, var man till den grad militaristisk att man i långa tider sparkade ut alla icke vapenföra och överförde dem till en särskild klass, trälaklassen. Det är därför ingenting märkvärdigt att en kommunistisk stat rustar, det beror på särskilda omständigheter, på vilka jag emellertid icke nu för ögonblicket skall ingå. Militarismen och kommunismen äro oavslåttligt förbundna med varandra och komma väl alltid att bli det. Men vi skola noga komma ihåg, att detta slag av militarism ingalunda är av samma art som den kapitalistiska militarismen och imperialismen. Vi skola komma ihåg, att intet folk har såsom Schweiz' varit inbitna kommunister och intet folk har såsom Schweiz' varit inbitna militarister, men intet folk har såsom det schweiziska sedan slaget vid Morgarten varit lika inbitna pacifister på samma gång som militarister. Deras härar, vilka aldrig vänt fienden ryggen, aldrig i landets historia tappat en enda drabbning, hava, trots denna underbara krigshistoria, ändå alltid vägrat erövra andras områden. I början, när det hotades av sådana som Otto I och Otto III, erövrade de vissa utjämningar i passen, men där stannade också deras erövring, och sedan ha de aldrig erövrat något land. De som ha velat vinna anslutning ha på sina bara knän måst tigga om anslutning, eller till och med, såom kantonen Bern, genom framkallande av inbördeskrig i edsförbundet framtvingat anslutning.

Det är alltså stor skillnad på herr Lindmans militarism och på den kommunistiska militarismen. Hela hemligheten ligger däri, att den kommunistiska militarismen bäres upp av bönderna — på senare tid av bönderna och arbetarna. Den andra militarismen har en liten hake, herr Lindman, och det är den, att de *produktiva* klasserna icke äro de ledande i denna rörelse. Herr Anderson i Linköping frågar, när det förtroende, som statsministern utlovade till det nya försvaret, egentligen kommer. Jo, herr Anderson, det kommer nog när försvaret blir ett *folkligt* försvar. Blev det ett verkligt demokratiskt försvar, som infördes genom den sista armé- och flottorganisationen? Nej! Det måste väl alla människor erkänna att det inte blev! Ledningen av försvaret blev fortfarande så gott som uteslutande förbehållen vissa kretsar av parasitär härstamning, och alla de, som tillhöra den produktiva stammen, äro överhuvud taget uteslutna. Och där är det som felet sitter, se ni, i det hela. Så långt är man ifrån demokratisering, att vi till och med i Stockholm ha ett regemente, där knappt någon kommer in som inte härstammar från de gamla ministerialerna och fackföreningsledarna på trälarnas tid. Inte en enda utanför högrälset kommer därin. Under sådana förhållanden kan man ej påstå, att försvaret är demokratiserat. Det visades alltför mycken undfallenhet vid den sista försvarsreformen gent emot officersintresset. Reformen innebar alldeles för litet för att verkligen genomföra en schweizisk demokratisk organisation av hären. Men när vi få den schweiziska demokratiska organisationen så kunna vi också vara säkra på, att vi här i Sverige komma att vara lika måna om denna härorganisations utveckling och användbarhet som Schweiz och Ryssland är.

Nu måste det emellertid föreligga en viss gradskillnad i detta fall, därför att Schweiz med sitt läge, det lär dess historia, är tvunget att hålla en stark, folkligt organiserad här. Vi återigen äro skyddade av havet. Vi ligga bakom havet, och, som häromdagen en artikelskribent i Berliner Tageblatt skrev: »Sverige sitter på den förnämsta logeplatsen i Europa och åser lugnt händelsernas gång.» Ja, vi kunna detta, därför att Östersjön ligger mellan oss och de övriga oroshärdarna.

För att nu tala om östersjöprovinserna och förhållandena i samband med dem vill jag inte yttra mig om de nya staternas framtid. Men herr Lindman och herr Anderson i Linköping tro väl ändå inte, att man kan få svenska bönder och svenska arbetare, som med lugnt och kallt blod år 1905 åsett Sveriges och

Norges slitande av unionstraktaten, och som med kallt blod ha sett på världskrigets alla äventyrligheter och farligheter, att lägga sig i dessa länders affärer. Tror verkligen herr Anderson i Linköping, att Östergötlands bönder eller stutare skulle ge sig över och slåss för eller emot Finland eller Estland eller Lithauen? Då tar man bra mycket fel på folkets uppfattning i detta nu i sådana ting. Jag vill inte spå något, men om 25 eller 30 år är det inte osannolikt, att många av dessa stater tigga och be att få slippa att vara oavhängiga av Ryssland. Hur skola vi då ställa oss? Skola vi försvara dem emot deras egen vilja?

Det är så långt ifrån att vi hotas av någon yttre fara, som tvärtom faran kommer från dessa militära yrkesgrupper och spekulantgrupper inom vårt eget land. Och vi ha systematiskt utsatts för det hotet ända sedan Sverige gick ur Kalmarunionen. Alla de faror, alla de svårigheter och alla de nationella olyckor, som drabbat vårt land, härstamma inte från främmande ingrepp, utan härstamma från egna fiender inom landet, som ha intrigerat oss ut i krig och i olyckor gång efter annan. — Men jag skall nu inte gå in i detalj på den saken.

Vad är det nu detta uppskov avser? Här är ingen som har velat röra vid sakens kärna. Men det är som jag säger: det innebär endast en strävan att fortfarande få behålla hela officerskårerna i tjänst. Jag är säker om att i samma ögonblick som riksdagen beslöt att i den flotta, i vilken herr Lindman är amiral, officersposterna skulle vara förbehållna endast sönerna av lotsarna, fiskarna och sjömännen, så skulle herr Lindman som amiral i flottan inte yrka på dess avskaffande, men han skulle nog laga att det bleve andra som gjorde det. Flottan skulle inte ha det ringaste intresse för dessa herrar, lika litet som armén skulle ha det ringaste intresse för dem i det ögonblick, som statarnas och böndernas söner blevo dess officerare. I samma ögonblick som det blev en fri konkurrens beträffande rekryteringen av officersposterna skulle försvaret inte mer erbjuda något intresse. Så ligger det egentligen till. Nu är det så, att även den tappreste sjöman och den duktigaste karl inte har några som helst utsikter att komma in på en ledande post vid flottan. Och ändå ha vi vid våra kuster utmärkta sjömän. Jag påminner mig ett fall. I fjol hade vi nere i Blekinge en förfärlig storm. Tre fiskebåtar gingo under på natten under ett väder, som vi icke haft maken till i mannaminne. En båt gick över en avbruten länk i ett sillgarn och fick garnets teln i propellern, så att den blev ett enda stort nystan. I den höga sjön var båten alldeles redlös. En av fiskarna gav sig emellertid ut med en slidkniv i näven och skar bort det grova garnet undan för undan från propellern och gjorde den ren. Det gick sådan sjö, att man icke kunde hålla honom från båten, utan man måste binda en järntacka om benen på honom och sänka honom ut i havet, för att sjön icke skulle ha någon makt med honom och slå ihjäl honom mot båten. Under lång tid arbetade han hängande utanför båten under aktern för att göra propellern fri från garnet. Jag undrar, herr Lindman, om denne man har blivit medlem av örlogsmannasällskapet eller någon annan framstående sjöhjälteförsamling? Säkert icke. Han har icke ens fått Carnegiebelöningen, icke ens blivit omnämnd. Men jag passar på och vädjar till regeringen, i den mån den kan medverka därtill, att han erhåller någon officiell utmärkelse. Denne man skulle säkert bli en utomordentlig sjöman och ledare för ett fartyg, lika utomordentlig kanske, som en gång Sören Norby, Tromp och Tordenskjold voro. Men flottan är stängd för honom, därför att hans förfäder varit fiskare och arbetat natt och dag för så gott som ingen betalning under århundraden. Hade hans far köpt och jobbat med gårdar och lurat bönder på skogar och skördar, hade han utan tvivel kommit med i flottan och blivit en framstående ledare inom densamma. Ja, så står det till med det militära intresset. Det är ett rent grupp-, släkt- och klassintresse, och inte ett spår annat.

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)

På tal om detta skall jag också nämna några ord om det språk, som föres från dessa kretsar i denna fråga och har förts nu i ett par års tid. Det finns ett gammalt kraftigt bondeuttryck, som jag dock, för att icke såra någon, icke här skall citera. Det talar om, när det hostas ifrån vissa djur. Sedan denna reform, om den skall kallas för en reform, genomfördes, har man hört sådana uttryck av missnöje med samhället och samhällsförhållandena, man har hotat att med våld ingripa och förändra samhället och dess styrelse. Vilka är det, som fört detta språk? Är det statarna, som slita med lång arbetstid och lönas med 1,100 kronor om året och ett outsägligt förakt? Nej, de äro rätt nöjda. Är det fiskarna, som slita under livsfara och hälsofara på ett sätt, som jag här nu i ett enda fall skildrat? Är det gruvarbetarna, som gå ned under jorden för att taga upp det betalningsmedel, vi använda för att betala utlandet för de varor, vi skola ha in? Nej, ingalunda. Är det de arbetslösa, som gärna vilja arbeta men icke kunna få något arbete och icke kunna tjäna tio kronor till sina hungriga hustrur och barn, som ingenting få till hyran eller till kläder och skatter? Ja, de hade ju skäl att hota och tala om ett uselt samhälle, där man egentligen borde ingripa med våld och rätta till förhållandena, men även de äro tysta och tämligen hyggliga. Nej, det är några misshandlade varelser, som ha hela 56 arbetstimmar om året och 250 kronor i timmen för den tid, de arbeta. De äro så rysligt misshandlade i detta usla samhälle, att de gång efter gång hota med att göra uppror. I går hördes talet inne i första kammaren, och talet smittar av sig och repeteras. Läste vi icke häromdagen, herr Anderson, i en tidning — jag är icke riktigt säker därpå, men jag undrar, om det icke var herr Anderssons egen tidning — hur skytterörelsens ledning eller någon den närstående uttalade ett hot mot riksdagen, om icke anslag beviljades till denna rörelse.

Herr Anderson frågade, när socialdemokraterna skola bli vänligt stända mot skytterörelsen och understöjda den. Det skall jag svara på. Det blir, när skytterörelsen blir, vad den förr en gång i världen var. För övrigt är skytterörelsen en frivillig rörelse, och som sådan bör den icke kräva något understöd överhuvud taget. Men om den nu skall stödjas, det få vi resonera om sedan. Först skall skytterörelsen vara, vad den ger sig ut för att vara, och icke en mer eller mindre maskerad upprorsrörelse. Detsamma gäller den frivilliga landstormsrörelsen. Men den kan enligt mitt förmenande aldrig komma i en sådan ställning, som jag antar, att skytterörelsen under vissa förhållanden kan komma i, och det beror på hela landstormsrörelsens utmanande och löjliga uppträdande och på dess rekrytering. Jag har i många år följt med dess tidskrift. Vad är det för folk, där är, icke en arbetare, icke en bonde. Där är bankkamrerare, bokhållare, handelsbiträden, handlande, grosshandlare o. s. v. Och så dessa Lottor, som man fått på senare tid! Icke mindre löjlig är denna landstorm, när den från Finland inbjuder vita finnar för att förbrödra sig med dem eller när den i stora skaror reser över till Finland och har stora demonstrationer och uppvisningar samt festmiddagar med champagne och tal på slagfälten — i ett land, som varit så olyckligt, att det haft inbördeskrig. Det är en alldeles tillräckligt stor olycka, utan att det behöver komma några tosingar från ett annat land efteråt och peta i såren. Ja, man säger, att det finns lantbrukare med i denna rörelse. Vad är det för lantbrukare? Det är »agronomer» och andra ogräsbönder, som äro med där, men några verkligt arbetande bönder får man där tämligen förgäves söka efter.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Blädinge: Herr talman! Till den vid utskottsutlåtandet fogade, av herr Widell m. fl. avgivna reservationen har även jag anslutit mig. Vad saken gäller, är såväl i reservationen som i motionen i korthet angivet.

Diskussionen har huvudsakligen rört sig om momentet b) i reservationen, men jag skall be att få yttra några ord angående momentet a).

Motionärerna anse, att den våldsamma nedskrivning av vårt försvarsväsende, som företogs av förra årets riksdag, icke var grundad på en så allsidig och saklig utredning, som man i fosterlandets och försvarets intresse är berättigad att kräva, då det gäller en för land och folk så ytterst viktig fråga som försvarsfrågan. Säkerligen äro de få, om ens någon finnes, som numera hålla på den härordning, som under ytterst oroliga och upprörda tider tillkom år 1914. Alla kunna vi nog vara med om en minskning såväl beträffande övningstiden som i fråga om regementenas storlek, varigenom vi alltså erhålla de besparingar, som vi alla eftersträva och anse vara nödvändiga att göra. Vad vi däremot icke anse oss kunna gilla i riksdagens senaste beslut i härordningsfrågan, är indragningen av våra gamla ärorika regementen, som i århundraden troget tjänat landet i såväl goda som onda och farofyllda tider, när det gällt att försvara landets självständighet och frihet. Jag tänker därvid icke minst på det regemente, som Sveriges hittills störste konung, Gustaf II Adolf, förde i sin sista strid för trosfriheten, nämligen Smålands husarregemente, som nu är dömt att dela så många andras öde och försvinna. Man kan lätt tänka sig, att de landsändar, som mista dessa säkerligen för dem kärna gamla regementen, där släktled efter släktled övat sig i vapnens bruk för hembygdens och fosterlandets försvar, skola med stort vemod nu se dem slopas och deras namn utplånas ur vår försvarsorganisation, med påföljd att kommande släktled hädanefter måste föras avlägset bort till för dem främmande orter och regementen att där vapenövas.

I och med dessa regementens indragningar följer också, och det är detta, som för mig är det avgörande, att icke alla vapenföra kunna emottagas till vapenövning, vilket, oavsett det skadliga i försvarsavseende, innebär en stor orättvisa mot dem, som bliva uttagna till vapenövning. Och detta var väl ändå icke meningen den gången, när den allmänna värnplikten infördes. Denna orättvisa vid utmätandet av de personliga försvarsbördorna kommer liksom alla andra orättvisor att förr eller senare leda till stort missnöje i landet och därmed till skada för försvaret. Skulle en gång så ont inträffa, att det på allvar gäller att försvara hem och fosterland, då är säkerligen varje man behövlig i försvarets tjänst. Men hur ställer det sig då, om ingen övning har beståtts dem, som i sista hand bli inkallade? Det saknas nog icke i historien avskräckande exempel på dylika experiment.

Då sålunda motionärernas och reservanternas strävan beträffande härväsendets organisation i främsta rummet går ut på, att vid en eventuell mobilisering landets hela levande försvarskraft skall kunna utnyttjas i försvarets tjänst, och då vi äro övertygade om, att så icke är möjligt enligt den organisation, som riksdagen senast beslutat, framstår det för oss som en oavvislig plikt att arbeta för en sådan ändring i den nya härordningen, att i farans stund möjliggöres ett fullt utnyttjande av våra försvarsmöjligheter. Härför kräves, att en ny och allsidig utredning kommer till stånd, och i detta syfte yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen.

Herr Lindman: Herr talman! Då vi i vår motion ha talat om behovet av strategiska beräkningar, för att man skall kunna sluta sig till behovet av stridskrafter, så har herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet gjort vissa invändningar häremot och sagt, att sådana beräkningar icke heller gjordes av den regering, som framlade förslag 1924. Jag skulle vilja påpeka, att man har vid alla olika tidpunkter, såvitt jag kunnat följa med den saken, gjort sådana beräkningar. Jag kan gå mycket längre tillbaka än till 1924. Jag kunde gå 50 år tillbaka i tiden, då man hade 1875 års förslag. Då hade man gjort

*Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)*

*Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)*

beräkningar, vilka givit vid handen, att det fanns behov av sex arméfördelningar och ett sjöförsvaret. Dessa arméfördelningar voro ju vida starkare än de, som sedermera kommo till. Sedan har man naturligtvis reviderat dessa beräkningar på grund av olika förändringar, som inträffat. När sålunda t. ex. norra stambanan skred framåt mer och mer, samtidigt som den finska järnvägen drogs fram till Uleåborg, verkställde man en ny undersökning, som slutligen bland annat resulterade i anläggningen av fästningen vid Boden. Då var det sålunda en beräkning av det förändrade försvarsbehovet. Sedermera kom som bekant unionsupplösningen 1905. Den medförde ju ändrade förhållanden i avseende å västra gränsen. Den medförde också, att den unionskontingent, som förut stått till förfogande för det gemensamma försvaret, icke längre fanns, och Staaff upptog efter detta — det var väl 1906, tänker jag mig — denna fråga återigen och satte i gång med utredningar av cheferna för generalstaben och marinistaben. Det var de, som i första hand fingo taga hand om detta. Slutligen överlämnades saken till 1911 års försvarsberedning. Tankegången var, att armén skulle svara för landgränsen samt tillsammans med flottan försvara sjögränsen. Vid alla dessa olika tillfällen har man sålunda gjort dylika beräkningar.

Detta är ytterst kortfattat, och det skulle kunna utvecklas mycket mer. Man skulle kunna tala icke blott om förslag vid olika tillfällen angående reservarméfördelningar utan även om förslag till andra försvarsåtgärder, allt ytterst framkallat av beräkningar angående behovet av försvarskrafter.

Sedan kan jag ju gå över till försvarsministrernas anmärkningar angående att den Tryggerska regeringen icke gjort några dylika beräkningar. Jag kan emellertid av den proposition, som förelades oss 1924, icke finna annat, än att där har av dåvarande försvarsministern uttalats, att vid krig måste landets stridskrafter beräknas så, att de vore i stånd att dels möta anfall över landgränsen, enkannerligen landgränsen i nordost, som det då talades om, och dels tillsammans med flottan avvärja landstigningsförsök. Men det tillades, att med den ringa styrka, som vår fälthär skulle komma att få efter den nedskärning av 1914 års härordning, som föreslogs i det kungl. förslag, som framlades 1924, kunde man icke räkna med att fälthären skulle vara i stånd att fylla alla dessa uppgifter, utan antingen finge den helt användas till den förstnämnda uppgiften, enär, som försvarsministern i remissdebatten sade, sex operativa enheter vore det minsta vi behöva, därest vi med någon utsikt till framgång skola kunna upptaga ett försvar gent emot en över landgränsen inträngande fiende, eller också finge dess användning begränsas till den sistnämnda uppgiften, nämligen att tillsammans med flottan försvara sjögränsen. Men hur skulle då den norra landgränsen kunna försvaras? Därvidlag förklarar försvarsministern, att där hade man fästningen vid Boden och Bodens trupper. Han erkände härmed, att det förslag, han framlagt, icke var tillräckligt, men med den av ekonomiska skäl framkallade nedsättningen av försvarskraften kunde man icke åstadkomma något mera. För övrigt vill jag påpeka, att med anledning av denna kungl. proposition motionerade jag och många med mig om en ökning i detta avseende.

Men hur ställer det sig nu med det förslag, som framlades i fjol, i fråga om strategiska beräkningar angående behovet av stridskrafter? Jag kan icke finna, att det är någonting gjort i den vägen. Jag finner icke heller något uttalande om i vad mån försvarskraften skall kunna räcka till. Jag har icke hunnit taga fram aktstyckena, men jag erinrar mig ganska säkert, att det talades om att det hållits föredrag om behovet. Men vilket behovet var, det fick man ingen uppgift om. För min del har jag all anledning att tro, att från det militära hållet därvidlag framhölls, att behovet av stridskrafter var väsentligt större, än vad som herr försvarsministern upptog i propositionen. Jag sluter mig nämligen till detta av att generalernas uttalande ju gick i den riktningen, och det torde väl icke skilja sig mycket från den föredragning, som från mili-

tårt håll gjordes och som jag nyss omnämnde. Men allt detta underkändes av herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet och den regering han tillhör.

Herr försvarsministern var inne på försvarsrevisionen och sade, att den icke hade gjort några dylika beräkningar. Men om jag icke missminner mig alltför mycket — jag har icke kunnat i hastigheten få tag i försvarsberedningarnas uttalande utan måste endast lita på mitt minne i den delen — så fick försvarsrevisionen direktiv av dåvarande statsministern Edén, efter vilka den skulle gå, och sedan den verkställt sin utredning, kom den till sist och förklarade, att vissa av de förutsättningar, som givits i direktiven, icke förelågo.

Jag vill vidare nämna, att när jag åhörde försvarsministerns anförande, så framhöll han, att han hade haft en föredragning utav generalstabschefen och hans avdelningschefer, och de hade framlagt en utredning för honom beträffande mobiliseringsarbetet — jag minns inte riktigt, huru ordalagen föllo, men det gällde, i vad mån det skulle kunna slutföras eller vara utfört inom den föresatta tiden. Herr statsrådet hade utav detta fått den uppfattningen, att detta arbete i viktiga punkter inte var omöjligt. Sålunda kläder han sina ord i denna negativa form, att det inte är omöjligt, men herr försvarsministern har inte sagt, att det är möjligt. Jag menar, att i en så viktig fråga som denna skall man väl hålla sig på den säkra sidan och inte göra indragningen, om man inte känner med sig med stor trygghet och visshet, att det verkligen är möjligt. I första kammaren i går, när denna fråga behandlades, fälldes ett yttrande utav generalstabschefen, nämligen att hans utlåtande den 1 maj hade tillkommit efter den föredragning, om vilken statsrådet talade och vilken hade givit statsrådet den föreställningen, att det inte var omöjligt. I en annan del av sitt yttrande förklarade herr försvarsministern, att det föreligger möjligheter för mobiliseringsarbete. Där ha vi alltså återigen detta mera svävande uttryck om möjligheter. Jag menar, att den, som har den uppfattning, som jag har, känner sig nästan mera bestyrkt i sin uppfattning om omöjligheten att skapa en tillfredsställande krigsberedskap genom de svävande uttryck, som försvarsministern använt här i debatten, att man i varje fall inte kan vara säker, att det kan komma att föreligga möjligheter o. s. v. Men då kom försvarsministern och sade, att försvarsbeslutet i fjol, år 1925, innebar ju inte, att indragningarna skulle göras på hösten 1927, utan att regeringen skulle ju kunna sträcka ut dem under hela budgetåret 1927—1928. Ja, det kan ju hända, att man kan göra det, ehuru väl jag starkt tvivlar på att det kommer att göras på det sättet — det får jag uppriktigt bekänna, men det hör ju inte dit. — Emellertid är det en väsentlig erinran att göra emot detta. Om herr statsrådet t. ex. skulle säga, att indragningen av dessa till indragning beslutade truppförband kan uppskjutas till slutet av budgetåret 1927—1928, alltså till slutet av juni månad 1928, så blir det ju bara en gest, därför att de truppförbanden få ju inte några värnpliktiga 1928 efter detta förslag. De värnpliktiga, som avses för detta ändamål, skola inskrivas i februari 1927, och sker inte den inskrivningen för samtliga truppförband, som finnas i februari månad 1927, finnas visserligen vid de regementen, som nu avses att indragas, kadreerna kvar, men inga värnpliktiga äro inskrivna till dessa regementen.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Hansson**: Herr talman, mina herrar! Med anledning av den sista anmärkningen, att de truppförband, som skulle kunna eventuellt hållas kvar till mitten av år 1928, inte skulle få några värnpliktiga, föranledes jag till den frågan, varför man inte från deras håll, som här påyrka ett uppskov, har begärt en sådan ändring av övergångsbestämmelserna i värnpliktslagen, att vid nästa inskrivning en sådan tilldelning skulle ske. Ty det är att märka, att även efter det förslag, som herr Lindman företräder, skulle inte dessa truppförband, även om de höllos kvar

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.

(Forts.)

hela år 1928, få någon tilldelning av värnpliktiga. Hela detta utredningsyrkande är ju uppgjort med så liten hänsyn till detaljerna, att det har en mycket stark karaktär av demonstration.

Nu finnes emellertid ändå en möjlighet, om den skall behöva diskuteras. Det är den möjligheten, att de värnpliktiga, som uttagas till de truppförband, som enligt 1925 års härordning skola vara kvar, fördelas även till de regementen, som skola indragas. Därigenom erhålla visserligen samtliga regementen en mindre värnpliktsstyrka, men det är ingen omöjlighet att lösa problemet på det sättet.

Vad som emellertid föranledde mig att begära ordet var närmast talet om vilka strategiska planer, som i ena eller andra fallet förelegat. Spörsmålet har mycket litet intresse, och jag har ingalunda anfört vad som skedde 1924 till något försvar för vad som skedde 1925. Jag har endast velat hävda den meningen, att om man skall göra en anmärkning mot någon för ett förfarande, skall man inte själv förfara på samma sätt. Att det inte förelåg några sådana beräkningar, som herr Lindman här antyder, för 1924 års förslag, det framgår mycket tydligt utav den kungl. propositionen nr 20, där dåvarande försvarsministern — inte krigsministern, ty någon sådan ha vi inte haft sedan 1920 — t. o. m. uttalade den meningen, att han i likhet med försvarsrevisionen »funnit det alltför vanskligt att under nuvarande osäkra förhållanden söka företaga en sådan teoretisk avvägning av förhållandet mellan de olika försvarsgrenarna, som på grundval av andra försvarsberedningens betänkande uti 1914 års försvarsorganisation ägde rum». Man hade inte ens undersökt spörsmålet om vilka uppgifter, som hären bör ha och vilka uppgifter som flottan bör ha, och alltså inte ens iakttagit en grundläggande avvägning. Försvarsministern tillägger: »För mig har den avgörande synpunkten uteslutande varit att inom förut angiven kostnadsram så organisera de olika försvarsgrenarna, att försvaret erhåller största möjliga effektivitet.»

Till belysning av den utläggning, som herr Lindman gjorde här, finns det också rätt intressanta uppgifter att hämta på sid. 26 och 27 i 1924 års kungliga proposition, där försvarsministern just kommer in på spörsmålet om utgångspunkterna för bedömandet av vårt behov av försvarskrafter. Liksom 1914 räknar han med att man behöver de sex fördelningarna för norra gränsen och de andra sex fördelningarna för försvaret av våra kuster. Dåvarande försvarsministern gör mot försvarsrevisionens förslag om fyra fördelningar den anmärkningen, att dessa fyra fördelningar inte äro till fyllest ens för den förstnämnda uppgiftens lösande, d. v. s. för skyddande utav den norra gränsen, och hänvisar till de militära myndigheternas uttalanden, att man till den uppgiften måste hava sex fördelningar.

Hur förför man då 1924? Jo, man behöll kvar det försvar, som man be-tecknat som nödvändigt för den *ena* av de stora uppgifterna men tog bort den del, som man förklarat nödvändig för den *andra* uppgiften. Det framhölls för mig vid ett visst tillfälle, att man 1924 byggde på 1914 års strategiska beräkning, men man strök den ena krigsskådeplatsen! — Det är ju ett något lättvindigt sätt att behandla en strategisk beräkning. Jag anser mig också befogad konstatera, att den organisation, som föreslogs 1924, inte byggde på några strategiska beräkningar.

Jag har öppet erkänt, att detsamma var förhållandet med den organisation, som föreslogs 1925. Jag har hänvisat till de utredningar och de bedömanden, utifrån vilka man skapade sig en bild av vårt allmänna försvarsbehov. Jag har uttalat att det blir stabernas uppgift att göra upp planer för användningen av de stridskrafter, som stå till buds. Efter 1924 års förslag, om det hade blivit ett beslut, hade man måst förfara på alldeles samma sätt. Jag vill inte underkänna det förfarande, som ägde rum 1914. Jag skall gärna t. o. m. er-

känna dess företräden. Men jag har velat fastslå, att när högern på denna punkt kommer med starka anklagelser i sin motion, träffa dessa anklagelser högern själv. Ty även i försvarsrevisionen gick högern på en linje, som inte kunde bygga på de strategiska beräkningarna från 1914 och inte hade några andra strategiska beräkningar att bygga på.

*Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)*

Herr Samuelsson: Herr talman! Jag skall icke göra mig skyldig till att sväva ut i det blå, så mycket mer som jag förstår, att kammarens ledamöter nu gärna vilja avsluta detta plenum för att komma hem och äta middag. Jag skall därför icke gå in i några detaljer av frågan, särskilt som det kan anses vara onödigt, när man realbehandlade spörsmålet i fjol, och man alltså kan säga, att ett ytterligare genomgående av frågan i år torde vara fullkomligt onödigt. Men då vi fortfarande äro motståndare till hela det borgerliga militärväsendet, har jag trots detta velat säga några ord i spörsmålet.

När den nya försvarsorganisationen genomdiskuterades, och när vi beslutade densamma här i riksdagen, så ville man under hela tiden göra gällande, särskilt från socialdemokratiskt håll, att i och med denna försvarsorganisation skulle man spara en 20. 30, ja, på sina håll hörde man t. o. m. 50 miljoner kronor. Under alla de hundratals tal och föredrag rörande denna fråga, som hållits av socialdemokraterna, framförallt under valrörelsen, gjorde man alltså också gällande, att det nya härordningsförslaget skulle, som sagt, innebära en besparing av dessa stora summor. Om man emellertid undersöker förhållandet i år och det beslut, vi nyligen fattat i fråga om fjärde huvudtiteln, så finna vi, att denna huvudtitel belöper sig i år på över 140 miljoner kronor. Var ha vi då den besparing, man talade om under dessa år, och som skulle vara grundläggande vid genomförandet av det nya härordningsförslaget? Vi sade redan från början, att det skulle icke komma att bli någonting av med dessa besparingar, och vi hava i det fallet fått fullkomligt rätt. När nu även herrarna på högerkanten i årets förslag t. o. m. hava fått en ökning i förhållande till fjolårets beslut, då kan jag icke förstå, att man än ytterligare vill taga upp en sådan fråga som denna till behandling. Man får ju undan för undan den hjälp, man vill ha, ifrån det hållet, när det gäller det starka försvaret. Vi kasta alltså i år bort 140 miljoner kronor, som ovillkorligen skulle kunna användas på betydligt bättre sätt, särskilt med hänsyn till de stora skaror av arbetslösa, som därigenom skulle kunna få en draglig bärgning, antingen i form av arbete eller i form av understöd. När man därför åhör debatten och hör en hel del av högerns talare tala om ett »nedrustningsbeslut», en »nedrustningsorganisation» o. s. v., måste det förvåna en annan, när man i alla fall kan konstatera, att detta nedrustningsbesluts organisation kostar 140 miljoner kronor och t. o. m. mer än detta belopp.

Jag har, herr talman, endast med detta velat säga, att vi fortfarande gå emot varje som helst anslag till det borgerliga militärväsendet. Och det är helt naturligt även därför, som vi icke kunna vara med om den ytterligare ökning av denna organisation, vilken de motioner ytterst innebära, som här framkommit ifrån högerhåll.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Jag tror icke, jag gör mig skyldig till något misstag, när jag utgår ifrån, att det icke är så mycket oron för våra mobiliseringsmöjligheter under andra övergångsperioden som fastmera intresset för alla regementens bibehållande, som förestavat de motioner, vi nu behandla. Och när man nu i dessa motioner yrkar, att man skall få en utredning om behovet av försvarsanstalter ur strategisk synpunkt och med hänsyn till olika krigsfall, undrar jag verkligen: åt vem är det, som motionär-

Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)

rerna vilja anförtro denna utomordentliga utredning? Jag föreställer mig, att den enda, de därvidlag skulle kunna godkänna, vore generalstabens. Och skall generalstabens utreda detta spörsmål om vårt behov av försvarsanstalter med hänsyn till olika krigsfall, skulle vi nog få en härordning, om vilken t. o. m. motionärerna skulle tycka, att den nog blev litet dyrbar, t. o. m. för den ivrigaste försvarsvän.

Vad nu den påstådda omöjligheten att mobilisera beträffar, som vid andra övergången skulle träda i verkställighet, så har jag verkligen svårt att förstå, varför man skall behöva så utomordentligt lång tid, innan man kan ordna med alla de handlingar, som röra truppernas mobilisering och koncentration. Ty om man mönstrar ut en del olika krigsfall, d. v. s. om man icke gör som en av generalstabens överstar gjorde för ett par år sedan, att han räknade med möjligheten av ett engelskt-norskt krig och ett danskt-norskt krig, utan begränsar uppgiften till några mera rimliga och tänkbara krigsfall, så föreställer jag mig, att uppgiften därvidlag skall bli betydligt lättare och icke överstiga möjligheterna hos vår generalstab och vår järnvägsstyrelse. Emellertid har ju utskottet i sin motivering uttryckligen sagt ifrån, att finner Kungl. Maj:t, att det hakar sig på denna punkt, så kan Kungl. Maj:t inkomma med förslag till nästa års riksdag. Och jag för min del håller före, att detta utskottets uttalande stämmer ganska väl överens med det yrkande, som framställts av herr Löfgren i Stockholm. I synnerhet efter den tolkning, som nu försvarsministern själv angav angående beslutet om andra övergången, nämligen att den skulle kunna utsträckas ända till den 1 juli 1928, tycker jag verkligen, att dessa två yrkanden, herr Löfgrens och statsutskottets, ganska väl sammanfalla med varandra. Och för min del hyser jag verkligen det förtroendet till den nuvarande försvarsministern, att om det skulle visa sig, att man har misstagit sig om möjligheten att göra dessa mobiliserings- och koncentrationsplaner klara till 1927 års riksdag, så är Kungl. Maj:t oförhindrad att för riksdagen framlägga de förslag, som därav kunna föranledas.

Jag yrkar sålunda bifall till utskottets förslag.

Herr Petersson i Lerbäcksbyn: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har som stöd för ett sitt påstående åberopat det anförande, som jag höll här i försvarsdebatten i följ. Min tacksamhet för den oväntade uppmärksamhet, som herr statsrådet har visat mig, skulle emellertid varit vida större, om herr statsrådet icke hade tillagt mig ett uttalande, som jag aldrig fällt. Jag ber att få hänvisa till andra kammarens protokoll för måndagen den 25 maj i följ, av vilket framgår, att det enda jag sagt om generalstabschefens förslag är, att »det förslag, som högern samlat sig omkring, är vid sidan om det av generalstabschefen framlagda det mest positiva av samtliga de förslag, vi nu ha att taga ställning till». Alltså ett konstaterande av högerförslaget positiva innebörd vid sidan om det av generalstabschefen framlagda förslaget.

Den omständigheten att ett påstående av herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet senare under samma debatt av ungefär samma innebörd, som det herr statsrådet fällde i dag, av mig lämnades obesvarat, bevisar i detta fall ingenting. Det finner nämligen sin naturliga förklaring i det förhållandet, som alla, som hava minne av den debatten, torde kunna vitsorda, att det sent på natten, timmarna före voteringen i försvarsfrågan, var förenat med mycket stora vanskligheter för dem, som tidigare hade anmält sig för ordet, att verkligen få yttra sig, och att det helt enkelt icke skulle ha gått för sig att då begära ordet för en replik. Det ifrågavarande påståendet av herr försvarsministern var annars icke det enda i det anförandet, som bort och behövt bemötas.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson**: Jag ser herr talmannens missnöjda blick, men då en ledamot av kammaren här velat framställa saken, som om jag farit med en oriktig uppgift, ville jag gärna till protokollet hava sagt, att samme ledamot omedelbart efter mitt första yttrande i dag vänt sig till mig med uppvisande av riksdagsprotokollet. Jag svarade, att detta icke gav mig anledning till någon förklaring. Jag har självklart ett år efter fjolårets debatt icke mina anteckningar kvar. Men det är en rätt betydande omständighet, att jag *då* omedelbart efter herr Peterssons anförande gjorde samma konstaterande som i dag. Herr Petersson har icke förr än ett år senare funnit, att detta konstaterande skulle vara oriktigt.

*Ang.
Sveriges behov
av försvars-
anstalter m. m.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o avslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till det av herr Löfgren i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Tyska riket avsluten handels- och sjöfartstraktat;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § 2 mom. i förordningen den 22 maj 1925 med föreskrifter angående medgivande i vissa fall av undantag från gällande bestämmelser om inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 23 oktober 1908 (nr 128) angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 50, i anledning av väckt motion om tullfrihet för karbidkväve m. fl. gödningsämnen;

första särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om delning av jord å landet m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion om införande i skolorna av halvdagsledighet för friluftsliv.

§ 11.

Ordet lämnades härefter till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista först må uppföras bevillningsutskottets betänkande nr 43, därefter andra särskilda utskottets utlåtanden nr 1, 2, 3, 4 och 5 i nämnd ordning och därefter de övriga ärendena i den ordning, de äro upptagna på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Christenson</i> i Södertälje	under den 21 maj,
» <i>Lövgren</i> i Nyborg	» 9 dagar fr. o. m. den 21 maj,
» <i>Olsson</i> i Kullenbergstorp	» 4 » » » 22 »
» <i>Lithander</i>	» 3 » » » 23 »
» <i>Pehrsson</i> i Göteborg	» 5 » » » 28 »
» <i>Gardell</i> i Stenstu	» 4 » » » 22 »
» <i>Olsson</i> i Blädinge	» den 22 maj,
» <i>Fast</i>	» 4 dagar fr. o. m. den 21 maj och
» <i>Sjölander</i>	» den 21 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.31 e. m.

In fidem
Per Cronvall.